TROMSØ-STUDIER I SPRÅKVITENSKAP III

INGVILD BROCH
ERNST HÅKON JAHR

RUSSENORSK

– ET PIDGINSPRÅK I NORGE

NOVUS

RUSSENORSK

– ET PIDGINSPRÅK I NORGE

TROMSØ-STUDIER I SPRÅKVITENSKAP
Redaktører: Ernst Håkon Jahr og Ove Lorentz

BIND III

Denne monografiserien vil presentere språkvitenskapelige arbeider av forskere og studenter knytta til Universitetet i Tromsø.

Bind III er utgitt med støtte fra Universitetet i Tromsø.

---

1. Gjert Kristoffersen: Dialektutvikling hos skolebarn. En undersøkelse av forbindelser av vokal + r i talemålet til skolebarn i Arendal. 1980.

2. Kjell Tørres Heggelund: Setningsadverbial i norsk. Ein syntaktisk og semantisk-pragmatisk studie med ein omtale av adverbialframstillinga i norsk grammatisk tradisjon. 1981.

INGVILD BROCH/ERNST HÅKON JAHR

RUSSENORSK

ET PIDGINSPRÅK I NORGE

NOVUS FORLAG
OSLO 1981

© Novus Forlag A.s 1981.
ISBN 82-7099-069-8. Printed in Norway. Sats: Müller Fotosats. Trykk: Myhre Offset, Båstad. 1. opplag. Omslag ved Olav Røsset.
Det må ikke kopieres fra denne boka utover det som er tillatt etter bestemmelsene i *Lov om opphavsrett til åndsverk, Lov om rett til fotografi* og *Avtale mellom staten og rettighetshavernes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet*. Brudd på disse bestemmelsene vil bli anmeldt.

Innhold

Forord 9
1. Innleiing 11
1.0 Russenorsk (RN) 11
1.1 Begreper og definisjoner 11
1.1.1 Lingua franca 11
1.1.2 Pidginspråk og handelssjargong 12
1.1.3 Kreolspråk 13
1.2 Pidgin- og kreolspråkas sosiale status 14
1.3 Russenorsk – et begrensa pidginspråk 15
1.4 Russenorsk i forhold til andre europeiskbaserte pidginspråk . 15
1.5 Utbredelsen av pidginspråk 16
1.6 Teorier om opphavet til pidginspråk 16
1.6.1 Babyspråk-teorien 16
1.6.2 Sjømannssjargong-teorien 18
1.6.3 Den monogenetiske eller releksifiseringsteorien 19
1.6.4 Den polygenetiske teorien 20
1.6.5 Oppsummering 21
1.7 Kort om utviklinga i pidginforskninga 22

2. Pomorhandelen 23
2.1 Kort oversikt over 1500- og 1600-tallet 23
2.2 Kontakt og handelsforsøk på 1700-tallet 23
2.2.1 Klager fra norske kjøpmenn 25
2.2.2 Tiltaler for ulovlig handel 26
2.3 Handels- og vennskapspakt 1782, 1818 27
2.4 Den lovlige pomorhandelen på 1800-tallet 28
2.5 Russiske fiskere i Nord-Norge 29

2.6 Ordbøker og lærebøker 30
2.6.1 A. Hansen 1862 30
2.6.2 Urdal 1899 30
2.6.3 Koškin 1912 30
2.7 Russisk avis i Vardø 32
2.8 Nye restriksjoner og slutten på pomorhandelen 32
2.9 Minner om russerne i Nord-Norge 32

3. Tidligere beskrivelser av russenorsk 34
3.1 Broch 1927, 1930 34
3.2 Neumann 1965 35
3.3 Fox 1973 35
3.4 Lunden 1978 36
3.5 Peterson 1980 36
3.6 Referanser til russenorsk i lingvistiske arbeider 37

4. En språklig beskrivelse av russenorsk 39
4.0 De russenorske tekstene, korpus 39
4.1 Fonologi 40
4.1.0 Problemer med å fastslå uttalen 40
4.1.1 Konsonanter 41
4.1.2 Vokaler 42
4.2 Morfologi 43
4.2.0 Kraftig redusert morfologi 43
4.2.1 Substantiv 43
4.2.2 Adjektiv og adverb 45
4.2.3 Pronomen 46
4.2.4 Verb 46
4.2.5 Preposisjoner, konjunksjoner, tallord 48
4.3 Ordlaging 49
4.4 Syntaks 49
4.4.0 Begrensa syntaktiske muligheter 49
4.4.1 Sideordning og underordning 50
4.4.2 Helsetninger 51
4.4.2.1 Deklarative 51
4.4.2.2 Interrogative 51
4.4.2.2.1 Ved spørreord 51

4.4.2.2.2 Ved intonasjon 52
4.4.2.2.3 Ved modalverb pluss inversjon 52
4.4.2.2.4 Ved suffikset *-li* 52
4.4.2.2.5 Ved *kanske* 52
4.4.2.3 Imperativiske 53
4.4.3 Leddsetninger 53
4.4.4 Leddstilling 54
4.4.5 NP-er 57
4.4.6 Adjektivfraser 57
4.4.7 Adverbialer 57
4.4.8 Predikativer 57
4.4.9 Kasusrelasjoner 58
4.4.10 Tempus og aspekt 58
4.4.11 Verb med eksistensiell betydning 60
4.5 Semantisk utviding, omskrivinger 61
4.6 Ordtilfang 61

5. Opphav, utvikling og bruk av russenorsk 64
5.1 Wedel Jarlsbergs omtale av russenorsk 1812–1814 64
5.2 De første russenorske orda, 1785 og 1807 64
5.3 Framvekstperioden for russenorsk 67
5.4 Bloms omtale fra 1827 67
5.5 Omtaler i 1840-åra 68
5.6 Geografisk utbredelse i 1840-åra 68
5.7 Stabiliseringsperioden for russenorsk 68
5.8 Fox's hypotese om «grammatikalisering» 69
5.9 Högströms omtale av *Borgarmålet* 1747 69
5.10 Mulig releksifisering av samiske ord i russenorsk 71
5.11 Mulig innflytelse fra kvensk og svensk 73
5.12 Tidligere vurderinger av russenorsk i forhold til andre språk 75
5.13 Språkhistorisk grense i russenorsk omkring 1850 78
5.14 Barnas rolle i videreføringa av russenorsk 79
5.15 Blei russenorsk oppfatta av brukerne som et eget språk? ... 80
5.16 Funksjonsområdet til russenorsk 83
5.17 En releksifiseringshypotese 85
5.18 Nedgang i bruk av russenorsk fram mot første verdenskrig . 86
5.19 Oppsummering av russenorskhistoria 86

6. Bruk av russenorske ord i nordnorsk talemål 88

7. Pomorhandel og russenorsk i skjønnlitteratur
og memoarbøker 91
7.1 Colban 1873 91
7.2 Bergh 1945, 1949 91
7.3 Bugge-Mahrt 1934 93
7.4 Giæver 1958 96
7.5 Memoarbøker utgitt i 1970-åra 97
7.6 Brun 1900 97

Litteraturliste 99

Tillegg I
Fullstendig russenorsk tekstmateriale 107
A. Broch-tekstene 1930 107
Kort om informantene til Broch-tekstene 1930 136
B. Tekster som er kommet til seinere 137

Tillegg II
Omtaler av russenorsk fram til 1870 148

Tillegg III
Fullstendig liste over russenorske ord 155

Kart nr. 1 Nordkalotten 10
Kart nr. 2 Utbredelsen av pidgin- og kreolspråk i verden 17

Forord

Denne boka er et resultat av et samarbeid som blei innleda med et seminar om russenorsk vi holdt ved Institutt for språk og litteratur i høstsemestret 1979. Vi fant da ut at det ville være interessant å se om det kunne skaffes til veie mer materiale og data om russenorsk, særlig når det gjaldt opphavet til og framveksten av språket, og språksosiologiske forhold omkring det.

Interessen for pidginspråk har økt veldig blant lingvister den siste generasjonen, og pidginforskning er siden 1950-åra blitt etablert som egen forskningsgrein og spesialitet innen lingvistikken. Det er blant pidginforskere internasjonalt stor interesse nettopp for russenorsk på grunn av de spesielle forhold vi finner omkring akkurat dette pidginspråket. Vi har derfor også lagd en engelsk versjon av dette arbeidet, som etter planen skal trykkes i en antologi med tittel *Scandinavian Interlinguistics,* redigert av professor Sture Ureland, Universitetet i Mannheim.

I arbeidet med dette prosjektet har vi hele tida samarbeidd ned til minste detalj, og vi står likt ansvarlig for de hypoteser og resultat som legges fram i boka og i de øvrige publikasjonene fra prosjektet. Vi har sjøl hatt stort utbytte av samarbeidet og håper at vårt ulike utgangspunkt – nordistikk og slavistikk – har bidratt til et resultat som gir ny innsikt i dette eneste relativt godt kjente pidginspråket i Norden.

Cand.mag. Bente Martinussen har arbeidd for oss som timelønt assistent våren 1980. Hennes arbeid bestod vesentlig i ekserpering av relevant materiale fra de justisprotokollene for Finnmark fra den aktuelle tidsperioden som blir oppbevart på Statsarkivkontoret i Tromsø. De justisprotokollene det blir vist til i boka, er alle å finne på dette statsarkivkontoret.

Ved sida av disse protokollene er et stort antall reiseskildringer,

bygdebøker, memoarbøker, avhandlinger, avis- og tidsskriftartikler o.s.v. oppsøkt og gjennomgått. Som leserne vil se av de mange henvisningene til slike publikasjoner i teksten, har dette arbeidet gitt viktige og interessante data og opplysninger.

Vi takker alle som under arbeidet har gitt oss små og store tips, Institutt for språk og litteratur som bevilga midler til assistenthjelp, og Universitetet i Tromsø som har gitt trykkestøtte til boka.

Tromsø i mars 1981
Ingvild Broch og Ernst Håkon Jahr

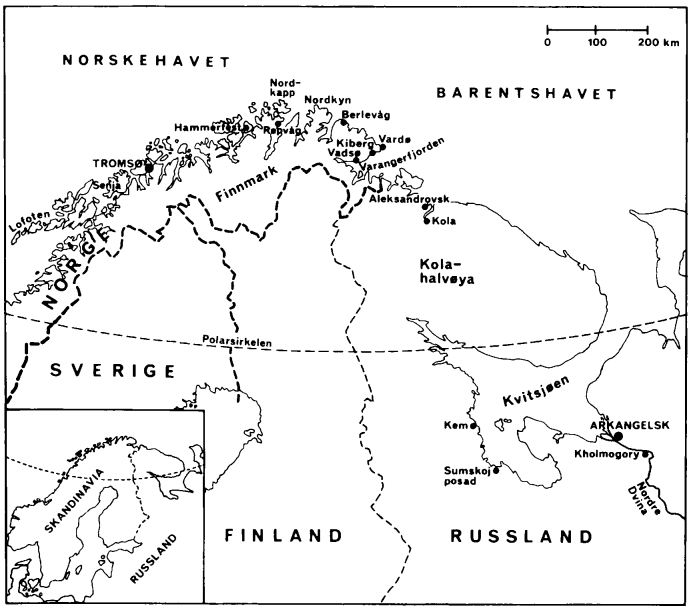

Kart nr. 1. Nordkalotten. (Kartet tegna av Liv Larssen.)

1. Innleiing

1.0 Russenorsk (RN) er navnet på det handelsspråket (pidginspråket) som blei brukt i Nord-Norge av norske fiskere og russiske fiskekjøpere i den såkalte pomorhandelen, der russerne bytta til seg fisk og nordmennene mjøl, gryn, never, hamp, planker o.a.[1]

1.1 *Definisjoner*

Når det er snakk om språk av den typen RN tilhører, er det gjerne fire begreper som blir brukt: *lingua franca, pidginspråk, handelssjargong* og *kreolspråk.*

1.1.1 *Lingua franca*

Det eneste av disse begrepa som er lett å definere og avgrense fra de andre, er *lingua franca.* Språklig sett er det ingen nødvendig sammenheng mellom dette begrepet og de andre. Ethvert språk kan fungere som lingua franca, begrepet brukes om et språk som i en gitt situasjon brukes som kommunikasjonsmiddel mellom språkbrukere som ikke har gjensidig forståelig morsmål. Engelsk er det viktigste lingua franca i verden i dag. I tidligere tider fungerte latin som et viktig lingua franca i Europa. Begrepet betegner altså ikke nødvendigvis et forenkla og

1. Vi har bare funnet omtale av ett annet pidginspråk i Norden ved sida av RN (og Borgarmålet, se 5.9). A. Noreen (1911) skriver kort om et fransk-islandsk pidginspråk: «as a matter of curiosity it may be noted that on the western and eastern coasts [på Island] traces are found of a French-Icelandic language, which arose from the long sojourn of French fishermen there.»

redusert språk, men naturligvis kan også slike språk fungere som lingua franca i gitte situasjoner. Navnet skriver seg fra et fellesspråk som en mener blei brukt i Sør-Europa og Nord-Afrika i mellomalderen. Det blei kalt Lingua Franca fordi det mest bygde på romanske språk, særlig italiensk, men også på fransk og spansk. Språket hadde også tilfang fra gresk, arabisk og tyrkisk. Det egentlige Lingua Franca er det første historisk kjente eksemplet på et *pidginspråk*. En tidlig norsk omtale av Lingua Franca gir Halvdan Koht (1912:2). Koht skriver bl.a. at Molière hadde brukt et innslag av dette språket i lystspillet *Le Sicilien* (1666). Han nevner også flere viktige pidginspråk, og har også en kort referanse til russenorsk (s. 3).

1.1.2 *Pidginspråk og handelssjargong*

Et pidginspråk blir gjerne definert slik: Et språk som har oppstått som et resultat av kontakt mellom folk med forskjellige morsmål, vanligvis bygd opp som en blanding av kontaktpartenes språk. Av denne definisjonen ser vi at et pidginspråk er en egen språklig enhet som er oppstått som følge av behovet for et felles språk i en gitt kontaktsituasjon. Det er altså ikke, som et lingua franca, et tredjespråk som samtalepartnerne behersker og kan gripe til for å gjøre seg forstått, men det blir skapt som en slags kompromissform av morsmåla til kontaktpartene. Mens ethvert språk i prinsippet kan fungere som lingua franca, er et pidginspråk et språk i seg sjøl. Lingua franca-begrepet betegner altså en *funksjon* et språk kan ha, mens pidginspråk er egne idiom.

Begrepet *handelssjargong* er vanskelig å avgrense fra begrepet pidginspråk. Det er vanlig å regne handelssjargonger som svært enkle og rudimentære pidginspråk, men det er ikke mulig sikkert å avgrense disse omgrepa fra hverandre slik de blir brukt i faglitteraturen. (Se Baron 1977 for et forsøk på å avgrense de to begrepa på en funksjonell basis.)

Pidginspråk blir brukt som betegnelse for språk på svært ulike utviklingstrinn og nivå. Det kan være helt enkle og funksjonelt klart avgrensa språk (og her brukes ofte *handelssjargong* som term). Men begrepet *pidgin* brukes også om grammatisk og funksjonelt svært utbygde språk. I denne enden av kontinuumet grenser pidginspråka mot kreolspråk.

1.1.3 *Kreolspråk*

Kreolspråk blir de pidginspråka kalt som er blitt morsmål til minst én språkbruker. Det har skjedd i samfunn der pidginspråket over en lang tid er blitt utvikla grammatisk og funksjonelt og er blitt så viktig i samfunnet at det til slutt kan brukes i alle livssituasjoner og såleis fylle alle språklige behov en språkbruker har.[2]

Avgrensinga mellom pidginspråk og kreolspråk går altså ikke på språklige forskjeller, men på det om pidginspråket er blitt så dominerende i et språksamfunn at barn vokser opp med det som morsmål. Et slikt *kreolisert* pidginspråk kan imidlertid utvikle seg videre til et stadium som kalles postkreolstadiet, eller etter-kreolstadiet. Det innebærer at språket etter hvert blir *avkreolisert* og at det mer og mer nærmer seg det språket som kreolspråket var basert på, f.eks. engelsk eller fransk.

---

2. Etymologien til ordet *pidgin* er ikke helt klarlagt. Det har vært en vanlig oppfatning at det er en kinesisk uttale av ordet *business*. Det har også vært vist til det portugisiske ordet *ocupação*, som semantisk står *business* nær. For begge disse orda gjelder det imidlertid at det er vanskelig å forklare overgangen til forma *pidgin* fonetisk. Et annet forslag viser til portugisisk *pequeno* = liten. Det er vanlig flere steder at pidginspråk blir kalt for noe med «liten», f.eks. «petit nègre» og «baby hollands», og termen «pequeno português» skal ha blitt brukt på denne måten iallfall i Angola i dette hundreåret. Det er ikke unaturlig å tenke seg et geografisk langt større bruksområde i tidligere tider da portugiserne dominerte havet, noe som da skal ha gitt grunnlag for termen *pidgin*. En annen forklaring går ut på å utlede *pidgin* fra det hebraiske ordet *pidjom* = byttehandel. Fonetisk og semantisk passer dette ordet bra og det er blitt brukt om det språket jødene brukte i London-ghettoen tidligere, i forma «pidjom-engelsk». Konklusjonen på dette må være at vi i dag ikke sikkert kan avgjøre etymologien til *pidgin*.
Ordet *kreol* har det derimot vært nokså liten uenighet om. Opphavet er fra portugisisk *crioùlo* (eller kanskje spansk *criollo*) = stelle, oppdra. Via fransk *créole* har ordet fått den fonetiske form det har i dag, men semantisk har det gått en nokså lang veg: Ordet blei først brukt om folk som var født og oppvokst i Sør-Amerika, men med spanske eller portugisiske foreldre. Seinere gikk ordet over til å betegne folk av blandingsrase – da slavetrafikken økte på – for så å bli brukt bare om svarte. Til slutt gikk ordet over til å være navn på språket til de svarte. Den vitenskapelige definisjonen av et kreolspråk i forhold til et pidginspråk er likevel av nokså ny dato.

1.2 *Pidgin- og kreolspråkas sosiale status*

Generelt har det vært slik at pidgin- og kreolspråka har hatt svært lav sosial status. Ofte har de ikke vært anerkjent i allmennheten som språk i det hele tatt, men som ufullkomne bastardvarianter av standardspråket. På Jamaica f.eks. har alltid engelsk vært det eneste brukte språket i styringsverk og skole, til tross for at svært store deler av befolkninga har Jamaicakreol som morsmål. Da Robert B. Le Page i 1950 foretok en vitenskapelig beskrivelse av kreolspråket på Jamaica, blei han voldsomt angrepet av en spaltist i ei avis på Jamaica. Spaltisten mente at slik akademisk virksomhet kunne underminere all undervisning i skolene ved at lærerne kunne bli oppmuntra til å tolerere bruk av kreolspråket i skolene (DeCamp 1977:17).

Sjøl om synet på pidgin- og kreolspråk og på bruken av disse språka langsomt er blitt mer positivt, er det ennå langt igjen til de er fullt ut sosialt akseptert. Dette er det språksosiale grunnlaget for utviklinga i det som kalles postkreolstadiet: Ei avkreolisering og språklig utvikling henimot standardspråket.

Det har vært argumentert for at Black English i USA egentlig er en slik engelskvariant på postkreolstadiet (Dillard 1972). Flere strukturdrag i Black English viser nemlig fellesskap med pidgin- og kreolspråk i motsetning til engelsk. Black English skulle i så fall være utvikla fra et av de pidginspråka som blei skapt i forbindelse med slavetrafikken fra Afrika til Amerika, for deretter å bli kreolisert og til slutt avkreolisert slik at det i dag står fram som en variant av engelsk, men likevel med viktige spor etter sin utviklingshistorie.[3]

Teorien om Black English som et avkreolisert språk er likevel omstridt blant pidgin- og kreolforskere.

---

3. I ei rettssak i Detroit i 1979 om svarte skolebarns rett til å bruke Black English i skolen blei nettopp denne oppfatninga av historia til Black English lagt til grunn for kjennelsen. Dommeren gav de 11 skolebarna medhold i at deres form for engelsk ikke skulle betraktes som ukorrekt, men som en egen lingvistisk størrelse. Han krevde av skolestyret i området at det skulle «take steps to help its teachers to recognize the home language of the student and to use that knowledge in their attempts to teach reading skills in standard English» (*San Diego Union* 20.7.1979, se melding om denne rettssaka også i *Dag og Tid* nr. 63 1979).

1.3 *Russenorsk – et begrensa pidginspråk*

Dersom vi vurderer RN i forhold til definisjonene av pidginspråk, handelssjargong og kreolspråk, er det klart at RN ikke er et kreolspråk, men det er likegyldig om vi kaller språket for en handelssjargong eller et pidginspråk. Ettersom det ikke fins allment aksepterte definisjonskriterier til å skille mellom disse to begrepa, vil vi i denne framstillinga omtale RN som pidginspråk.

Istedenfor å bruke begrepet handelssjargong, innfører Loreto Todd (1974) et skille mellom begrensa («restricted») og utvida («extended») pidginspråk, og definerer det slik: «A restricted pidgin is one which arises as a result of marginal contact such as for minimal trading, which serves only this limited purpose and which tends to die out as soon as the contact which gave rise to it is withdrawn. (– – –)

An extended pidgin is one which, although it may not become a mother tongue, proves vitally important in a multilingual area, and which, because of its usefulness, is extended and used beyond the original limited function which caused it to come into being» (Todd 1974:5). Ifølge denne begrepsbruken blir RN å klassifisere som et *begrensa* pidginspråk.

1.4 *Russenorsk i forhold til andre europeiskbaserte pidginspråk*

RN skiller seg på flere områder fra andre pidginspråk som er basert på europeiske språk. Det viktigste er at det ikke var noe avgjørende sosialt skille mellom brukerne av språket, og derfor heller ikke mellom de to hovedspråka som RN var basert på, nemlig norsk og russisk. Dette forholdet skiller RN avgjørende fra f.eks. engelsk- eller franskbaserte pidginspråk, der den sosiale forskjellen mellom brukerne avspeiles i det at det europeiske basisspråket dominerte i det aktuelle pidginspråket på en måte som vanskelig kan jamføres med forholdet mellom norsk og russisk i RN.

Et annet interessant moment ved RN er det lange tidsrommet fra første gang RN opptrer i kildene til det dør ut med første verdenskrig og den russiske revolusjonen i 1917. Vi vil vise at fra det første sikre belegg på et russenorsk ord, til den siste lengre teksten blir nedskrevet (1926),

har vi en periode på 141 år. Det er sjelden pidginspråk blir så gamle uten at de kreoliseres, altså at de utvider sitt bruksområde og utbygges funksjonelt og grammatisk, og til slutt blir morsmål og i stand til å fylle alle funksjoner som kreves av et naturlig språk.

Når RN kunne eksistere over en så uvanlig lang tidsperiode uten å bli utbygd videre funksjonelt, men stort sett holde seg på et minimumsnivå i ordforråd og grammatikk, skyldes det i hovedsak at RN nesten bare var knytta til den sesongmessige handelen i sommermånedene. Dette forholdet er et nytt spesielt moment ved RN i forhold til andre pidginspråk, og forklarer hvorfor RN ikke blei videre utvikla som pidginspråk og hvorfor det kunne holde seg strukturelt så enkelt på tross av utbredt bruk over en så lang periode. Seinere skal vi imidlertid argumentere for at RN må ha vært brukt også mellom handelssesongene og at det i tekstene fins holdepunkter for å anta at RN kunne ha utvikla seg funksjonelt og grammatisk dersom forbindelsene mellom nordmenn og russere var blitt forsterka og utvida ytterligere.

1.5 *Utbredelsen av pidginspråk*

Forekomsten av pidginspråk er ikke geografisk avgrensa. Vi finner slike språk over hele verden. Mest kjent er likevel de pidginspråka som oppstod i de europeiske koloniene i Østen, i Karibien, i Sør-Amerika og i Afrika. Kartet på s. 17 viser utbredelsen av kjente pidgin- og kreolspråk. Fra de siste par hundreåra kjenner vi til mellom 100 og 150 slike språk. (Se oversikten til Ian F. Hancock i Valdman 1977:362–391.)

1.6 *Teorier om opphavet til pidginspråk*

Det er framsatt flere teorier om hvordan pidginspråk er oppstått, og hvordan det kan ha seg at de viser så mange strukturelle likhetstrekk.

1.6.1 *Babyspråk-teorien*

En eldre forklaring, som går under navnet babyspråk-teorien, er imid-

Kart nr. 2. Utbredelsen av pidgin- og kreolspråk i verden. (Kartet tegna av Liv Larssen.)

lertid forlatt i dag. Den gikk ut på at forenklingene og reduksjonene i pidgingrammatikken kunne forklares med at særlig koloniherrer snakka til innfødte som om de snakka til svært små barn. Når de innfødte så hørte, forstod og gjentok dette, vokste pidginspråket fram.

Med én gang kan kanskje denne teorien se fornuftig og plausibel ut, og tidligere var som sagt dette en mye brukt forklaringsmåte (se f.eks. Jespersen 1922:234 og Bloomfield 1933:472). Men den kan vanskelig forklare to forhold: Hvordan kan det ha seg at pidginspråk må læres? Hvis det var slik at f.eks. engelskbaserte pidginspråk vesentlig var et slags voksen-til-baby-engelsk, hvorfor forstår ikke alle engelsktalende disse pidginspråka automatisk? Og for det andre: Hvordan kan det ha seg at pidginspråk som etter ordtilfanget har utgangspunkt i ulike europeiske språk (portugisisk, spansk, nederlandsk, fransk, engelsk), når det gjelder syntaksen på mange måter likner mer på hverandre enn de likner det språket de har henta det vesentlige av vokabularet fra? Babyspråkteorien kan ikke svare på dette.

1.6.2 *Sjømannssjargong-teorien*

En annen teori tar utgangspunkt i det faktum at det blant mannskapet på mange skip måtte brukes et fellesspråk av pidgintype fordi mannskapa var satt sammen av folk med gjensidig uforståelige morsmål. Det er f.eks. nevnt at 14 forskjellige nasjonaliteter var representert på admiral Nelsons flaggskip «Victoria».

Ifølge denne teorien tenker en seg at det kunne ha blitt utvikla en felles sjømannssjargong på hver stor sjøfartsnasjons skip, som så er blitt brakt med disse skipa til Østen, Afrika, Karibien og over alt hvor sjøfolka kom i kontakt med mennesker de behøvde å kommunisere med (f.eks. slaver på veg fra Afrika til Amerika). Denne sjømannssjargongen skal så på de forskjellige stedene ha danna utgangspunkt for det lokale pidginspråket. Likhetene mellom engelskbaserte pidgin f.eks. i Østen og i Karibien kan da forklares med at de hadde den engelske sjømannssjargongen som utgangspunkt. Ulikhetene blir forklart som innflytelse fra de ulike morsmåla, de innfødte språka, på de forskjellige stedene. (Reinecke 1938.)

Det denne teorien, som i forklaringskapasitet står langt over baby-

språkteorien, ikke så godt kan gjøre greie for, er hvorfor det ikke bare er store likheter mellom pidginspråk som er basert på f.eks. engelsk, men også mellom engelsk-, fransk-, spansk- osv. baserte pidginspråk. For hvis vi skal regne med at pidginspråka har slikt utgangspunkt, så må vi likevel regne med at det har eksistert store forskjeller i sjømannssjargongene f.eks. på engelske og franske skip.

Likevel er dette en interessant teori. Vi finner også i RN et ord som den dag i dag er vanlig i sjømannsspråk, nemlig *skaffe* = spise, i RN: *skaffom*.

1.6.3 *Den monogenetiske eller releksifiseringsteorien*

Den tredje teorien om pidginopphav setter seg fore også å forklare de mange strukturelle likheter mellom pidgin- og kreolspråk basert på ulike europeiske kolonimaktspråk. Denne teorien blir vanligvis referert til som den *monogenetiske* eller som *releksifiseringsteorien*. De to navna refererer til to forskjellige stadier i historia til pidginspråka, slik historia blir forklart innafor denne teorien. Kort framstilt går teorien ut på at ett enkelt pidginspråk skal ligge til grunn for og være opphavet til alle europeiskbaserte pidginspråk. En tenker seg at dette «urpidginspråket» var en portugisisk variant på 1400-tallet av det Lingua Franca som blei brukt i Sør-Europa og Nord-Afrika i mellomalderen (jfr. ovafor). Tilhengerne av denne teorien mener at når portugiserne seilte langs kysten av Vest-Afrika og seinere til India, det Fjerne Østen og Sør-Amerika, så introduserte de denne portugisiske varianten av Lingua Franca på de stedene de kom. Når så andre kolonimakter i hundreåra etter fortrengte portugiserne i mange av disse områdene, kom deres språk til å påvirke pidginspråket der litt etter litt ved at portugisiske ord blei bytta ut f.eks. med nederlandske eller engelske ord. Men denne ordbyttinga, releksifiseringa, skjedde uten at den grammatiske strukturen i pidginspråka blei endra i vesentlig grad. (Whinnom 1965.)

Etter denne teorien skulle en heller snakke om f.eks. en «anglisert portugisisk-pidgin» enn et «engelskbasert pidginspråk».

Den monogenetiske teorien forklarer såleis den store strukturelle likhet mellom pidginspråka med at de har et felles utgangspunkt, vi kunne kalle det «proto portugisisk-pidgin», og at forskjellene i voka-

bular skyldes at kolonimaktene etter tur trengte inn i et område og forårsaka releksifisering i de aktuelle pidginspråka. Det fins gode eksempler på pidginspråk der slik releksifisering sannsynligvis må ha skjedd. I kreolspråket Saramaccan i Surinam i Sør-Amerika er f.eks. ca. 30% av vokabularet direkte fra portugisisk, mens engelske ord dominerer ellers. Dette kreolspråket regnes likevel som engelskbasert. Forklaringa ifølge denne teorien er at releksifiseringa her (fra portugisiske ord til engelske) ikke blei fullført fordi Surinam blei overdratt fra England til Nederland i 1667. Engelskpåvirkninga opphørte følgelig i området der Saramaccan blei brukt (Todd 1974:36).

Vi kan også vise til andre pidginspråk der en kan påvise at en releksifiseringsprosess høyst sannsynlig har foregått. Men det problematiske ved den monogenetiske teorien er at den hevder at *alle* (iallfall europeiskbaserte) pidginspråk faktisk har gjennomgått en slik historisk utvikling. Hvis det kan påvises at ett eller flere europeiskbaserte pidginspråk *ikke* har vært gjenstand for releksifisering, og dette eller disse pidginspråka likevel har stor strukturell likhet med andre pidginspråk, faller mye av grunnlaget for denne teorien bort. Slik krever denne forklaringsmodellen på et vis alt eller ingenting, dersom det er *den* som skal forklare hvorfor pidginspråka har så påfallende strukturelle likheter i grammatikken.

1.6.4 *Den polygenetiske teorien*

Den siste teorien vi skal nevne om hvordan pidginspråka er oppstått og utvikla, kan vi kalle den *polygenetiske,* i motsetning til den *monogenetiske*. Ifølge denne teorien kan pidginspråk oppstå spontant overalt der betingelsene ligger til rette for det, dvs. der det er behov for felles språk mellom folk som i utgangspunktet ikke har noe brukelig kommunikasjonsmiddel. De strukturelle likhetene vi kan observere mellom pidginspråka verden over, forklares innafor denne teorien som resultat av uavhengige, men parallelle utviklinger. Teorien understreker likheten i oppbygning mellom språk generelt, og knytter såleis i språksyn an til underliggende prinsipper for Chomskys tg-grammatikk. Teorien regner med at det fins universelle tendenser for reduksjon og forenkling av grammatiske strukturer. Hvis den grammatiske oppbygning i to språk

undergår reduksjon, vil forenklingene i det store og hele vise klare likhetstrekk. Visse grammatiske strukturer er mer grunnleggende enn andre, og de grammatiske kategorier og uttrykk som er mest redundante, vil først falle bort under en forenklingsprosess. Loreto Todd (1974:42–49) argumenterer for at studiet av barnespråk vil kunne avklare mange spørsmål med hensyn til strukturen i pidginspråk. Det ser ut til å kunne være visse universelle trekk i utviklinga av den første syntaksen hos barn, trekk som seinere faller bort når barnet tilegner seg syntaksen i det voksne språket omkring seg.[4]

1.6.5 *Oppsummering*

Til nå har ingen for fullt forsøkt å trekke RN inn i debatten omkring monogenese – polygenese for pidginspråk. Men Fox 1973 og Hancock 1977 prøver likevel å knytte noen forbindelseslinjer fra andre og sørligere pidginspråk til RN via et mulig soldatpidgin i Nord-Tyskland og Skandinavia på 1500-tallet. Den internasjonale delen av ordtilfanget i RN skulle i tilfellet ha kommet nordover på denne måten. Dette forsøket på å etablere linjer til RN fra pidginspråk lenger sør i Europa, står imidlertid svakt, fordi eksistensen av det nødvendige formidlingsleddet, soldatpidginspråket, iallfall foreløpig ikke er sannsynliggjort.

Det er tvilsomt om noen av de fire teoriene vi har referert, aleine kan gjøre greie for opphavet til og utviklinga av *alle* pidginspråk. Det er vel heller slik at det kan være noe rett i alle teoriene og at ulike elementer kan ha spilt ei rolle. Loreto Todd (1974:49) oppsummerer forholdet

4. Den første som argumenterte for ei mulig releksifisering av pidgin- og kreolspråk, var Navarro Tomas (1951). Hypotesen om at det var Lingua Franca som har ligget til grunn for andre europeiskbaserte pidginspråk, blei lansert av Whinnom (1956:10) og videreutvikla av Thompson (1961), Whinnom (1965) og Hadel (1969). Sjølve termen «releksifisering» («relexification») blei lansert av Stewart (1962). Argumenter *mot* den monogenetiske teorien, med materiale fra pidginspråket Papiamento, blei presentert av Wood (1972). Han fikk kraftig svar fra Granda (1974), men har gitt gjensvar (i Wood 1975). Den polygenetiske teorien blir forsvart av mange pidginforskere, fremst blant dem er kanskje Robert A. Hall jr. (1966). Loreto Todd må også regnes med blant tilhengerne av denne teorien, sjøl om hun forsøker å lansere en syntese av flere teorier (1974:42ff).

mellom de ulike teoriene om pidginopphav på denne måten:

> «Perhaps it is shortsighted to insist on the absolute authority of any one theory. I have no doubt that in certain places at certain times English speakers did talk to the people they came into contact with as if they were children, and as if they would not understand the full language; that sailors were not averse to sharing their nautical jargon with the people whose way of life they shared, often for months at a time; that relexification did occur and that, at the same time, a universal process of simplification was at work. The exact details of origin and development of pidgins can be guessed at but never known with absolute certainty.»

1.7 *Kort om utviklinga i pidginforskninga*

Det er først etter siste verdenskrig at utforskninga av pidgin- og kreolspråk har etablert seg som en egen forskningsgrein innafor språkvitenskapen. Riktig nok var det skrevet nokså mye om slike språk også før dette (Olaf Brochs artikkel om RN fra 1927 f.eks.), men sammenfattende teorier og mer sammenliknende studier av pidginspråka hører vesentlig til tida etter 1950.

Denne økte interessen for pidginspråk har ved sida av et større antall monografier, gitt seg utslag i spesialkonferanser (den første i 1959, seinere i 1968 og 1972), utgivelse av innføringsbøker i emnet (Hall 1966, Todd 1974) og publisering av viktige antologier (Le Page 1961, Hymes 1971, DeCamp/Hancock 1974, Meisel 1977, Valdman 1977).

I 1977 blei det gjort forsøk på å grunnlegge et internasjonalt tidsskrift, *Journal of Creole Studies*, men det har foreløpig bare kommet med ett volum (nr. 1 og 2 1977).

Siden 1973 er det derimot gitt ut et meldingsblad, *The Carrier Pidgin*, med 4 nummer i året. Det bringer meldinger om pågående forskning, om nye bøker og artikler i emnet, og virker til å fremme kontakt mellom pidgin- og kreolforskere over hele verden.

Den økende interesse for pidginforskning henger i mye sammen med framveksten av språksosiologisk forskning, og pidginforskning regnes da også ofte som ei undergruppe av språksosiologien.

2. Pomorhandelen

2.1 Russehandelen i Nord-Norge har lange tradisjoner sjøl om omfanget har variert sterkt opp gjennom århundrene. I en traktat mellom storfyrst Vasilij Ivanovič og kong Kristian II fra 1516 blei det sikra full gjensidig handelsfrihet mellom Danmark–Norge og Russland (Johnsen 1923:225), men mot slutten av 1500-tallet blei handelsmulighetene på Nord-Norge innskrenka, finnmarkshandelen gikk over til bergenskjøpmennene, og det blei også forbudt å handle med en «annens skyldmann» (Brox 1954:518). Brudd på dette blei strengt straffa, og det ser ut til at russehandelen lå nede under 1600-tallet. Men utover 1700-tallet tok den seg opp igjen.

Lovligheten av handelen har også veksla, men ettersom russerne hadde overskudd på korn og mangel på fisk og nordmennene omvendt, var det byttehandel også i tider da loven ikke tillot det. Nordmenn henta tømmer, høy og mose i fellesdistrikta, i Øst-Finnmark dreiv nordmenn og russere fiske side om side, og fra midten av 1700-tallet kom stadig flere russere til Finnmark for å fiske (Johnsen 1923:219).

Tidligere hadde russerne bare hatt små båter, men etter at Peter I hadde studert skipsfart i Holland og oppmuntra til skipsbygging og sjøfart i hjemlandet, begynte man å bygge større båter også langs Kvitsjøen, og de nye lodjene la ut på lengre ferder.

2.2 Det nevnes flere steder at amtmann Sommerfeldt i sin beskrivelse over Finnmarken forteller at russerne kom til amtet for første gang i 1742, mens det i major P. Schnitlers grenseeksaminasjonsprotokoll for 1774 er notert at det var kommet russere til Vardø fra Arkangelsk tre år tidligere (f.eks. Ytreberg 1940:482).

Justisprotokollene fra Finnmark viser at det har vært forsøk på

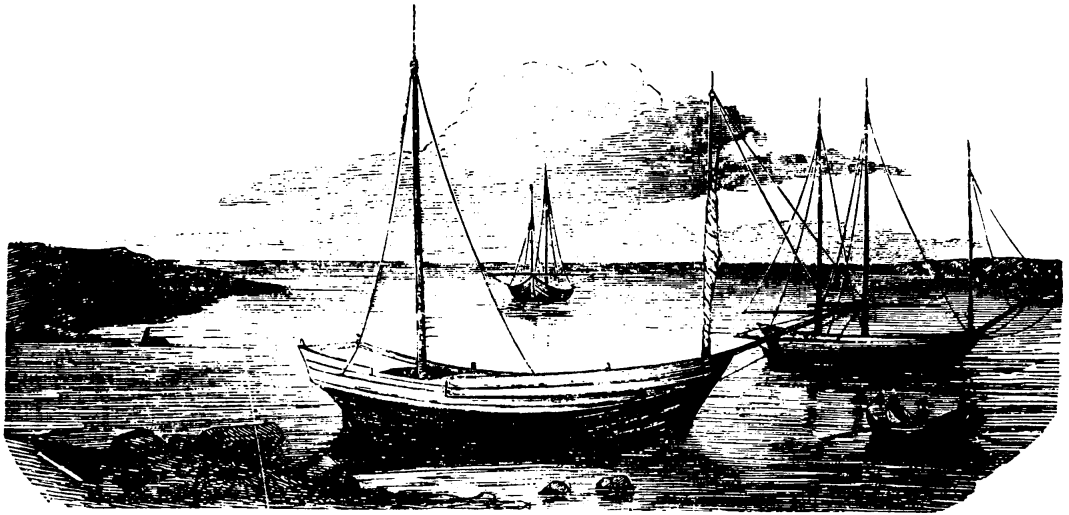

Russefartøyer på Vardø havn. Kopiert etter *Skilling-Magazin* 1885, nr. 28

handel tidligere også: I Justisprotokoll for Finnmark (nr. 31, fol. 133), Vardø ting, 11. august 1714 kan vi lese at den russiske kjøpmann Olachse Olachsevitz fra byen Summa 30 mil fra Arkangelsk blei tiltalt for ulovlig handel. (Sumskoj posad var seinere et av utgangspunkta for pomorhandelen.)

Både i 1714 og 1715 refereres det fra Vadsø alm. ting om tiltale og dom for «utilbørlig overskielden» i ei sak hvor ei kvinne er blitt skjelt ut som «ryssehore» (Justisprotokoll for Finnmark nr. 31, fol. 150 og fol. 234). Bruken av et slikt ord viser at det må ha vært nær kontakt mellom nordmenn og russere.

Den første rapporterte omsetning av russiske varer i Troms er fra 1725. Da blei et russisk fartøy med last beslaglagt i Tromsø, (men frigitt året etter). Ytreberg (1940:483–484) mener likevel at dette umulig kan ha vært første gang et russisk handelsfartøy kom til Troms og belegger sin påstand med at det i fortegnelser over dødsbo (bl.a. fra Lyngen fra 1724) er regna opp diverse russiske gjenstander.

2.2.1 Naturlig nok så de som representerte monopolet, med uro på at russerne økte sin handel, og klagde til myndighetene. Men det blei egentlig aldri gjort noe aktivt for å få slutt på handelen. Og i et brev fra Rentekammeret i København til amtmann Hagerup i Finnmark fra 1764 blir det konstatert som et faktum «at det ikke kunne hindres at russerne solgte nødvendige melvarer til almuen» (Ytreberg 1940:493). Men det skulle svares toll av varene til fogdene, og fra og med 1765 blei tingvitnene i Troms og Finnmark utspurt om russeskippere, skuter, varer og til dels priser, noe som gir en mulighet til å følge utviklinga av russehandelen.

I 1770 skreiv en handelsbetjent i Vardø til sin bergenske principal: «Det er ikke nok med, at russerne fortrænger indvaanerne med sit fiskeri, men de drister sig endog til at fare omkring i fiskeværene for opkjøb og tiltusken av fisken, hvilken de erholder langt lettere end vi, i det de betaler det dobbelte av den os ifølge takst fastsatte pris» (Helland 1905:777). Men de russiske handelsfolka var stort sett populære, mange steder fortelles det at nordmennene gleder seg til at pomorene skal komme (f.eks. Eriksen 1971b). Og vi har også eksempler på at nordmenn nekter å hjelpe lensmannen med å arrestere russere som er

anklaga for ulovlig handel (Justisprotokoll for Øst-Finnmark 1817–30, fol. 14–15, Vadsø ekstrarett 11. juni 1818).

De russiske *fiskerne* kom oftere i klammeri med befolkninga. Antallet russiske fiskere veksla sterkt fra år til år. Ifølge amtmann Fjeldsted var det minst 1300 fiskerussere i Finnmark i 1774. På det tidspunktet bodde det 300 norske familier der (Helland 1905:787).

2.2.2 Mot slutten av 1700-tallet viser justisprotokollene for Finnmark flere eksempler på tiltale for ulovlig handel: På Omgang ting 9. juli 1773 blir to fiskere fra Trollfjord tiltalt for å ha solgt fisk til russere. De hadde bytta mot brød og unnskyldte seg med at de ikke hadde salt (Justisprotokoll for Finnmark nr. 42, fol. 151). Og i 1783 rapporteres det fra Gulholmen (Omgang) for 23. juni at kjøpmann Christian Hvistendahl har reist mellom Nordkyn og Berlevåg og der truffet på en fiskerusser Ivan Ivanevits som tilstod at han hadde kjøpt 42 våger rotskjær av norske fiskere. Kjøpmannen beslagla fisken og plasserte den i en bod før han drog videre. Men skipper Ivanevits tok fisken ombord igjen og fór til Russland med den da kjøpmannen var reist (Justisprotokoll for Finnmark nr. 44, fol. 184). Det er for øvrig ganske vanlig at det er norske *kjøpmenn* som anmelder russere for ulovlig handel. Og nordmenn så vel som russere blir dømt for smughandel.

At forbindelsene på 1700-tallet har vært mer omfangsrike enn tidligere antatt, tyder også funna fra vraket av St. Varlamii av Kholmogory på (Grannes/Lillehammer 1980). St. Varlamii gikk ned utafor Kvitsøy ved Stavanger underveis fra Arkangelsk til St. Petersburg sommeren 1792. På liket av kapteinen blei det funnet en del korrespondanse med rederen, og den viser at skipsmannskapet skulle delta i Lofotfisket, og så dra med fisken til Petersburg og selge den der. At dette ikke var noen engangshendelse, viser den detaljerte beskrivelsen av hvordan de skulle gå fram, de skulle bl.a. ta kontakt med en bestemt person for å bli rusta til Lofotfiske sammen med noen nordmenn – det var ikke lov for utlendinger å fiske der. De skulle også sørge for å kjøpe spansk salt, så de hadde til neste års fiske. En av mannskapet, Grigorij Martinov, var ifølge papira båtsmann og tolk, mens reder Sergej Kulakov sjøl sendte brev til amtmannen i Stavanger på godt dansk etter forliset. Han hadde faste forbindelser med Norge og var her flere ganger.[5]

2.3 Forholdet mellom Danmark–Norge og Russland blei forbedra mot slutten av 1700-tallet. I 1782 blei det inngått en handels- og vennskapspakt med Russland, i 1787 blei handelen på Finnmark frigitt, og Tromsø og Senja fogderier blei slått sammen med Finnmark. I Troms fikk russerne bare lov til å handle i Tromsø, i Finnmark kunne de handle i kjøpsteder og kremmerleier. Det blei tillatt tollfri utførsel av alle slags finnmarkske produkter og tollfri innførsel av varer bortsett fra brennevin. Etter hvert blei handelsmulighetene utvida; fra 1796 blei det tillatt for russerne å handle direkte med fiskerne i Finnmark, først bare med rå fisk i makketida fra 15. juli til 15. august, seinere blei tidsrommet utvida flere ganger, og det blei også lovlig å handle ikke bare med fersk fisk. Fra 1818 fikk russerne adgang til kremmerleiene i Troms (Brox 1954: 521–522).

Det var lange reiser. Skipsjournalen til bonden Vadaev fra Kem, som Tatjana Alimova (1976) mener er fra slutten av 1700-tallet eller begynnelsen av 1800-tallet (jfr. 5.11), viser at Vadaev seilte fra Kem 1. juni, ankom Arkangelsk 13. juni, lå der til 6. juli. 29. juli passerte han Kildin og hadde god bør fram til Vardø. Avstanden Arkangelsk–Vardø anslår han til 1124 km. Men Vardø var ikke målet. Derfra seilte han til Kjelvik og videre til Havøysund, hvor han lå to dager. 13. august skreiv Vadaev: «Gikk inn i Reinøysundet for å handle. Lå der 18 dager.» Avstanden fra Vardø til Reinøyene er ifølge Vadaev 644 km., så hele turen var ca. 1770 km. Han har ikke notert ned noe om tilbaketuren, heller ikke noe om hva han handla med (Alimova 1976:390–391).

Under Napoleonskrigene blei korneksport fra Russland forbudt, men det fikk ingen virkning for handelen i nord. På begynnelsen av 1800-tallet var tilgangen på russemel så god at det blei solgt mel til Nordland, Trondheim og en enkelt gang også til København. Handelsmulighetene blei utvida til å omfatte tuskhandel også i Troms, og tidsrommet for byttehandelen blei forlenga flere ganger. Til slutt gjaldt den fra 15. juni til 30. september (Brox 1954:527).

---

5. Navnet Kulakov nevnes flere ganger i justisprotokollene fra Finnmark: en skipper Kulakov, som kan være Sergej Kulakov, to ganger i 1785. (Justisprotokoll for Finnmark nr. 44; fol. 241–3, Hammerfest gjesterett 1. april 1785 og fol. 271–2, Vardø gjeste- og politirett 21. juni 1785.)

2.4 Det er denne byttehandelen mellom norske fiskere og russiske bønder og kjøpmenn som går under navnet pomorhandelen. Kvitsjøkysten heter på russisk *Pomor'e,* de som bor der og langs Murmankysten *pomorer.* Innbyggerne i Kola på Murmankysten, i Kem og Sumskoj posad ved Kvitsjøen var de første som fikk privilegium til å bytte russisk korn mot norsk fisk. Det var i 1810. Fra 1837–38 fikk alle pomorer tillatelse til å drive byttehandel (Bernštam 1978:115). Pomorene var dyktige båtbyggere og bygde stort sett båtene sine sjøl. De dreiv ofte et lite gårdsbruk, men en stor del av kornet som blei solgt i Nord-Norge, var kommet til Kvitsjøområdet langs Nordre Dvina fra Vologda- og Vjatskdistriktene. Foruten rugmel, gryn og litt hvetemel førte russerne også andre varer med seg, særlig trevirke, tau, lin, never. De bytta først og fremst til seg fisk, fersk fisk som de salta rett i rommet, og salt fisk, men også salt, huder, slipesteiner o.a. Russerne kjøpte fisk på et tidspunkt da det var vanskelig å få omsatt fisken i Norge. De var heller ikke så nøye på kvaliteten. I Nord-Norge var det mangel på mel, i Arkangelskdistriktet på fisk, og fisk var en viktig matvare for russerne, bl.a. på grunn av lange fasteperioder. Fisket på Murmankysten var ikke så godt som på Norskekysten. Det varte ikke så lenge, fisken trakk til havs i juli, og det var både mindre farlig og mer utbytterikt å dra til Norge enn å følge etter fisken til havs. Mye av fisken pomorene kjøpte i Norge, solgte de på høstmarkedet i Arkangelsk (Finstad 1910).

Handelsrusserne var et populært innslag i Nord-Norge. De delte ut sukkertøy og russenøtter til barna, de trakterte med te fra samovar og også sterkere saker når handel var opp- og avgjort. En del nordmenn som handla med samme russeskipper år etter år, blei invitert ombord på traktering, særlig hvis skipperen fikk kona på besøk (f.eks. Korneliussen 1968:365). Noen kalte også opp ungene sine etter russeskipperen eller kona, så vanka det gaver hver sommer (Dybos 1959).

Handelen fikk etter hvert stort omfang. I 1872 leverte russerne 14.500 matter mel à 144 kg., i 1900 nesten dobbelt så mye. Hvis en deler dette på folketallet i Finnmark og Troms, blir det rundt 40 kg. pr. individ (Hanssen 1978:82–83). I 1881 seilte 470 skuter med et mannskap på 2287 mann fra Kvitsjøen til Vadsø, Vardø, Hammerfest og Tromsø. De hadde med seg varer for 708.532 rubler ut og førte tilbake for 754.931 rubler (Bucharov 1883:19–20). Rundt 1900 blei det årlig

eksportert 600.000 pud (tilsvarer 984.000 tonn) salta fisk fra Nord-Norge til Arkangelsk-distriktet (Helland 1899:459). Samla utførsel fra havner i Nord-Norge til Nord-Russland hadde i 1898 en verdi på 2,4 mill. kr, mens varene som kom motsatt veg representerte 1,3 mill. (Helland 1905:778).

Flere kilder hevder at russemelet hindra sult i Nord-Norge i nødsåra på begynnelsen av 1800-tallet. Eriksen (1971a:132) sier at norsk ekspansjon og aktivitet i Finnmark på 1800-tallet ville vært utenkelig uten pomorhandelen. Fra russisk hold framheves den betydning samhandelen hadde for utviklinga av næringslivet i Arkangelskdistriktet (Bucharov 1883, Bernštam 1978). Mange russere arbeidde i handelshusa i Finnmark om sommeren, f.eks. var det ansatt 71 russere hos forskjellige kjøpmenn i Vardø sommeren 1909 (*Murman* nr. 11, april 1909). Men det var ikke bare om sommeren russere tok seg arbeid i Finnmark. Når fisket kom godt i gang utpå seinvinteren, kom både menn og kvinner med dampskipet for å få seg arbeid på fiskebruka i Vardø. Firmaet Brodtkorb kunne ha opp til 20 russere i arbeid på bruka sine. De russiske kvinnene dreiv med å sperre fisk, tre torskehoder for henging på hjell, og de vaska (Korneliussen 1977:71).

Det var fra norsk side ikke bare fiskerne og kjøpmennene som kom i kontakt med russerne, men også kvinner og barn. Kvinnene vaska for dem og sydde litt for dem (Eriksen 1971b:71), småguttene fiska og bytta med «bom-bom» og kavring (Eriksen 1971b:17). Etter at dampskipsforbindelsen mellom Arkangelsk og Vardø blei åpna i 1875, sendte kjøpmennene varer fram og tilbake med dampskipa. Disse skipa gikk bare i sommersesongen, men fra 1905 blei det satt inn vinterrute mellom Vardø og Aleksandrovsk (det nåværende Poljarnoe) på Kolahalvøya for den tida da Kvitsjøen var frosset.

2.5 Fiskerusserne holdt vesentlig til på Varangerhalvøya. På grunn av en del uoverensstemmelser med nordmennene blei fisket regulert i 1830, så russerne skulle fiske mellom Kiberg og Nordkyn 1 mil fra land. Russerne hadde faste sjøbuer, og lot gjerne en mann være igjen for å se til sakene om vinteren, eller de betalte en nordmann for å holde øye med dem. Fiskerusserne dreiv også en del byttehandel, og det hendte at de lot båtene sine være igjen i Norge og fór hjem over land eller med dampskipet.

2.6 Den omfattende forbindelsen mellom nordmenn og russere førte etter hvert til at det blei utgitt noen ord- og lærebøker.

2.6.1 *Norsk-Russisk Ordbog og Parleur* forlagt av A. Hansen, Bergen 1862 var beregna på: «Handlende og Fiskere, der søge Finmarken, samt til Enhver, der ønsker med Lethed at blive forstaaelig i det russiske Sprog» (Hansen 1862:3). Boka er ikke særlig omfangsrik, den inneholder 300 ord og tallord og nærmere 10 sider «Samtale mellem en Russer og en Normand angående Fiskeriet og Handels-Affairer» (Hansen 1862:21). Denne boka er spesiell fordi den har et eksempel på det russenorske pronomenet *moja* (Lunden 1978a:5).

2.6.2 *Kortfattet norsk–russisk Haandbog samt Tabel til Udregning af Melkvantum ved Russehandel* blei utgitt på Urdals forlag i Tromsø i 1899, 2. utg. i 1900. I innleiinga står det: «Hensikten med denne lille bog er at gi fiskere og andre, som kommer i forbindelse med de russiske fiskekjøbere, en liden hjælp til at lære sig de nødvendigste ord og udtryk vedkommende handel og fiskeri». Boka inneholder ca. 500 ord, 2 sider med tallord, noen vanlige setninger og nesten 20 sider med vekttabeller.[6]

2.6.3 På russisk side kom A. Koškin: *Russko–Norvežskij slovar'* i Arkangelsk i 1912. Koškin hadde bodd 6 år i Vardø som russisk visekonsul og hadde fått støtte av guvernøren til å arbeide med boka. I forordet sier han: «Da ordbokens opgave i det væsentlige skulde være at tjene til støtte for vore pomorer under deres stadige forbindelser med vort naboland, maa mit arbeide mottages som en haandbok...» Denne boka inneholder 27.500 ord, og har regler for norsk uttale utarbeidd av Olaf Broch. Koškin sier også at hans bok er den første russiske hjelpekilde for å studere norsk, men i avisa *Murman* 1907–09 averteres en liten *Russko–norvežskij slovar'* (Russisk–norsk ordbok). Imidlertid har vi ikke vært i stand til å finne ut noe mer om den.

6. Russerne brukte annen vektenhet enn nordmennene. «Regninga var meget vanskelig,» sier en av Eriksens informanter, «men den lærte vi på skolen» (Eriksen 1971b:84).

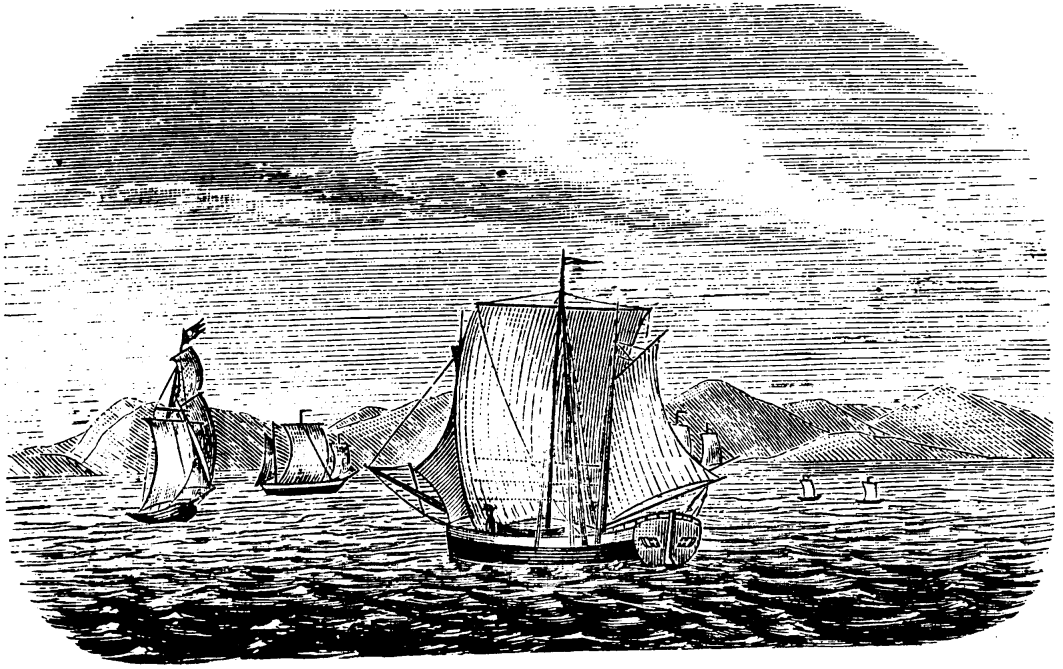

Ei russisk lodje. Kopiert etter *Ny illustreret Tidende* 1875, s. 261

2.7 I Vardø blei det utgitt russiske aviser i sommermånedene, *Murman* kom med 15 nummer i 1907–1909, og det nevnes også ei avis *Pomor* (Frette 1959:69). Disse avisene var beregna på pomorene og gav orientering om politiske forhold i hjemlandet og i utlandet, spesielt i Norge. I hvert fall *Murman* hadde en klart sosialistisk tendens.

2.8 Handelen skifta karakter rundt århundreskiftet, den gikk over fra å være byttehandel til å bli kontanthandel. Samtidig økte utførselen av fisk, men innførselen av korn avtok.

Sjøl om fiskeimporten til Arkangelsk stiger etter 1908, synker antallet pomorskuter. De rikeste pomorskipperne overtok handelen, delvis støtta av velstående kjøpmenn i Arkangelsk (Eriksen 1971a:68).

I 1905 vedtok Stortinget en lov som forbød russerne å selge varer direkte til befolkninga i Finnmark. All handel skulle skje gjennom handelsstanden, men det blei nok drevet tuskhandel etter dette òg.

Med første verdenskrig og den russiske revolusjonen i 1917 blei det satt en stopper for handelssamkvemet mellom nordmenn og russere i Nord-Norge.

2.9 Vilfred Dybos (1959) gir ei skildring av hvordan en tuskhandel kunne foregå rundt århundreskiftet i Vardø. Fiskeren Erik Barstad kommer seilende inn på havna og bort til skipper Korkonosoffs skute. Korkonosoff dukker straks opp på dekk, hilser og spør etter Barstads familie før samtalen kommer inn på sjølve handelen. Barstad forklarer at han har hyse, torsk, litt steinbit og småkveite. Korkonosoff tilbyr 1 pud (= 18 kg) rugmel for 2 pud hyse, steinbit og kveite, og vekt for vekt av torsk og mel. Det synes Barstad er for dårlig. Han vil ha samme ordning for steinbit og kveite som for torsk, og han vil ikke ha rugmel, men gryn og hvetemel. Korkonosoff ser seg rundt, men det er ingen andre fiskebåter å se. De blir enige om halvparten rugmel og halvparten hvetemel mot slik vekt som fiskeren hadde foreslått. Samtalen har gått på russenorsk.

Nå blir porten i rekka åpna, sløyinga tar til og fisken slenges opp på båten. Barstad går ombord for å kontrollere vekta. Etter hvert som fisken er veid, blir den flekt på russisk vis etter ryggen og lempa uvaska ned i rommet for salting. Barstad får melet sitt og en del plankekapp. Så følger han med skipperen ned i kahytten og får en liten

vodkadram og litt tørrkringle og nøtter til kone og mannskap. Da han går i land, blir han oppfordra til å komme tilbake med neste sjøvær.

Sovjetiske kilder hevder at pomorhandelen var i tilbakegang alt ved begynnelsen av 1900-tallet fordi nordmennene gikk over til å handle med Vest-Europa og Amerika (Bernštam 1978:116). Men de lange forbindelsene er ikke glemt i Troms og Finnmark. Eldre mennesker snakker ofte om at de husker russerne. I Sør-Varanger hadde de et fast ordtak: «Når skodda kjem på [fjellet] Domen, da kjem russan» (Eriksen 1971b:86, se også Grøttland 1978:28). Det var et tegn på at isen var gått opp på Kvitsjøen.

Og lærer Johan Stålsett minnes hvordan han sjøl opplevde sin siste pomorhandel i Vadsø. De har bytta fisken sin med mel, planker og en bunt never og drikker te med skipper Korniloff som er i godlage. Da kommer en annen russisk båt med et brev, mobiliseringsordre. «Vi føler at dette er den siste avskjed. Farvel, kjære Korniloff, dine sønner og menn, og takk for real handel og godt vennskap i mange lange år!» (Hanssen 1978:85.)

3. Tidligere beskrivelser av RN

3.1 Den første vitenskapelige beskrivelsen av RN blei gjort av den norske fonetikeren og slavisten Olaf Broch (1867–1961) i 1927.[7] Han hadde da i flere år samla materiale om RN, det meste fikk han fra rektor Just Knud Qvigstad (1853–1957) i Tromsø. I artikkelen beskriver Broch særlig fonetiske, morfologiske og leksikalske forhold ved RN. Syntaksen blir derimot nesten ikke berørt, heller ikke den sosiolingvistiske sammenhengen RN inngikk i. Opphavet til ulike russenorsktrekk, ordformene, vokal- og konsonant-bruken blir imidlertid inngående drøfta. Broch offentliggjorde artikkelen både på norsk og tysk i 1927. (I det følgende henviser vi bare til den norske utgaven.)

I 1930 publiserte Broch de russenorsktekstene som da var kjente, og som Broch hadde brukt som grunnlag for beskrivelsen i 1927. Materialet bestod av i alt 13 tekster, mest dialoger og ordlister, men mye går igjen og er det samme fra tekst til tekst. Dette materialet er likevel hovedkilden vår til kunnskap om RN. De tekstene som er kommet til seinere, er få og små i forhold.

I et foredrag i Videnskapsakademiet i Oslo i mars 1927 la Broch fram en del materiale om fiskenavn i RN. Dette foredraget fins bare

7. Den første referansen til RN i et språkvitenskapelig arbeid finner vi i Ragnvald Iversens monografi om Senjamålet (Iversen 1913:3). Iversen hevder her kort at RN ikke har påvirka den lokale dialekten på noen måte. Også dialektforskeren Amund B. Larsen nevner RN i et arbeid før Olaf Brochs 1927-artikkel, nemlig i en note i innleiinga (trykt 1921) til den store boka om sognemåla, Larsen nevner her RN sammen med «Pidginengelsk» som eksempel på blandingsspråk som «formodentlig [er] utdannet mellem bare voksne mennesker, uten den sammensmeltende virksomhet som *børn* kan utføre i lydsystemet» (Larsen 1926:22). (Barnas rolle når det gjelder RN, drøfter vi for øvrig her i boka i avsnitt 5.14.)

tilgjengelig i et kort referat i akademiets årbok (Broch 1928), men stoffet er antakelig i sin helhet innarbeidd i Broch 1927 og 1930.

3.2 Først i 1965 blei RN drøfta og satt i sammenheng med andre hjelpespråk av samme type andre steder i verden. Günter Neumann (1965) foretok en sammenlikning mellom RN og ulike andre pidginspråk og påviste stort samsvar i strukturen og i forenklingsmekanismene. Flere trekk, som Broch hadde tolka som tatt fra enten norsk eller russisk, kunne nå lettere forklares som generelle pidgintrekk ved RN. F.eks. mente Broch at når RN mangla kopula, var det et trekk fra russisk. Men det er nærmest universelt at pidginspråk mangler kopula, og da er det like nærliggende å forklare dette trekket i RN ut fra dette generelle forholdet.

3.3 I et upublisert arbeid fra 1973, *Russenorsk: A study in language adaptivity*, behandler den amerikanske antropologen James A. Fox RN fra forskjellige vinkler. Han hevder bl.a. at samisk og finsk (kvensk) innflytelse på RN er blitt neglisjert i altfor stor grad i tidligere beskrivelser, og mener at brukerne fra norsk side i stor utstrekning må ha vært samer og kvener. Fox setter også fram en teori om opphavet til RN, som han mener er utvikla fra et internasjonalt, nordeuropeisk vokabular, muligens formidla nordover bl.a. av soldatene på Vardøhus og med Bergen som transittsted. Til støtte for denne teorien hevder Fox at det ikke fins rapporter om tidligere pidginspråk på Nordkalotten som RN kunne bygge på og låne trekk fra. (Dette er imidlertid ikke riktig, noe vi vil vise seinere.) Fox's hovedhypotese er at RN forelå hovedsakelig som et kjernevokabular som grammatisk vesentlig blei ordna i samsvar med russenorskbrukerens primære grammatikk – enten den nå var russisk, norsk, samisk eller finsk. RN blir dermed et subspråk hos hver enkelt språkbruker, grammatisk underordna språkbrukerens primære grammatikk (morsmålsgrammatikken), men med bruk av et i det vesentlige felles leksikon. Likheten mellom RN og pidginspråk ellers (jfr. Neumann 1965) blir hos Fox forklart som et overflatefenomen som bedre kan gjøres greie for ved en teori om språklig tilpasning («adaptivity»), utenomspråklige signaler/ekstralingvistiske trekk («indexicality») og «motivasjon».

3.4 En oversikt over det Broch kom fram til om RN og over Brochs kilder og tekster er gitt i Siri Sverdrup Lunden: *Russenorsk Revisited* (Lunden 1978a). I tillegg gir dette arbeidet opplysninger om kilder og tekster som det er funnet fram til etter at Broch lagde sin beskrivelse. Det meste er kommet til ved tilfeldige funn, og det viktigste er kanskje de russiske omtalene og tekstene som her første gang er samla. Mens Broch hadde den første omtalen av RN fra 1842, kan Lunden datere bakover til 1827. (Som vi seinere skal se, kan førstedateringa flyttes enda 42 år bakover.) Lunden hevder at RN først i siste halvdel av 1800-tallet fikk en noenlunde fast oppbygning, i samband med at det da blei trykt noen russenorske tekster. Disse tekstene skulle altså virke normerende på den videre bruken av RN. Denne oppfatninga blir sterkt imøtegått av Gyda Dahm Rinnan, som hevder at disse tilfeldig trykte tekstene umulig kunne virke normerende i den grad Lunden antyder (Rinnan 1980). Det er vanskelig ikke å gi Rinnan rett i dette, men seinere vil vi argumentere for at siste del av 1800-tallet i det hele tatt er ei altfor sein datering for fastlegginga av de strukturelle og faste enhetene i RN, og dermed faller hele problemstillinga med betydninga av de første trykte tekstene bort.

I Lunden 1978b blir det satt fram interessante hypoteser om utviklinga av og opphavet til enkelte trekk i RN, særlig om pronomena *moja* og *tvoja*. Det viser seg at disse pronomena kan gjenfinnes i samme form også i det sino-russiske pidginspråket i Kjachta – på grenseområdet mellom Russland og Kina (Neumann 1966). I dette språket er forma *moja* relativt lett å forklare ut fra fonotaktiske regler. Lunden mener at kjøpmenn kan ha overført *moja* og *tvoja* fra Kjachta til RN. Forbindelsesstedet må da være Sentral-Russland med kontakt mellom dem som handla østover til Kina og dem som handla nordvestover til Norge. Hypotesen er interessant, og foreløpig er dette kanskje den mest plausible forklaring på opphavet til disse pronomena i RN, jfr. likevel 4.2.3. Lunden 1978b diskuterer også muligheten av en forbindelse mellom et mulig russisk-engelsk pidgin i Moskva på 1600-tallet og RN, en tanke som først blei satt fram av Robert A. Hall jr. som forklaring på de engelske orda i RN. (Hall 1966:13).

3.5 En kort artikkel av Ronald E. Peterson (1980) har i begynnelsen en morsom referanse til et fiktivt pidginspråk, nemlig «The Zemblan

language, a combination of Russian, German, and the Scandinavian languages, quoted by Vladimir Nabokov in his book *Pale Fire*» (Peterson 1980:249), men Peterson bygger i omtalen av RN utelukkende på Broch 1927 og bringer således ikke noe nytt.[8]

3.6 Med henvisning til den tyske utgava av Broch 1927 er RN blitt relativt ofte referert til i internasjonal lingvistisk litteratur.[9]

Naturlig nok finner vi hyppige referanser til RN i den litteraturen som spesielt tar for seg handelsspråk, pidgin- og kreolspråk.

Robert A. Hall jr.:*Pidgin and Creole Languages* (1966) gir en kort oversikt over RN (s. 12–13) og i tillegg en del setninger som er henta fra den tyske utgava av Broch 1927 (s. 160–161 i Hall 1966). I Loreto Todd: *Pidgins and Creoles* (1974:6) blir RN brukt i en oversikt som

---

8. Peterson gjengir to setninger fra Nabokov, som skal være fra dette «Zemblan language»:
1. *Yeg ved ik* = jeg vet ikke
2. *Eto est votchez ut mid ik dett* = det er faren (som er) ute med sitt barn.
Peterson mener at russenorskbrukerne antakelig ville ha forstått disse setningene, noe vi holder for lite trulig. De to eksempelsetningene likner svært lite på RN.

9. Her skal vi kort nevne hva referansene i hovedsak er brukt til å illustrere. Alf Sommerfelt var den som først hadde referanse til RN etter at Broch hadde gitt den grunnleggende beskrivelsen i 1927, og da som et nærliggende eksempel på et blandingsspråk som fungerte som et lingua franca (Sommerfelt 1929). Seinere hadde Sommerfelt flere ganger tilvisinger til RN i arbeida sine (1948, 1954, 1960). I Uriel Weinreichs berømte bok fra 1953, *Languages in contact*, finner vi en henvisning til RN som belegg for at i «the highly hybridized makeshift trade languages, most obligatory categories expressed by bound morphemes are well known to be abandoned» (Weinreich 1953 (1970:43)).
I Roman Jakobsons arbeid «Why 'mama' and 'papa'?» (1959) blir «moja på tvoja» som navn på RN brukt av russenorskbrukerne sjøl – utlagt av Broch (1927:92) som «jeg (snakker) på din (måte)» –, sammenlikna med et «motherese»-ord som, for å bli vellykka – dvs. akseptert av barnet – må «meet the infant's linguistic requirements and thus follow the general line of any interlanguage» (Jakobson 1959 (1971:539)). Dan I. Slobin (1977 og 1979) bruker RN som eksempel på et ekstremt minimumsspråk mht. grammatiske uttrykkselementer, og sammenlikner RN med språkbruken til 2–3 åringer (Slobin 1977:200f, 209, 211). De grammatiske elementa vi finner i RN, er absolutt minimum av det som trengs for at et språk skal fungere, hevder Slobin. I en

viser at pidginspråk opptrer i alle bebodde områder på kloden. Max K. Adler kaller i *Pidgins, creoles and lingua francas: A sociolinguistic study* (1977) RN for «The most interesting European pidgin» (s. 39) og finner det spesielt interessant at russenorskbrukerne mente å snakke hverandres språk (s. 40). Vi skal seinere komme nærmere inn på og drøfte dette spørsmålet videre.

---

interessant oversikt setter han opp i alt 8 regler som han mener er uttømmende for å gjøre greie for den grammatiske strukturen i RN. Som vi seinere skal se, er det en del unntak til disse reglene. Slobin har nok gjort RN enda enklere enn det i virkeligheten var, for å kunne bruke det som eksempel på et absolutt minimumsspråk.

De 8 reglene hos Slobin er disse:

1. Et ord som refererer til en person, plass, ting, begrepsmessig enhet etc, er et substantiv.
2. Et ord som ender på *-om*, er et verb.
3. Et substantiv som står foran et verb, er agens, og et substantiv som står etter et verb, er patiens for den handlinga som det aktuelle verbet refererer til.
4. En sekvens av to substantiver uttrykker et possessivt forhold. Det første substantivet er eier, det andre uttrykker den eller det som blir eid. (Denne regelen er helt feilaktig, se 4.4.9.)
5. En sekvens av substantiv-*på*-substantiv skal tolkes som enhver semantisk eller kontekstuell plausibel kombinasjon, men ikke som et possessivt forhold.
6. En sekvens av ord med stigende intonasjon er et spørsmål som kan besvares med «ja» eller «nei».
7. En sekvens av ord som begynner med et spørreord («hva», «når» «hvor mange» etc.), er et spørsmål etter informasjon.
8. En sekvens av ord som ender med fallende intonasjon, er en konstaterende ytring. (Slobin 1979:44–46.)

4. En språklig beskrivelse av RN

4.0 De RN tekstene som er tilgjengelige i dag, består av enkeltord og løsrevne setninger, av diverse ordlister med ulik lengde og av samtaler forma som dialoger. Det tekstmateriale Olaf Broch offentliggjorde (Broch 1930), utgjør 357 forskjellige ord (Fox 1973:60). Seinere er nye ord samla inn fra ulikt hold, slik at vi nå har ca. 390 forskjellige ord i det innsamla russenorske materialet. Imidlertid er ca. 50 prosent hapax legomena, dvs. ord som bare opptrer én gang i tekstene. Dette betyr at russenorsk-leksikonet bestod av en kjerne på 150–200 ord – et ikke uvanlig antall ord for et pidginspråk av denne typen. De fleste tekstene er samla inn fra norsk side, og de lengste tekstene er formidla via norske kjøpmenn og tollbetjenter. Siden det først og fremst var fiskerallmuen som betjente seg av RN, er dette forholdet beklagelig, fordi tekstene ofte da er slik informantene mente at RN blei brukt, evt. slik de hadde hørt RN bli brukt av fiskerne og russerne. I enkelte tilfelle kan vi likevel regne med at det er genuine russenorskbrukere som har vært informanter (f.eks. til Broch 1930:132–135). Nå viser det seg imidlertid at de fleste og viktigste tekstene egentlig bare viser liten skilnad seg imellom. Det må vi kunne tolke slik at de likevel for det meste er å stole på, og at vi ikke behøver å skille ut noen tekster som mer pålitelige enn andre.

Det er få av tekstene som kommer fra russisk side. Dette forholdet gir naturligvis en slagside i tekstene, slik at de nok er mer prega av norsk enn tilsvarende tekster fra russisk side ville ha vært. Fra samisk side har vi dessverre ingen tekster. Det er imidlertid heva over tvil at svært mange av russenorskbrukerne var samer (se Fox 1973:12–17 for en diskusjon og dokumentasjon av dette), og mangelen på tekster her er derfor svært å beklage. Den ene teksten vi har fra finsk side (Paulaharju 1928 (1973:231)), består bare av fem små ytringer, men

viser likevel endel avvik fra de russenorskformene vi ellers finner. Vi må regne med at mange kvener har vært aktive russenorskbrukere, så også her skulle vi gjerne hatt flere tekster å bygge på. Den følgende framstillinga av grammatikken i RN bygger derfor i det vesentligste på Broch-tekstene (Broch 1930), men i eksempelmaterialet trekkes også andre tekster inn. I slike tilfeller blir det henvist til kilde.[10]

4.1 *Fonologi*

4.1.0 Det er sjølsagt vanskelig i dag å gjøre seg opp ei mening om hvordan RN blei uttalt. Vi bygger på skriftlige tekster, og størstedelen av dem er nedtegna av nordmenn. Skrivemåten av de enkelte ord kan variere fra tekst til tekst, og vi kan fastslå med sikkerhet at uttalen av RN har veksla, avhengig av hver enkelt talers språk- og dialektbakgrunn. Broch 1927 går inn på en detaljert beskrivelse av de enkelte lyder; både Broch og Qvigstad har også forsøkt å presisere uttalen i de nedtegnelser av RN der det var mulig. Men vi tror at heller enn å lete etter forklaringer f.eks. på hva som kan være den lydlige årsak til at et russenorsk ord har utlydende *-a* hvor man ut fra nordrussisk skulle vente *-o*, som Broch 1927 gjør, må man se hele språkstrukturen under ett. Og da er det en viss tendens til systematisering, som f.eks. at subst. og adj. ofte ender på *-a*.

---

10. Et lite problem er plasseringa av det tekstmaterialet som fins i Maksimov 1859. Maksimov hevder at det er *norsk* han gjengir, men språket her har både reint norske og klart russenorske trekk ved sida av opplagte tyske innslag. Vi har tidligere prøvd å antyde at skilnaden mellom Maksimov-teksten og de fleste andre tekstene skyldes ulik grad av releksifisering (Broch/Jahr 1980), men andre forklaringer er også mulige. Lunden (1978a:14) mener på grunnlag av Maksimov-teksten at det i 1850-åra fantes iallfall to varianter av RN, som seinere smelta sammen. Men dette er knapt noen plausibel forklaring. RN var utvikla minst 50 år før, og det er lite tenkelig at det skulle eksistere to så ulike varianter av RN på et så seint tidspunkt. Da er det kanskje mer riktig, som også Lunden har foreslått, å omtale Maksimov-teksten som «nærmest et forenklet tysk, 'pidgin-tysk' med enkelte norske gloser» (Lunden 1979:23). I alle fall er det vanskelig å behandle det tekstmaterialet Maksimov gir, sammen med andre klart russenorske tekster.

4.1.1 *Konsonanter*

For RN, som for pidginspråk generelt, har fonem som bare fins i ett av opphavsspråka, lett for å forsvinne. I RN gjelder dette no. [h]>RN [g], f.eks. RN *gav* el. *gaf*<no.*hav; galannja*<*halvanna*; men *har, han* og *hal* (halv) forekommer også. Og russ. [x]>RN [k]: *klæba* < russ. *chleb* (brød), *oreka* < russ. *orech* (nøtt).

Den russ. affrikaten [t͡ʃ] er gjengitt dels som [ç], dels som [tʃ], f.eks. RN *kjai* [ç] og *tsjai* [tʃ] <russ. *čaj* (te).

Fordi norsk ikke kan ha *mn*-kombinasjon i framlyd, blir det russ. *mnogo li* > RN *nogoli, nogli* (mange, hvor mange) ved sida av *mange-li* < no. *mange* + russ. *li* (spørrepart.).

Til tross for at begge språk har fonemet [ʃ], blir verbalformer fra russ. 2. pers. sing. som slutter på *-š'*, konsekvent brukt med former på *-s*, som i *kopisli* < russ. *kupiš' li* (kjøpe), *vros* < russ. *vrëš'* (lyge), etc.

Om uttalen av skrivemåten *-sk-* i ordet *kansk(j)e* har vært [ʃ] eller [sk], kan vi ikke vite, sannsynligvis begge deler.

Broch (1927:87f) skriver at når en russisk nedtegnelse har *kanske*, viser det at uttalen i ordet *kanskje* var med [-sk-]. En slik uttale er vanlig mange steder i Finnmark (og i samisk som har lånt ordet i forma *gánske*). Men det eksemplet Broch nevner, kan likevel ikke brukes til å avgjøre uttalen for RNs vedkommende. I den teksten som Broch viser til, står ordet i uttrykket *kanske bra*, som blir oversatt med «det er bra». I dette tilfellet må *kanske* derfor være fra det norske ordet *ganske* (altså «ganske bra») og ikke fra *kanskje*, som høver dårlig med den betydninga som er oppgitt. Uttalen av *ganske* kan naturligvis bare være med [-sk-].

Overgangen stemt/ustemt konsonant (her *g*>*k*) er ikke spesiell for dette ordet, vi ser også ellers en tendens til parallellformer med stemt/ustemt plosiv, f.eks. *stoka – stoga* (storm), *basiba – spasiba* (takk), *kak – gak* (når, hvordan), *presentom – bresentom* (gi), *strasvi – drasvi* (god dag).

Når nordmenn imiterer samer som snakker norsk, bruker de ofte forveksling av stemte/ustemte konsonanter for å karakterisere språket. Dette har sin bakgrunn i andre kombinasjonsregler spesielt for plosiver i samisk enn i norsk. Vi veit at samene har handla med russerne (Paine 1957:52), men vi har ikke noen russenorske nedtegnelser fra

samisk hold. Det er fristende å tenke seg at de russenorske tallorda vi finner hos Broch (1930:130), kommer via samisktalende. Her har vi *tva* < russ. *dva* (2), *tvenatsit* < russ. *dvenadcat'* (12), *tvatsit* < russ. *dvadcat'* (20). Variantene *stoka, stoga* osv. kan forklares som et resultat av at nordmenn oppfatter ustemte plosiver som stemte fordi de ustemte plosivene er mindre aspirert i russisk enn i norsk og derfor kan oppfattes som stemte av nordmenn. Jfr. også RN *damosna* < russ. *tamožnja* (toll).

Fordi russisk ikke har stemte plosiver eller frikativer i utlyd, vil en overgang fra *gav* > *gaf* (no. hav) være typisk for en taler med russisk bakgrunn, og dette trekket vil fort bli plukka opp av nordmenn som forsøker å tilpasse seg de andres måte å snakke på.

Russ. [z] og [ʒ] blir ustemt [s] i RN, f.eks. *snai* < russ. *znaj* (av *znat'*, å vite), RN *damosna* < russ. *tamožnja* (toll). Dette henger sammen med at det meste av tekstene er skrevet ned av nordmenn. I det lille vi har av russiske nedskrifter (Jakovlevič i Broch 1930 og Prišvin 1908) er det eksempler på [z], som *prezentom*. På samme måte sier nordmennene *prinsipal* (kaptein), russerne *printsipal* (med [t͡s]) hver i overensstemmelse med uttalen i sitt språk.

4.1.2 *Vokaler*

Den spesielle russiske vokalen [ɨ], translitterert *y*, som er halvtrang, sentral og urunda, er ikke representert i de russiske nedskriftene. Hans Blom (1862:32) skriver om denne vokalen: «Den nævnte i-Lyd vakler mellem i, y og tildels u, det Sidste dog ved skjødesløs Udtale og i den Blanding af Norsk, Engelsk (maaske ogsaa Hollandsk) samt forvansket Russisk, der benyttes til en Del af de uundværligste Udtryk, under Navn af Russenorsk.» I Brochs tekster er det få ord hvor det russiske utgangspunktet har [ɨ]; bare *vudra* < russ. *vydra* (oterskinn), *Kodi reisa* og *Ko di reisa* (hvor skal du) hvor *kodi* < russ. *kudy*. I *Moia skasi* tolker Broch *skasi* som no. *ska(l) si*, men det kan like gjerne (eller parallelt) være lagd av russ. *skaži* (2. pers. sing. imp. av *skazat'* – å si) hvor *-i* på russisk ville vært uttalt [ɨ] (Broch 1930:131). Det russiske ordet for fisk, *ryba*, fins ikke i Brochs materiale. Paulaharju (1928 (1973:231)) har *ryjpa*, og Dybos (1959) bruker *ryjba, rybak*

(fisk, fisker). Men Dybos kaller RN «det nu glemte pomorsproget», og det er tydelig at hans tekst er sterkt påvirka av russiskkunnskaper(jfr. adj.endelsene f.eks.). Derfor kan den neppe brukes som utgangspunkt for en fonetisk beskrivelse av RN.

Norske vokaler som ikke fins i russisk, blei også av og til forandra: /y/ gjengis som *y*, *ju* og *i*, f.eks. *lygom – ljugom – ligom* (lyge); *dyr – djur* (dyr, jfr. Broch 1927:120–121). For /ø/ skriver Prišvin (1908) *ju* i ordet *sjul'* (sjøl). Og når nordmennene brukte lyden [ʉ] f.eks. i *russmann* (russer), ville russerne uttale ordet med [u] i overensstemmelse med sin uttale.

4.2 *Morfologi*

4.2.0 Morfologien i russenorsk er svært enkel. Dette er å vente fordi pidginspråk generelt oppviser liten fleksjon og få bøyningskategorier – hvis noen overhodet.

Kategorier som genus, numerus, kasus, tempus, aspekt osv., dvs. størrelser som i norsk og russisk blir uttrykt vesentlig morfologisk, finner vi lite av i RN. Leksema er som en hovedregel ubøyelige og uforanderlige, og de innholdsstørrelsene som i norsk og russisk blir uttrykt morfologisk, må i RN uttrykkes på annen måte – hvis de da blir uttrykt i det hele tatt. Som regel vil ytringene måtte dra store veksler på konteksten for å kunne bli riktig fortolka. Dette er også et vesentlig trekk ved så sterkt reduserte språk som RN er et eksempel på.

Likevel kan det sies noe om morfologien i RN, vesentlig om hvordan ordklassene blir skilt fra hverandre.

4.2.1 *Substantiv*

Substantiva i RN har en sterk tendens til å bli markert ved en utlydende *-a*, f.eks.:

damosna (tollkontor)
groppa (gryn)
klæba (brød)
mokka (mjøl)
klokka (klokke), også *klokk*

balduska (kveite)
silka (sild)
saika (sei)
fiska (fisk), også *fisk*
penga (penger)

For en del ord kan også kanskje *-ka* sies å være substantivmarkerende, ikke bare *-a*, jfr. ovafor *balduska, silka, saika*. Andre eks. er *platka* (halstørkle), *futteralika* (håndklær) o.a. I disse orda har suffikset *-ka* forskjellig opphav, dels fra russ. fem. diminutivsuffiks, dels fra masc. gen. som i RN *platka* (russ. *platok*, gen. *platka*).
En del substantiv fra russisk ender på *-i*:
sukkari (hvetekavringer)
kruski (krus)
svedski (lys)
spitski (fyrstikk)
djengi (penger)
treski (rotskjær)

Substantiv fra norsk på bare én stavelse kan ofte beholde sin enstavelsesform også i RN:

vin (også: *vina*)[11]
skip
ven
fisk (også: *fiska*)
gaf (hav)
mann
pris
glass

Likedan fra russisk: *ras* (gang, år), *tsjai* (te).
Det er likevel bare *-a* som aspirerer til å være generelt substantivmarkerende suffiks.

---

11. Her kommer *vin* fra norsk, mens *vina* sannsynligvis er russ. gen. (russ. *vino*, gen. *vina*).

Substantiva har ingen fleksjon, men vi kan altså ha dubletter som *fisk/fiska, dag/daga, vin/vina* osv. uten at det likevel kan påvises noen systematisk variasjon her.

Broch (1927) diskuterer en del hvor *a*-suffikset kan komme fra opphavlig, og han legger stor vekt på at denne endinga ofte gir orda «et fremmed sving» (1927:98) i et norsk øre. Han viser i den forbindelse til den overdrevne bruken av *-a* når nordmenn prøver å snakke svensk. Det er da heller ikke utelukka at *a*-suffikset kan ha kommet til RN fra nettopp svensk, f.eks. via «borgarmålet» (se 5.9). Andre muligheter er at *-a* kommer fra russ. fem. nom. eller russ. masc./neut. i genitiv – en naturlig form når det er snakk om handelsvarer (partitiv genitiv). To andre nokså nærliggende muligheter blir imidlertid ikke nevnt av Broch, nemlig *-a* i svake hunkjønnsord ubest. form, som er mye brukt i Nord-Norge, eller *a*-ending i bestemt form av hunkjønnsord.

Ove Lorentz har gjort oss oppmerksom på at det også kan være tale om et samisk trekk her. I samisk kan leksikalske morfemer (røtter) vanskelig være enstava. Enstava lånord blir derfor i samisk gjort tostava, oftest ved tilføying av final *-a*:

norsk *bil* > samisk *biila*
norsk *penn* > samisk *peanna*
norsk *stat* > samisk *stáhta*

Det er godt mulig at denne ordlagingsmåten i samisk kan være opphavet til eller iallfall at den kan ha styrka tendensen i RN til å la substantiva bli markert ved et utlydende *-a*.

Av disse muligheten er det egentlig vanskelig å skille ut den ene som mer sannsynlig enn den andre. Endinga *-ka* derimot synes det mest rimelig å henføre til russisk. *-i*-endinga i en del av substantiva kommer likeens fra russisk plural nom./akk. (De russiske orda som tilsvarer RN *sukkari, spitski, djengi* blir normalt brukt i plural.)

4.2.2 *Adjektiver og adverb*

De adjektiva RN har overtatt fra russisk, ender i stor grad på *-a*, f.eks. *bjela* (hvit), *bolsa* (stor), *dobra* (god), *mala* (liten), *malenka* (liten), *stara* (gammel), men suffikset er langt fra allment. *Korosjo* (god) med trykk på siste stavelse beholder *-o* fra russisk neutrum, mens *dobro* –

dobra har parallellformer.

Adjektiva bøyes ikke: *bjela mokka,* fem. (hvitt mel), *mala jonka,* masc. (liten gutt), *fol maga,* masc. (full mage), *fol skip,* neutr. (fullt skip).

Adverba viser også en tendens til *a*-suffiks, ofte har de parallellformer: *mera – mere, dåma – domo* (hjemme).

4.2.3 *Pronomen*

Det ser ut til at *a*-suffikset brer seg i pronomena òg. RN har parallellformer som *nokke* og *nokka, eta, etta* og *ette* (det, den).

Det er kanskje også mulig at de typiske RN pronomena *moja* og *tvoja* (1. og 2. pers. personlig og poss.) kan forklares ved utbredelsen av *a*-suffikset støtta av bruken av det poss. fem. *moja, tvoja* i forbindelse med de frekvente substantiva *fiska, groppa* og *mokka.*

4.2.4 *Verb*

RN uttrykker ikke kopula, og har ikke noe verb for «å ha». Sjøl om norske RN-brukere noen få ganger kan bruke det norske verbet for «å ha», er det vanlig å uttrykke dette ved hjelp av preposisjonsfrasen *på + pron./subst.*

Verba i RN viser ingen fleksjon og blir som en hovedregel markert ved et suffiks, *-om,* som legges til verbstammen:

betalom (betale)
drikkom (drikke)
lygom (lyge)
kastom (kaste)
slipom (sove)
skaffom (spise)
robotom (arbeide)
reisom (reise, gå)
vågom (veie)
kralom (stjele)

Likevel er det svært mange verb som ikke markeres med dette suffik-

set. Disse verba har da ei form som kan utledes fra forskjellige bøyningskategorier i basisspråka:

bestil <no. imperativ
ligge ne (være) <no. infinitiv
veit <no. presens
kom <no. preteritum
plati (betale) <russ. imperativ sg.
pisat (skrive) <russ. infinitiv
snai (vite) <russ. imperativ sg.
vros (lyge) <russ. 2. pers. sg. presens
stoit (koste) <russ. 3.pers. sg. presens
propal (synke, bli ødelagt) <russ. masc. sg. preteritum
sprek (si, snakke) <lågtysk imperativ

Lunden (1978a:16) har behandla de verba som fins i korpus med verbalmarkøren *-om*. Hun har funnet at de fleste verba med dette suffikset er av ikke-russisk opphav. Unntaka utgjøres av bare 5 verb: *kopom* (kjøpe), *robotom* (arbeide), *smotrom* (se), *kralom* (stjele), *podjom* (la oss gå). (Her kunne det legges til at de 4 første av disse verba er svært frekvente i korpus, slik at det totale antallet belegg på verb med *-om*, har et langt større russisk-preg enn det vi skulle vente når bare 5 av verba i gruppa med *-om* er fra russisk.) Lunden har også funnet at over 50% av belegga på V+*om* fins i uttrykk som begynner med *davai* eller *værsego*, altså i klart hortative ytringer. Dette forholdet synes å støtte Brochs oppfatning (Broch 1927:118) at suffikset *-om* har opphav i ei svensk hortativform, f.eks. i *sjongom* (la oss synge).[12]

12. Andre opphavsforklaringer til *-om*-suffikset er også foreslått. O. H. (1891:140) mener f.eks. at endinga er tatt fra latin. Mer for seg har Daa (1870:162) som antyder at suffikset kan komme fra russisk, ei oppfatning som støttes av Neumann (1965:228) og Fox (1973:53). Broch (1927:117) avviser derimot russisk opphav pga den angitte uttalen av suffikset. Det er i tekstene angitt at iallfall fra norsk side blei vokalen uttalt som åpen, altså [um] istedenfor [om] som Broch mener vi skulle vente dersom det var russisk opphav. Broch nevner også muligheten av norsk opphav, via preposisjonen *om* brukt postposisjonelt som i de parallelle uttrykka *stann-op, ligge-ne* og *sitte ned*, men avviser straks tanken. Det «findes ikke spor av en sådan forbindelse å bygge på»,

Uansett opphav har suffikset *-om* i RN fått en generell verbalmarkerende funksjon, sjøl om det altså ikke knyttes til alle verba i språket.

4.2.5 *Preposisjoner, konjunksjoner, tallord*

I prinsippet brukes bare preposisjonen *på* i RN. Denne preposisjonen brukes til å uttrykke alle avhengige forhold. Vi finner likevel noen få eksempler på bruk av andre preposisjoner:

kak tvoja betalom for *Seika?* (hva betaler du for sei?)
grut stoka na *gaf* (sterk storm på havet)
moja vil kopum hos *tvoja* (jeg vil kjøpe hos deg)

På er preposisjon både i norsk og russisk (=po), *for, hos* bare i norsk, og *na* bare i russisk.

Av konjunksjoner finner vi flere. Sideordnende er *og, i, ja, jes*. Men vi finner bare én underordnende, nemlig *kak*:[13]

moja smotrom kak *ju pisat* (jeg ser/så at du skriver/skreiv)

---

hevder han (1927:118). Lunden (1978a:16) diskuterer imidlertid dette noe nærmere idet hun trekker fram det frekvente uttrykket *trok(k) om trok(k)* = vare for vare, og mener at prep. *om* kan ha spilt ei rolle her når vi også finner *trokkom trok* i betydninga «la oss handle». Lunden henviser til fransk «troc pour troc» som ei bedre forklaring til dette uttrykket enn Brochs henvisning til verbet «troquer», og viser til at vi i norsk har paralleller som «pø om pø» av fransk «peu à peu» ved sida av uttrykk som «smått om senn». Lunden har opplagt rett i at prep. *om* kan ha spilt ei rolle i utviklinga *trok om trok* til *trokkom trok*, og umulig er det vel heller ikke at *-om* fra dette kan ha spredt seg som et generelt verbalmerke i og med at uttrykket *trok om trok* var så frekvent. Derimot trur vi Broch hadde rett mht. etymologien til *trok om trok*-uttrykket. Verbet *troquer*, som altså Broch mener ligger til grunn, finner vi nemlig belegg for svært tidlig. I et brev fra amtmann Sidelmann i Finnmark 1725 finner vi uttrykket «troquere drikkevarer mod fisk», og i et brev fra 1759 finner vi «Troquering imod andre (...) Vahre». (Indkomne Breve fra Finmarken 1695–1740 og 1750. Rentekammeret. Riksarkivet Oslo.) Det er derfor god grunn til å holde fast ved Brochs etymologi her.

13. Det er altså ikke riktig som Slobin (1977:201) hevder, at RN ikke hadde noen konjunksjoner.

kak *ju vina trinke, Kristus grot vre* (hvis du drikker vin, vil Kristus bli svært vred)

Kak er fra russisk, der ordet har et svært stort bruksområde; *i* er sideordnende konjunksjon i russisk. Ordet *da* («ja», «og») blir ofte brukt i russisk dagligtale som sideordnende konjunksjon. Som vi ser, brukes det norske *ja* og det engelske *jes* i denne funksjonen i RN.

Tallorda var viktige i RN, som naturlig er i et handelsspråk, og det ser ut til at russenorskbrukerne vanligvis kunne telle på hverandres språk (Broch 1927:107). Vi må kunne regne med at dette var en god forsikring mot at det blei brukt feilaktige talloppgaver eller priser, enten det gjaldt vekta på fisk eller vekt og pris på andre varer.

4.3 *Ordlaging*

Bare få ord i korpus viser egne russenorske ordlagingsmekanismer. Det fins noen eksempler på sammensetninger av to substantiver, f.eks. *kuasjorta* (kuhud), *kuasalt* (salt kjøtt) og *morradag* (i morgen). Å danne nye ord ved sammensetninger slik, er svært vanlig i norsk. Men dette er også vanlig i pidginspråk. Når vi finner sammensetning som ordlagingsmetode i RN, kan vi altså se dette som et generelt pidgintrekk ved RN, et trekk som riktignok blir støtta av tilsvarende trekk i norsk. Når RN imidlertid også danner nye ord ved reduplikasjon, som i *morra-morradag* (overimorgen), skiller russenorsk ordlaging seg fra det vi finner i norsk. Derimot er ordlaging ved slik reduplikasjon et vanlig pidgintrekk, og vi finner det også hyppig i barnespråk.

Suffikset *-mann* blir brukt til å betegne personer av ulik nasjonalitet eller ulike etniske eller sosiale grupper: *russmann* (russer), *filmann* (same), *kukmann* (kjøpmann). Dette ordlagingselementet finner vi, som vist nedafor, i det tidligst belagte russenorske ordet overhodet, nemlig i ordet *Rusmand* fra 1785 (jfr. 5.2 og 5.11).

4.4 *Syntaks*

4.4.0 Broch 1927 har bare få bemerkninger om syntaksen i RN. Det er

tydelig at han nærmest anser RN for regelløst på dette området, jfr. et uttrykk som «det brokete, den al regulering trodsende, rent anarkiske 'frihet' i Russenorskens uttryksmåte» (Broch 1927:102). Russenorsk syntaks er langt fra uten regler, men de syntaktiske mulighetene er likevel nokså begrensa. Størst variasjon synes det å ha utvikla seg ved spørresetninger, noe som ikke er uventa når vi tenker på at RN først og fremst var et språk til å spørre og forhandle om varer og priser.

4.4.1 *Sideordning og underordning*
Det vanlige i RN er at setninger bindes sammen parataktisk uten inn- og underordning. Sammenbindinga kan skje ved sammenstilling, gjerne med et *så* foran hver ny setning:

1. *moja på anner skip nåkka vin drikkom, så moja nåkka lite pjan, så* ... osv. (Jeg drakk noe vin på et annet skip, så blei jeg litt full, så ...)

I andre tilfelle kan vi få sammenbinding ved hjelp av konjunksjonene *i, ja, jes*:

2. *principal grot pjan i på kåna kludi, ja kanske på vater kastom* (kapteinen var svært full og slo kona, og kanskje kasta han henne i vannet)

I noen setninger er det vanskelig å avgjøre om det er sideordning eller underordning:

3. *moja smotrom ju kralom* (jeg så du stjal)
4. *moja smotrom junka kralom tros* (jeg så gutten stjele trossa)

Det naturlige her er vel å regne med at den siste setninga i 3 og 4 er underordna den første, jfr. setning 5, der underordninga er sikker:

5. *moja smotrom kak ju pisat* (jeg så at du skreiv)

Sikker underordning har vi også i disse setningene:

6. *kak ju vil skaffom ja drikke te, davaj på sjib tvoja ligge ne jes på slipom* (hvis du vil spise og drikke te, så kom ombord og legg deg ned til å sove)
7. *kak ju vina trinke, Kristus grot vre* (hvis du drikker vin, blir Kristus svært vred)
8. *Kristus grot vrei, tvoja ljugom* (Kristus er svært vred fordi du ljuger)
9. *moja ska si: ju grot lygom* (jeg sier: du ljuger mye, svært)
10. *Gilbert, gammel go ven, sprek på moja: tvoja grot rik* (Gilbert, min gamle gode venn, sa til meg: du er svært rik)

4.4.2 *Helsetninger*
Vi finner både deklarative, interrogative og imperative/hortative helsetninger i RN. Setningsintonasjon blei antakelig ofte brukt til å markere hva slags setningstype som var ment.

4.4.2.1 *Deklarative* setninger blei sannsynligvis markert ved fallende setningsintonasjon. Eksempler på deklarative setninger er gitt ovafor.

4.4.2.2 *Interrogative* setninger er de mest varierte av setningstypene i RN. Vi kan i alt regne med 5 ulike måter å uttrykke spørsmål på:

4.4.2.2.1 Ved spørreordet *kak* (sjeldnere: *kor, koda, kodi, kori*)

Eks. *kak tvoja levom?* (hvordan lever du, har du det?)
kak pris på tvoja? (hva er din pris?)
kor ju stannom på gammel ras? (hvor var du i fjor?)
koda tvoja stannop? (hvor var du, holdt du til?)
kodi reisa? (når drar du?)
kori vaskom? (hvor skal vi vaske/male?)

Det er vanlig i norsk å ha invertert leddstilling ved slike spørresetninger, f.eks.*hva V Subj* istf. *Subj V* som i deklarative setninger. At RN ikke har invertert leddstilling her, er tidligere blitt utlagt som en syntaktisk forenkling (f.eks. Fox 1973:55), men RN følger her mønstret i nordnorske dialekter, som ikke har inversjon i spørresetninger som begynner med spørreord: *kor du va i går?* mot *hvor/kor var du i går?* i

norsk ellers. Den manglende inversjonen i slike setninger i RN kan derfor ha sin bakgrunn i morsmålet til de norske russenorskbrukerne like gjerne som i en generell syntaktisk forenkling. Hvis subjektet er et pronomen, har heller ikke russisk inversjon i spørresetninger med spørreord.

4.4.2.2.2 Ved intonasjon. Ved å la setningene få stigende intonasjon, gjør en setningene til spørresetninger:

Eks. *tvoja fisk kopom?* (kjøper du fisk?)
ju på morradag på moja treski njem? (kommer du i morgen til meg for å hente torsk?)

4.4.2.2.3 Ved bruk av modalverb finner vi invertert ordstilling, i samsvar med nordnorske dialekter, og med norsk generelt:

Eks. *vil ju på moja stova på morradag skaffom?* (vil du spise hjemme hos meg i morgen?)

4.4.2.2.4 Ved suffikset *-li*, som kan knyttes til forskjellige ordklasser:[14]

Eks. *mangoli år tvoja?* (hvor mange år er du?)
nogoli dag tvoja reisa? (hvor mange dager reiste du?)
kak vara ju prodatli? (hvilke varer selger du?)

4.4.2.2.5 Ved å begynne setningene med ordet *kanske*, særlig brukt av russiske russenorskbrukere:

Eks. *kanske lite tjai drikkom?* (vil du ha litt te?)
kanske tvoja vil glass tjai? (vil du ha et glass te?)
kanske litt på skaffom? (vil du ha litt å spise?)

---

14. I russisk blir den spørrende partikkelen *li* bare brukt i spørrende setninger. Slik er det ikke i RN: *Etta dorogli* (det er dyrt). I RN kan vi også – i motsetning til i russisk – ha både spørreord og *-li* i samme setning: *kak vara ju prodatli*?

Ved sida av at dette ordet markerte spørresetninger, blei det brukt så hyppig at det ofte nærmer seg en rein høflighetsfrase uten noe konkret innhold.

4.4.2.3 *Imperativiske* setninger innledes ved direkte å nevne den en snakker til:

Eks. *burman zakrěpiko trosa lite gran' nemnožko!* (Fisker, stram trossa litt!)
junga grebi moja po lan'! (Gutt, ro meg på land!)
burman, kom fiska! (Fisker, kom med fisken!)

Mer *hortativisk* funksjon finner vi i setninger som begynner med *værsego* eller *davai*. Subjektet blir da vanligvis ikke uttrykt:

Eks. *værsågo på skib kastom!* (værsågod å kaste (fisken) ombord!)
vešagu fiska prezentom! (værsågod å gi (meg) fisk!)
værsego ju på moja skib vaskom! (værsågod å vaske mitt skip!)
davaj på fiska dragom! (la oss dra fisk!)

Vi legger merke til at i setninger der tilhøreren blir direkte tiltalt, plasseres verbet på annen plass i setninga, mens verbet normalt plasseres sist i setninger som begynner med *værsego/davaj*.

4.4.3 *Leddsetninger*
Vi finner ytterst få eksempler på leddsetninger i korpus, men vi skal nevne dem som er.
Vi har ett eksempel på en substantivisk at-setning:

moja smotrom kak ju pisat (jeg så at du skreiv)

Ordet *kak* brukes som konjunksjon, og det er dette ordet aleine som har denne funksjonen i RN. Adverbial leddsetning (vilkårssetning) finner vi i:

kak ju vil skaffom ja drikke te, davaj på sjib tvoja ligge ne jes på slipom (hvis du vil spise og drikke te, så kom ombord og legg deg ned

til å sove)
kak ju vina trinke, Kristus grot vre (hvis du drikker vin, blir Kristus svært vred)

Adverbial følgesetning har vi muligens i:

Kristus grot vrei, tvoja ljugom (Kristus er svært vred fordi du ljuger)

Sjøl om det er få døme på leddsetninger i materialet, er de få som fins, nok til at vi kan avvise påstanden om at det ikke fins underordning på setningsplanet (Slobin 1977:201). Vi har altså eksempler både på substantivisk leddsetning og på adverbiale leddsetninger, og vi må anta at det bare er størrelsen på korpus som gjør at vi ikke har belagt flere leddsetninger og -typer. I og med at ordet *kak* var tatt i bruk som en generalkonjunksjon, hadde språket utvikla det grammatiske apparatet som er nødvendig for å markere underordning. Bruken av *kak* som generell underordningsmarkør ved setninger er utvikla i RN og finnes ikke i norsk eller russisk i slik funksjon. Både norsk og russisk har et rikt utvalg av konjunksjoner til markering av ulike typer leddsetninger og underordning. I RN er dette altså forenkla slik at *kak* kan brukes på setningsplanet (makroplanet) slik preposisjonen *på* brukes på syntagmeplanet (mikroplanet).

4.4.4 *Leddstilling*
Setninger med bare subjekt og verbal har leddstillinga SV:

tvoja sprek (du sier, sa)
moja slipom (jeg sov)
tvoja lygom (du ljuger)

Setninger med subjekt, verbal pluss direkte objekt har normalt SVO-leddstilling:

tvoja kopom oreka? (vil du kjøpe nøtter?)
moja kopom fiska (jeg kjøper fisk)
tvoja vegom fiska (du veier fisk)
tvoja kralom tros (du stjal trossa)

tvoja har konna? (har du ei kone?)

Tekstene har svært få unntak fra dette, men vi finner også SOV:

tvoja fisk kopom? (vil du kjøpe fisk?)

Dersom setningene inneholder adverbial(er), er imidlertid det vanligste at verbet kommer sist:

moja tri vekkel stannom (jeg oppholdt meg der tre uker)
værsego ju på moja skib vaskom! (værsågod å vaske mitt skip!)
moja ette ort perevoj ras på Norge stannom (jeg er i Norge for første gang i år)
moja tvoja på vater kasstom (jeg kaster deg i vannet)
moja på anner skip nåkka vin drikkom (jeg drakk litt vin på et annet skip)
han ikke sandfærdig sprek (han snakker ikke sant)
moja på stova på Kristus sprek stannom (jeg var i kirka)

Denne leddstillinga finner vi normalt verken i norsk eller i russisk. Men unntak fins i RN:

junga grebi moja po lan' (gutt, ro meg i land!)
kok tvoja betalom for Seika? (hva betaler du for sei?)
moja på ju bresentom bånbån (jeg vil gi deg sukkertøy)
ja robotom domo (jeg arbeider hjemme)

Nektingsadverbet (*ikke, njet*) plasseres nesten alltid som annet ledd i ei setning:

etta njet dobra (dette er ikke bra)
moja njet vros (jeg ljuger ikke)
på den dag ikke russefolk arbei (på den dagen arbeider ikke russere)
moja njet skaffom govedina på den vekkel (jeg spiser ikke kjøtt i den uka)

Unntak finner vi likevel også her:

mangoli år moja njet smotrom tvoja (jeg har ikke sett deg på mange år)
den pris moja ikke betalom (jeg betaler ikke den prisen)
o.fl.

I predikatsdelen i ei setning kan ledda verbal, objekt og adverbial plasseres fritt i forhold til hverandre, sjøl om det vanligvis er slik at verbet kommer sist dersom det i setninga fins et predikatsadverbial. De mulighetene som fins, kan vi stille opp slik:

V O A	*(moja njet) skaffom govedina på den vikkel* (spise kjøtt i den uka)
O V A	*treska kopom på den dag* (torsk kjøpe den dagen)
A V O	*på ju bresentom bånbån* (til deg gi sukkertøy)
A O V	*på moja skib kjai drikkom* (på mitt skip te drikke)
O A V	*tvoja på vater kasstom* (deg i vannet kaste)

Den siste variasjonsmuligheten (V A O) fins det ikke så gode eksempler på i korpus. Muligens kan vi regne med disse:

V A O	*(Gilbert, gammel go ven,) sprek på moja: tvoja grot rik* (sa til meg: du er svært rik)
	(Moja) skasi på ju, kak ju ... (sier til deg, hvis du ...)

I tillegg til de 6 variasjonene mellom verbal, objekt og adverbial, kan vi også finne setninger med to predikatsadverbialer etter hverandre. Verbet kommer da som vanlig sist:

ju på morradag på moja treski njem? (kommer du i morgen til meg for å hente torsk?)

Vi har flere eksempler på topikaliseringer i RN. Objektet kan imidlertid ikke flyttes fremst i ei setning, fordi det ikke er noen morfologisk skilnad mellom subjekt og objekt. Ved ei eventuell topikalisering av objektet, ville det da bli oppfatta som subjekt og eventuelt som den handlende i setninga. Men adverbialer kan derimot topikaliseres:

på den dag ikke russefolk arbei (på den dagen arbeider ikke russere)

mangoli år moja njet smotrom tvoja (på mange år har jeg ikke sett deg)

4.4.5 En NP (gjenstandshelhet) består vanligvis bare av et enkelt substantiv, men kan også være sammensatt med adjektiv:

gammel ras («gammel gang», dvs. i fjor)
grot storm (sterk storm)

Artikkel, adjektiv og substantiv har vi i:

den gammel uri (den gamle steinbiten)

Ellers finner vi sammensetninger med pronomen:

moja kantor (mitt kontor)
ander kantor (et annet kontor)
kak sort fiska (hva slags fisk)
nåkka vin (litt vin)

Svært komplisert er følgende NP:

stova på Kristus spræk (kirke, eg. «hus der en snakker om Kristus») i setninga *moja på stova på Kristus spræk stannom* (jeg var i kirka).

4.4.6 En adjektivfrase kan også bestå av flere ledd, sjøl om det ikke er mange eksempler på det i tekstene:

grot vret (svært vred)
nokka lite pjan (litt full)
grot djur (svært dyr)

4.4.7 Adverbiala i RN består dels av adverb, dels av preposisjonsledd, dels av nektingsorda *ikke* og *njet*.

4.4.8 Predikatet kan også bestå av et predikativ. Kopula strykes regelfast, noe som er vanlig i de fleste pidginspråk, og likedan i russisk:

tvoja grot rik (du er svært rik)
Kristus grot vre (Kristus er svært vred)
sjipper pjan (skipperen er full)
ju dovolna pjan (du er nokså full)

4.4.9 *Kasusrelasjoner*
Alle kasusrelasjoner uttrykkes nesten uten unntak ved hjelp av preposisjonen *på* (*po*). Slobin (1977:200 og 1979:45) skriver at to på hverandre følgende substantiver uttrykker et possessivt forhold slik at det første substantivet uttrykker den som eier, det andre det som blir eid. Men de eneste eksempla i korpus som dette skulle kunne appliseres på, er *kuasjorta* og *kuasalt*, som heller bør analyseres som to sammensatte ord. Derimot uttrykkes eierforhold i RN enten ved foranstilt pronomen eller ved preposisjonsledd slik vi finner det i de fleste norske dialekter:

kor ju stova? (hvor er ditt hus)
på moja stova (i mitt hus)
kak posjivat tvoja madam? (Dybos) (hvordan har kona di det?)
mangoli Klokka på ju? (hvor mye er klokka di?)

Preposisjonen *på* kan altså brukes til å uttrykke alle avhengige forhold i ei setning, også et possessivt forhold. Vi kan dele inn i følgende betydningsgrupper:

possessiv:	*klokka på ju* (klokka di)
lokal:	*mala penga på lomma* (lite penger i lomma)
	principal på sjib? (er skipperen om bord?)
temporal:	*på morradag* (i morgen)
	på gammel ras (i fjor)
direksjonal:	*moja tvoja på vater kasstom* (jeg kaster deg i vannet)
	nogoli dag tvoja reisa på Arkangel otsuda? (hvor mange dager reiste du fra A. og hit?)
	på Arkangel reisom (reise til A.)

4.4.10 *Tempus og aspekt*
Både norsk og russisk uttrykker tempus ved verbalforma, mens bare russisk uttrykker numerus og aspekt. I RN uttrykkes normalt verken

tempus, numerus eller aspekt ved verbet. I en del setninger finner vi likevel bruk av presensformer av de norske modalverba *skulle* og *ville* for å uttrykke framtid eller ønske:

vil *ju på moja stova på morrada skaffom?* (vil du spise hjemme hos meg i morgen?)
tvoja skal *bli kammerat på moja på anner år* (du skal være kameraten min neste år)
moja vil *spræk på principal* (jeg vil snakke med skipperen)
moja vil *snakka på tvoja* (jeg vil snakke med deg)
moja vil *kopum hos tvoja* (jeg vil handle hos deg)

Vi finner ingen eksempler på numerusbøyning i RN, derimot er det blitt foreslått at RN hadde utvikla en måte å uttrykke aspekt på. Fox (1973:57–60) mener at konstruksjonen *på*+V muligens kunne brukes til å skille mellom finitte og infinitte verb, og at aspektuelle forhold kunne markeres på dette viset.

Vi kan ikke se at materialet gir dekning for de forslaga Fox setter fram her. For det første er det uklart hva Fox mener med 'finite' og 'non-finite verbs', og for det andre er det vanskelig å finne noe felles innholdselement i de 18 belegga vi har på den aktuelle konstruksjonen:

1. værsågo, lita klæba *på presentom*
2. kanske litt *på skaffom?*
3. davaj *på skrivom*
4. no tvåja *på kastom* visit treska
5. davaj på skib tvåja ligene jes *på slipom*
6. grot *på slipom*
7. (strasvi, junka. Principal på skib?)
   – jes, *på skaffom*

(8.) –jes, *på slipom*

9. davai *påproberom*
10. davai *påsmotrom* på skib
11. *podjom*
12. moja *pošlagom* po tvoja

I tillegg til disse eksempla fra Broch 1930, kan vi referere disse fra

Lunden 1978a:

13. russemann dårlig mann, grot skade på tvoja, *påschlagom*
14. nå gaima kanskje trovva *på presentom*
15. tvoja *po-rejza*

Endelig fins det to belegg hos Dybos (1959) og ett hos Mikkelsen (1978:87):

16. principal *på slipom?*
17. gå *på slipom*
18. Reise på Rosland! *På slagom! På slagom!*

Et problem, som også Fox drøfter, er om *på*-elementet her skal regnes som et prefiks til verbet eller som et frittstående grammatisk element. Korpus gir eksempler på begge skrivemåtene, som vi ser. I de fleste eksempla kunne vi kanskje si at *på*+V markerte tempus, nemlig framtid, men det passer ikke for eks. (7), (8) og (16). Noe felles aspektuelt ser det ikke ut til å være, noe Fox heller ikke mener. Han mener (8) er «limited durative», at (1) «appears to be perfective» og at flere av de andre eksempla er «purposive». Hvis det skulle være slik at *på*+V uttrykker noe aspektuelt, måtte vi vel rekne med at det var noe *felles* i det minste slik at en faktor ± ASPEKT skulle kunne brukes i beskrivelsen. Men i og med at vi ikke kan ha et verbal uten at det uttrykker aspektuelle forhold på innholdsplanet, er en slik analyse naturligvis ubrukelig. Vi føler derfor at vi må avvise Fox's analyse, og isteden konkludere at konstruksjonen *på*+V kan brukes fakultativt ved sida av bare V.

4.4.11 *Verb med eksistensiell betydning*
En del verb (*ligge ne, slipom, stannom, stannop*) kan brukes med eksistensiell betydning. Disse verba brukes da istedenfor «å være»:

altsamma på salt ligge ne (el. slipom)
værsgo på moja skib ligge ne *tjai drikkom*
kor ju stan om *på gammel ras?*
kor ju ligga ned *på gammel Dag?*
ja på madam Klerck tri daga ligene

nogli ras på gav ju stann om (spaserom)?
moja tri vekel stann om
moja, jes, på Besfjur liggné
koda tvoja stannop?

4.5 *Semantisk utviding, omskrivinger*

Det er vanlig i pidginspråk å finne ganske betydelige og drastiske utvidelser av det semantiske innholdet i mange ord. Ved sida av dette blir ofte nye begrep danna ved omskrivninger av tidligere kjente ord og begreper. Ett eksempel i RN er den eksistensielle betydninga av verba *ligge ne, stann op, slipom*; et annet bruken av verbet *vaskom*:

lille junka på kjerka vaskom (døpe)
i kahyt vaskom (male/vaske)

Det mest siterte eksempel fra RN er likevel *kuasjorta* for «hud» og *kuasalt* for «salt kjøtt» (her brukes også det russiske *govedina*). Ved sida av ordet *kjerka*, brukes også den svært komplekse omskrivinga *stova på Kristus spræk* («huset der en snakker om Kristus»). Uttrykket som brukes for «i fjor», nemlig *på gammel ras* («gammel gang») er et annet eksempel på dette.

4.6 *Ordtilfang*

Russenorskkorpuset består av ca. 390 forskjellige ord, om lag halvparten av dem forekommer bare én gang.

Som nevnt tidligere kommer ordtilfanget fra mange forskjellige språk:

internasjonal sjømannssjargong	*finsk*	*samisk*
skaffom	pojka	jossa
	gaima	tiksa
	(kan òg være fra samisk)	balda
		saika(?)

hollandsk/ nedertysk	*engelsk*	*fransk*	*svensk*
grot	jes	trokk	kukmann
krank	better	trokkom	(jfr. 5.11)
sprek	slipom		
junka	ju		
njem	verrigod		
pakkhaüs			
vater			
vat			

Men russisk og norsk er de viktigste kildene. Fox har regna ut at rundt 47% av ordtilfanget kommer fra norsk, 39% fra russisk (Fox 1973:62).

Der vi finner ord fra engelsk, hollandsk eller tysk, har vi som regel også dubletter fra et av de to hovedspråka, f.eks. *drikkom* ved sida av *drinkom; bolsa* (stor av russ. bol'šoj) ved sida av *grot*.

De mange orddublettene er typisk for RN. Særlig påfallende er dette ved adjektiva. De er få i antall, men de fleste har parallellformer: *stara – gammel, bolsa – grot, mala – malenka – lite – lita, bra – good – dobra – korosjo, dorogli – dorgli – dyr – djur.*[15] Adjektiva kommer for det meste fra norsk og russisk, unntak er *grot* (stor) fra hollandsk/ nedertysk, et ord som er svært frekvent, *krank – kranke* (sjuk) også fra nedertysk og *good* fra engelsk. Mens *full* på norsk betyr både «berusa» og «fylt», betegner RN *fol* «fylt». Det opprinnelig russiske *pjan* (russ. masc. adj. kortf. sing.) brukes om «berusa».

Mens det er en tendens til mangfold med parallellformer av verb, substantiver osv., er det en tendens til forenkling i forbindelse med grammatiske ord: *på* er nærmest enerådende som preposisjon, og russenorske spørreord dekker et mye breiere spekter av spørsmål enn de samme orda gjør i basisspråket.

Den delen av ordtilfanget som dekker byttevarene, har vanligvis ikke parallellformer fra begge språk. Dette er et område hvor det trengtes presisjon.

---

15. *Djur* ser ikke umiddelbart ut som en norsk form, men er sannsynligvis påvirka av en russisk måte å gjengi lyden [y] på. Jfr. skrivemåten *mjuke* for svensk *mycket* i Alimova 1976:392, her i boka s. 74.

Likevel er bildet mer komplisert i forbindelse med betegnelser på de enkelte fiskeslag. (Se også 5.10)

For begrepet «fisk» har det russenorske basiskorpuset bare *fisk/ fiska*[16]. En del fiskenavn går ofte igjen i tekstene, dem skal vi se litt nærmere på: *treska, treski* (torsk, fra russ. *treska*), *subadtka, sobaka* (steinbit, fra russ. *zubatka*)[17] er svært vanlige, *saika* (sei, fra russ. *saida* eller samisk *sáidi*) har også forma *seika* som kan være lagd av norsk *sei* + det vanlige suffikset *-ka*, på samme måte som *silka* (sild) vel kommer av norsk *sild* + *-ka*. Kveite og hyse har mange navn på russenorsk: *paltus, paltuska, paltasina, baltasina, baldasina* (kveite) kommer fra russisk *paltus, paltasina,* mens forma *balda* kan henge sammen med samisk *bálddis*. *Piksa, piksja* (hyse) kommer fra russisk *pikša*, mens *tiksa, tiksja*[18] kan komme fra samisk *diksu*. Reusch har forma *jossa* ved sida av *tiksa,* den må henge sammen med det samiske *juksu,* som ved sida av *diksu* er den samiske betegnelsen for «hyse».

Den bearbeidete fisken omtales som *laberdan, runtovva – runtofki* og *råskerka*. De to siste orda finner vi også oppført i Podvysockijs ordbok over Arkangelskdialekten (1885:149 og 150). Han oppgir at orda er «forvanska» fra *rundfisk* og *rotskjær* og er i bruk på Kola. I virkeligheten er det lån fra RN.

De varene som russerne brakte med seg til Norge, hadde også stort sett sine russenorske betegnelser fra russisk: f.eks. *mokka* (mel), *groppa* (gryn), *beresta* (never) ved sida av *næver, masla* (smør), *spidits* (fyrstikker), *svedski – svidski* (lys) fra russ. *muka, krupa, beresta, maslo* – gen. *masla, spički* – gen. *spiček, sveči* – dim. *svečki.*

---

16. Den korte Paulaharju-teksten (1928 (1973:130)) avviker noe fra hovedkorpus. Paulaharju har *ryjpa* (av russ. *ryba* – fisk), Dybos (1959) bruker *ryby* som dublett til *fisk*.

17. Broch (1927:123) sier at han ikke har funnet ordet *sobaka* (= russ. *hund*) nevnt i forbindelse med fiskenavn på russisk, men han antar at ordet kan fungere som en beskrivelse av steinbitens hode og tenner (jfr. det engelske navnet *wolf fish* ved sida av *catfish*). Imidlertid er det mer sannsynlig at den russenorske forma *sobaka* representerer ei fonetisk forenkling av det russiske *zubatka*; norske russenorsktekster har ikke stemt *s*, konsonantgruppa -tk- er også blitt forenkla. Denne forklaringa av RN *sobaka* støttes også av stavemåten *subaka* hos Eidnes (1973:114).

18. Eidnes (1973:114) har *teska* med metatese.

5. Opphav, utvikling og bruk av RN

5.1 Den første omtalen av RN vi har funnet, er fra åra 1812–1814. Baron F. W. Wedel Jarlsberg (1787–1863) var i disse åra amtmann i Finnmark, og han gjorde da en del opptegnelser om fylket. Disse notata blei offentliggjort i 6. bind av bladet *Illustreret Familielæsning* i 1887. F. W. Wedel Jarlsberg skriver her, etter først å ha omtalt norsk, samisk og kvensk:

«Endnu [dvs. I tillegg] tales i Finmarken et fjerde Sprog, sammensat af Norsk, Russisk, Hollandsk, Tysk, Finsk [= samisk] og maaske Kvænsk, man kunde kalde det Handelssproget; thi heraf betjener de Handlende sig for indbyrdes at gjøre sig forstaaelige; dog benyttes det kun naar Handel skal sluttes med Russer» (Jarlsberg 1887:152).

Vi legger merke til at Wedel Jarlsberg omtaler RN som et «Sprog», og faktisk regner det opp på linje med de tidligere nevnte norsk, samisk og kvensk. Det er også verd å merke seg at bruken av dette språket ifølge Wedel Jarlsberg begrenser seg til russehandelen.

5.2 Wedel Jarlsbergs omtale av RN er altså den første vi er kommet over, fra før av var 1827 den tidligste datering av en rapport om RN (Blom 1830, jfr. Lunden 1978a). At Wedel Jarlsberg kan omtale RN som et «Sprog» så tidlig som 1812–14, må få betydning for vurderinga av når RN blei utvikla. Wedel Jarlsberg gir dessverre ingen eksempler på RN. Olaf Broch (1927) hadde sitt tidligste eksempel på RN fra Lund 1842. Lunden (1978a) kunne flytte dette tilbake til 1827 ved hjelp av Blom 1830. Vi har imidlertid funnet russenorske ord så tidlig som 1785 og 1807.

Fra ei rettssak i 1785 har vi belegg på det russenorske ordet for *russer*, nemlig *russmann*. Dette ordet er lista opp i Reusch (1895:47, jfr. også Brun 1878:82) sammen med ord for same (*filmann*), norsk bonde (*burmann*), fjellsame (*olenamann*, eg. «rein-mann») og kjøpmann (*kukmann*). Det er tydelig at suffikset *-mann* brukes til å betegne

både de ulike nasjonaliteter og ulike yrkesgrupper. Denne bruken er altså belagt i ei rettssak fra 1785, der en sokneprest er stevna av russeskipperen Kusma Kolasscin. Saka gjaldt et par matroser som presten har leid, men som han ikke ville betale for etter at de hadde kullseilt og blitt arbeidsudyktige. Et av vitna i rettssaka blir omtalt som *«Rusmand* Gregorius Pettersøn Breche», passasjer på skipet til skipper Kulakof. Det vanlige i justisprotokollen er at russere blir omtalt som «Rus(s)» eller «Rys(s)» og dette er den eneste gangen det russenorske ordet for russer er brukt. (Justisprotokoll for Finnmark, nr. 44 fol. 242, Hammerfest gjesterett 1. april 1785.) Fra 1807 har vi funnet et nytt belegg på et russenorsk ord, også dette funnet blei gjort i justisprotokollen for Finnmark. En russisk fisker er sitert direkte. Han skal ha ropt «Biønemad» og «Krallum», «som wil sige paa Dansk et groft Skieldsord mod de Danske neml. det første ord, og det siste wil sige det samme som at stielle eller begaae Tyverie, som Vidnet udtydede». (Justisprotokoll for Finnmark, nr. 48, fol. 28, Vardø ekstrarett 27. nov. 1807.) Russerne skal ha brukt disse orda flere ganger, den andre gangen da det skulle kreves inn skatt av de russiske fiskerne. De satte seg da til motverge og ropte de samme skjellsorda. *Krallum* (<russ. *krast'* pret. *kral* = å stjele) er seinere belagt flere ganger i russenorsktekstene, og vi ser her det første belegget på verbalmarkøren i RN, gjengitt som *-um*. Det andre ordet, *Biønemad* (= russ. *ebëna mat'* < *ëbat'* = «pule», og *mat'* = mor), dukker seinere ikke opp i noen av de overleverte tekstene, men er et vanlig, og svært grovt, russisk skjellsord.[19]

Orda *Rusmand* fra 1785 og *Krallum* fra 1807 er de første sikre belegg

19. Det er interessant å legge merke til at dette uttrykket var kjent utafor Russlands grenser også andre steder på 1700-tallet. Vi finner f.eks. det samme uttrykket igjen hos Carl Michael Bellman (1740–1795) i hans *Fredmans epistlar* nr. 59, som omhandler et havne- og sjømannsmiljø på Stockholms havn. Uttrykket er den dag i dag mye i bruk blant russere, og det er vel grunn til å tru at de norske russenorskbrukerne ganske raskt blei fortrolig med det. Hos Bellman er uttrykket gjengitt som «Gebjörnamat» (Bellman 1916:196). Vi ser at *biøne* er identifisert som *bjørna* og *mat'* som *mat* og at det derfor lett kan tolkes som «gi bjørnen mat». At det egentlig er det samme uttrykket som fra 1807-rettssaka i Finnmark, er likevel heva over tvil. (Vi skylder Sven Strömqvist, Stockholms Universitet, takk for å ha gjort oss oppmerksom på dette uttrykket hos Bellman.)

En russisk lodjeskipper fra Hvitehavet
Bildet er kopiert fra *Ny illustreret Tidende* 1875, s. 260. På side 262 står det dette

vi har funnet på RN. Mer tvilsomt er et uttrykk fra ei rettssak i 1760, der russeren Jan (Ivan) Foederovitz hadde stevna drengen Urias Larsen fordi «denne skal have læderet [dvs. skada, jfr. lesjon] ham paa sin Helsen.» (Justisprotokoll for Finnmark nr. 41, side 543, Kjelvik ting, 21. juli 1760.) Det interessante her er bruken av preposisjonen *på* i «paa sin Helsen». Det er mulig at vi her har et første eksempel på bruken av generalpreposisjonen *på* i RN. Mot ei slik tolkning taler likevel at *på* ikke er en uventa preposisjon i dette uttrykket pga uttrykksmåten «ta skade på helsa». Vi tør derfor ikke regne dette for et sikkert belegg på den spesielle *på*-bruken i RN. Et annet forhold som gjør belegget usikkert, er at det kanskje ikke er russeren sjøl som har uttrykt seg slik. Det står nemlig i rettsreferatet at han møtte med tolk. I ei rettssak i Vadsø 1764 mot to russiske fiskere som var tiltalt for fylleslagsmål, forklarte imidlertid russerne seg uten tolk, så de kunne tydeligvis gjøre seg forstått på et felles språk. (Justisprotokoll for Finnmark, nr. 41b, side 1166–69, Vadsø ting 24. juni 1764.)

5.3 Vi må etter dette kunne gå ut fra at RN tok til å utvikle seg på denne tida, dvs. siste halvdel av 1700-tallet, og at det tidlig på 1800-tallet var utvikla slik vi lærer det å kjenne fra de seinere tekstene. På annen måte kan vi vanskelig tolke den omtalen av RN som Wedel Jarlsberg gav i åra 1812–14.

5.4 Etter Wedel Jarlsberg er Blom 1830 den første som gir rapport om RN, og han hevder at RN knapt var forståelig for dem som ikke hadde lært det spesielt. Blom omtaler RN som «et Slags Norsk, som af dem, der ere vante til at omgaaes Russerne, forstaaes og tales; men denne Jargon lider enhver Uindviet Ondt ved at begribe» (Blom 1830:298).

Her finner vi også ei svært kort prøve på RN. Denne prøva viser imidlertid at flere av de trekka som særkjenner RN er utvikla: bruken

---

å lese om bildet:
«En eiendommelig Fremtoning i de Finmarkske Byer, som man i Sommermaanedene ofte støder paa, er den russiske Lodjeskipper fra Hvidehavet, der bringer Mel til Omtuskning med Fisk. Omstaaende Billede er et Portræt af en saadan Lodjeskipper, Michael Hjeronimus Cambolin fra Sorør, udført efter en Skizze af afdøde Akvarelmaler Berg. Dragten er meget karakteristisk, da det er en Del af Skjorten, som af Skipperen benyttes som Skjørt eller Forklæde for at spare paa sin øvrige Dragt.»

av *på* til å uttrykke avhengige forhold, og bruken av *ligge ne* med eksistensiell betydning: «Tre Daga paa Christensen ligge ner og otte Daga paa Mad. Kildahl ligge ner.» Vi kan her legge merke til at alle orda i den siterte setninga er norske. Når vi likevel kan si at dette er RN, skyldes det nettopp bruken av *på* og bruken av uttrykket *ligge ner* til å betegne «å være».

5.5 Fra omkring 1840 har vi hele fire forskjellige og uavhengige omtaler av RN. Rode (1842) omtaler RN i opptegnelser fra Finnmark 1826–1834, Lund (1842) rapporterer om ei reise i 1841, Lönnrot (1842) om ei reise i 1842 og Siljeström (1842) om ei reise foretatt i 1838. Lund 1842 og Lönnrot 1842 er omtalt i Broch 1927, Siljeström 1842 og Rode 1842 har vi funnet fram til. Hos Siljeström finner vi det første belegget for uttrykket *kuaskjorta* (Siljeström skriver *koskjorta* (s. 13)) i betydninga *hud*, et uttrykk som seinere ofte blir brukt til å eksemplifisere – og også til å gjøre litt narr av russenorsk uttrykksmåte. Istedenfor å være latterlig, eller hjelpeløst, er dette uttrykket et godt eksempel på hvordan pidginspråk ofte utvikler ordforrådet ved hjelp av ordsammensetninger der de enkelte delene av ordet er kjent fra før, en orddanningsmåte som forresten er svært vanlig i norsk også. Til sammen gir Lund, Lönnrot og Siljeström eksempler på alle de karakteristiske trekka ved RN som vi kjenner fra seinere kilder, med unntak av pronomena *moja* og *tvoja* (*moja* er først belagt i Hansen 1862:31, *tvoja* i Brun 1878.) Det skulle derfor være god grunn til å hevde at de konstituerende grammatiske enhetene i RN må være utvikla helt i begynnelsen av 1800-tallet, om ikke enda tidligere.

5.6 Tidlig på 1800-tallet var RN blitt spredt rundt til de viktigste handelssentra i Finnmark og Troms. Fram til 1842 er RN omtalt brukt på følgende steder: Wedel Jarlsberg og Rode nevner bare Finnmark generelt, Blom nevner Tromsø, Siljeström omtaler RN i Hammerfest, Lund Reppvåg i Porsangerfjorden og Tromsø, mens Lönnrot nevner Kola. Det området som vi dermed fram til 1842 har rapporter om RN fra, strekker seg fra Kola til Russland i øst til Tromsø i Norge i vest, en kyststrekning på om lag 740 km.

5.7 For at RN skulle kunne bli spredt så vidt omkring, måtte det først

ha oppnådd en nokså stor grad av fasthet. Det er vanskelig å tenke seg at språket skulle få en så stor utbredelse dersom det fantes et nærmest uendelig stort antall varianter av det. Av rapportene fra Wedel Jarlsberg og fra Blom 1830 ser vi at RN blir betrakta som et faktisk eksisterende «språk», og vi må derfor kunne anta at RN tidlig på 1800-tallet var i bruk som et fullverdig hjelpespråk i samhandlinga mellom russere og nordmenn.

En anonym artikkelforfatter i *Skilling-Magazin* (1855:231) skriver at RN «har hidtil været det almindelige Omgangssprog mellem begge Nationer [dvs. nordmenn og russere]», og det må bety at RN allerede i 1855 blei sett på som et språk som hadde vært i bruk i lang tid. Det kan derfor neppe være riktig som Lunden (1978a:14) skriver at RN først mot slutten av 1800-tallet blei spredt i ferdigutvikla form.

5.8 Som tidligere nevnt hevder Fox 1973 at RN blei utvikla ved at et internasjonalt nordeuropeisk basisvokabular blei «grammatikalisert», dvs. at det blei lagt grammatisk struktur over det foreliggende ordforrådet. Hovedargumentet til fordel for denne hypotesen er at det ikke fins rapporter om eller spor av noe tidligere pidginspråk i området som den grammatiske strukturen i RN skulle kunne vært henta fra eller vært utvikla fra. Uansett tidligere pidginspråk i området eller ikke, kan Fox's hypotese om ei grammatikalisering av det vokabularet han hevder fantes fra før, knapt ha noe for seg. Fox har for det første ikke sannsynliggjort at det fantes et slikt vokabular på forhånd. Han tenker seg at dette vokabularet blei brakt nordover bl.a. av soldatene på Vardøhus og at det i hele Skandinavia på den tida skulle finnes en slags skandinavisk-europeisk soldatslang som inneholdt hovedtyngden av dette ordforrådet.[20]

5.9 Det spørs om vi ikke kan komme litt videre enn Fox har gjort, for det viser seg at det har vært pidginspråk på Nordkalotten tidligere, noe Fox ikke var klar over da han lagde sin hypotese om grammatika-

20. Dette er fra Fox's side bare en mulig hypotese, og det er derfor nokså dristig av Hancock (1977:290) å hevde at Fox «has shown [RN] to be derived in part from a northern European military pidgin («soldiers' cant») spoken in garrisons throughout Scandinavia.»

lisering av et foreliggende vokabular. I Pehr Högström 1747 finner vi omtalt et svensk-samisk hjelpespråk som samene kalte «Borgarmålet». Högströms eksempler på dette viser klare pidgintrekk: verba opptrer bare i en form (imperativ) og substantiva er ubøyde. Vi ser også tilløp til utvida bruk av preposisjonen *uti*, uten at det kan sies om denne bruken kan sammenliknes med *på* i RN. Högström (1747:76–77) omtaler dette hjelpespråket slik:

> «Nu wil jag allenast til slut påminna, at emedan i Lapmarken äro så skiljaktigt folk, som i handel och wandel hafwa at göra med hwarandra, Swenskar, Lappar, Finnar, Danskar, Ryssar, som ega alla särskilta tungomål, så hafwa de mäst i alla Lapmarker något wist, det de i allmänhet bruka, som en *lingua communi* och gemensamt språk, hwilket de alla förstå. I Lule-Lapmark brukar man Lapskan, det mäst alla både Finnar samt Borgerskapet och andra Swenskar kunna någorlunda bärga sig med. Men i Torne- och Kimi-Lapmarker är Finskan wedertagit, det alla så wida förstå, at de för nöds skull kunna hjelpa sig dermed fram, både Swenskar, Lappar, Ryssar och andre.
>
> I de södra Lapmarker förstå en stor del af Lapparna Swenskan och en stor del Swenskar Lapskan. Men somligstädes kunna mäst alla utreda sig i det språk, som de kalla *Borgarmålet*. Ty, jag wet icke af hwad händelse det kommit, at en del af Borgerskapet i Köpstäderne, som handla med Lapparna och på deras wanlige marknadsplatser årligen hafwa at göra med dem, hafwa begynt bruka et språk, som hwarken med Swenska eller Lapska tungomålens art är enligit.»

Vi ser her at borgarmålet knyttes direkte til handel mellom samer og svenske handelsmenn. Högströms forundring over at handelsmennene har begynt å bruke dette hjelpespråket, er det ingen grunn til å dele. Om det var en god del samer som kunne svensk, og en del handelsmenn som kunne samisk, var sikkert det vanlige at de ikke kunne hverandres språk, og således hadde de behov for et felles kommunikasjonsmiddel. Högström gir fem setninger som eksempel på Borgarmålet:

1. *Du stick uti mäg din skin, så ja sätt uti däg min bränwin.* (Du gir meg dine skinnvarer, så gir jeg deg brennevin igjen.)
2. *Du släpp din räf uti min wåm, så få du din bak den pelsomesak.* (Du gir denne nepa til min mage, så gir jeg deg dette muddskinnet tilbake.)

3. *Den Lapman kast sin renost bak i den borgar.* (Lappen gir reinosten til borgeren.)
4. *Som du wara rätt stin.* (Du er svært dyr.)
5. *Hur sit din heit?* (Hva heter du?)

Samene hevda at de hadde lært dette av «borgerskapet», men ifølge Högström var de fullt klar over at dette ikke var svensk. På spørsmål om de kunne snakke svensk, svarte de at de bare kunne borgarmålet, «eller sådant som de lärdt af Borgerskapet» (Högström 1747:77).

Det er ikke så mye i Högströms eksempler som minner direkte om RN. Orda er stort sett svenske, mens syntaksen er samisk (Ruong 1980:XXXIII). Men *lapman* for «same» er danna på samme vis som det tilsvarende på RN (*filmann*). Vi så ovafor at det første sikre belegg på et russenorsk ord nettopp var et ord danna på denne måten, nemlig *Rusmand* for «russer» fra 1785 (jfr. 5.2). Forenklingene i Högströms eksempler i forhold til svensk og samisk viser videre at dette må ha vært et pidginspråk av samme type som RN. Det er derfor ikke riktig som Fox hevder, at det ikke fantes noe pidginspråk i området før RN vokste fram. Men spørsmålet om dette tidligere pidginspråket kan ha hatt noe å si for RN, gjenstår å diskutere. Lönnrot (1842 (1911:325)) mener at «borgarmålet efter all sannolikhet» er en dialekt av den «kakspreck» han beskriver.

5.10 Vi har tidligere (Broch/Jahr 1980) hevda at det er en mulighet for at RN kan ha overtatt grammatisk struktur fra tidligere pidginspråk i området og at RN framstår ved ei refleksifisering som i så fall gikk utover samisk, finsk og svensk ordtilfang. Det er tidligere blitt hevda (Broch 1928) at det fantes flere tidsmessige lag i RN, og at samisk tidligere måtte ha hatt en større plass i vokabularet. Fiskenavna i RN kan nemlig brukes som indikasjon på ei mulig refleksifisering, der opprinnelig mer samiskbaserte fiskenavn blir bytta ut, jfr. 4.6. Broch (1927:125) kommenterer dette slik:

> «Navnene på de til tilberedelse og handel vigtigste havfisk, git av normændene, blev i tidligere, tildels vel meget gamle tider optat av lappene på ishavskysten. Da russerne senere kom til disse egne, fik de vedkommende fiskenavn ikke direkte fra normændene, men først, vel førend de endnu var trådt i nærmere handelssamkvem med normændene, hos lappene. Av den

således opståede russiske navnerække har den sene sprogdannelse «Russenorsk» først fåt sine fiskenavn. Men i nyeste tid stod de nuværende norske navneformer i begrep med å trænge ind i Russenorsken.»

Det Broch beskriver her, kan være et eksempel på releksifisering av en del av ordforrådet i RN. Det er derfor ikke usannsynlig at dette kan ha foregått også for andre deler av vokabularet.

Kontakten mellom samer og russere avspeiles også i en del russiske lånord i Finnmark-samisk. Nesheim 1947 nevner i alt 10 ord som han mener er lånt i samisk direkte fra russisk. Disse orda viser bl.a. hva slags varer samene særlig fikk fra russerne. Ordet *rássa* = gang (én gang, to ganger etc.) tilsvarer direkte *ras* i RN (<russ. *raz*) i uttrykk som *på gammel ras* = i fjor; mens ordet *gásak* = russisk matros (spesialbetydning belagt i Polmak) <russ. *kazak* tilsvarer *soi(k)a* i RN (Eriksen 1971b, <russ. pomordial. *zuëk*, gen *zujka*). Et annet ord som Nesheim mener viser direkte forbindelse mellom samer og russere, er *roagga* = russematte med el. uten mjøl (<russ. *rogoža* = bastmatte). Ordet for «russematte» er belagt i RN som *kul moki* (Broch 1930:131) og i Bergh (1950:135) som *matta*.

Verdt å nevne her er også at samene er kjent for å være generelt språkmektige. Det var ikke uvanlig at en same var både to- og trespråklig (samisk/norsk/finsk). Vi finner også ofte samer omtalt som tolker ved rettssaker i Finnmark der russere var innblanda.

Enda mer interessant fra vårt synspunkt er det at samene også har vist stor språklig kreativitet når det gjelder å utvikle hemmelige språk til bruk seg imellom for å hindre andre i å forstå en gitt samtale. Qvigstad 1909 gir flere eksempler på slike jargonger, og siterer også følgende, som samen Isak Olsen hadde skrevet ned så tidlig som mellom 1716 og 1720:

«Der ieg nu kom i Waranger 1703 da kunde ieg intet findsk [= samisk], men siden som ieg lærte at forstaa deris sprog – og ieg hørde alt hvad de talte, og de kunde icke have deris væssen og handel meere gedølt for mig, hvilket smertet dem meget, saa giorde de sig tuende ny sprog, som ieg icke forstod, da mente de at de hafde nu alt stoppet mine ørne til, men ieg lærte og om sider disse tuende ny sprog. (– – –), og der ieg kom nu i Huallesund 1715 da hørde ieg det tredie ny sprog som de self hafde giort, for at skiulle sin galskab [= hedenskap og overtro] med for mig thi de hafde hørt til forn at ieg kunde forstaa findsk. (– – –) Og saaledis formeeris altid det findske

sprog eller lappiske, til det onde men sledt intet til det gode, (– – –) og finnerne [= samene] vil altid have det som ingen skal forstaa, paa det at deris mørckhedssens gierninger icke skal blive aabenbarit» (Qvigstad 1909:130).

Det skulle derfor være god grunn til å anta at samene spilte ei langt større rolle i skapinga også av RN enn det de få samiske innslaga i de seinere russenorske tekstene skulle tilsi.

5.11 Lönnrot (1842 (1911:325)) hevder at RN, som hos han altså kalles «kakspreck», «i sig innehåller grundelementerna till ej allenast det Ryska och Norska språket, utan äfven till Finskan och Lappskan.» Og Siljeström (1842:13) nevner ikke bare et hjelpespråk av norsk og russisk, men også språkblandinger av norsk og samisk og norsk og kvensk:

«Köpmannen förstå vanligen någorlunda de trenne olika språk, som behöfvas för att underhandla med Ryssar, Lappar och Qvæner, och dessa å deras sida förstå äfven gemenligen något Norrska, så att handelsspråket utgöres af ett slags rotvälska af det sednare språket och ettdera af de förra.»

At det fantes flere slike blandingsvarianter i området, er bare det vi skulle vente. Men etter hvert var det RN som pekte seg ut som det viktigste hjelpespråket, og det var det som fikk en viss fasthet i strukturen, i motsetning til de andre variantene som forblei øyeblikksløsninger. Men det utelukker ikke at RN kan ha lånt fra og bygd på strukturer og grammatiske elementer i noen av disse variantene, som seinere forsvant.

Som nevnt er det ikke så mye i Högströms (1747) eksempler på borgarmålet som korresponderer direkte med RN, men det kan likevel være verd å nevne at de trekka i RN som tidligere er blitt regna for å ha svensk opphav, nettopp er slike som har med den grammatiske strukturen å gjøre: verbalmarkøren *-om* og substantivmarkøren *-a*. Hvis det er riktig at disse grammatiske markørene opprinnelig har svensk opphav, er det naturlig å tenke seg at de har kommet inn i RN via et tidligere hjelpespråk der svensk var et av basisspråka.

Tatjana Alimova (1976) har funnet en liten handskrevet parlør i

handskriftsamlinga til Puškinskij Dom i Leningrad som hun mener blei brukt av pomorer fra Vytegra når de handla med nordmenn. Denne parløren er russisk-svensk, og består av i alt 3 sider med gloser og 20 setninger som har med handel å gjøre. Tekstene er på russisk og på et noe forvanska svensk. Parløren, som har tittelen «Ordliste og parlør», er skrevet på papir som har vannmerke fra midten av 1700-tallet, men også en påskrift fra 17.2. 1840. Denne påskriften forteller at Kuz'ma Ksenofont Nefedov fra landsbyen Nižnjaja i Vytegra hadde lest parløren og delvis kopiert den. Det er dette Alimova bygger på når hun antar at parløren kan ha vært brukt i pomorhandelen. I Vytegra var det også en losskole på 1700- og 1800-tallet. At parløren i utgangspunktet var beregna på reising og handel i Sør-Finland, framgår av et par av setningene:

Jag reser ifron Peterburch – jeg reiser fra Petersburg
Guru dant eder' leva i Oba – hvordan er det å bo i Åbo

Ellers finner vi setninger som:

Ila at' leva – det er ille å leve/bo der
Eder' nogo ti sel'ja – er det (har du) noe å selge
Eder' branvin – det er (jeg har) brennevin
Sel'ja mjulk – selg mjølk
Gar ingen ting ot sel'ja – (jeg) har ingen ting å selge
Kukmaned ferer mjuke pengar' – kjøpmannen har mye penger
Alla pengar gar stul'i ifron gonom – alle pengene er stjålet fra ham
Var ifran resar ni – hvor reiser du fra
U tiger' bjuen er' mjuke tjuvar' – i denne landsbyen er det mange tjuver

Den siste setningen er litt pussig segmentert, det skal vel være: *uti-(den)-her-byen* osv. Én setning er svært vanskelig å tyde: *Va blan letera*, som er omsatt med: hvem har befalt at det ikke skal gjøres. (Alle setningene sitert fra Alimova 1976:392.)[21]

21. Resten av setningene er slik (omsettinga er direkte etter parlørens russiske tekst):

For oss er ordet *kukmaned* for «kjøpmann» særlig interessant, fordi det nettopp er det ordet som brukes i RN. (Den utlydende *d*-en må skyldes en skrivefeil.) Hvis dette ordet, som naturligvis var et viktig og hyppig brukt ord i RN, er kommet inn i språket fra svensk, f.eks. via en slik russisk-svensk parlør, er det heller ikke usannsynlig at også andre opprinnelig svenske trekk kan ha kommet inn i RN på denne måten.

Å finne avgjørende bevis for at RN bygde på og overtok trekk fra eventuelle tidligere pidginspråk og f.eks. fra slike primitive parlører som den russisk-svenske vi nettopp har omtalt, er naturligvis vanskelig i dag så lenge etter. Men vi mener likevel at vi er kommet noe lenger enn tidligere diskusjoner om opphavet til RN i og med rapporten fra Högström om borgarmålet på midten av 1700-tallet, og den russisk-svenske parløren. Tidspunktet skulle passe godt for eventuell mønsterdanning for RN, fordi de første sikre RN-belegga opptrer i 1785 og 1807, med et mer usikkert i 1760.

5.12 Beskrivelsene av RN fra forrige hundreår varierer en del med hensyn til hvor fast og permanent språket blei vurdert å være. I og med at RN gjerne blei sammenlikna med naturlige, fullt utvikla språk, blei omtalene ofte svært nedvurderende.

Vi har imidlertid sett at de to første omtalene, Wedel Jarlsbergs 1812–14 og Bloms fra 1827, omtaler RN på linje med de andre språka i området. Det gjelder i særlig grad Wedel Jarlsberg, men også Blom beskriver RN stort sett uten å bruke nedsettende termer. Seinere finner vi derimot karakteristikker som de følgende: «... det Pludervælsk, som Vore kalde Russisk og Russerne kalde Norsk, kan ikke gjælde for meget Mere, end et Slags articulerede Gebærder, som beg-

---

Guru skan' ern' (hvordan skal det gjøres)
De gar (de er)
Ge til de andra frege efter (gå og spør en annen)
Gere var resar ni (herre, hvor reiser De)
Garn' inte sij nogon bonde po vegen (du har ikke sett en bonde på vegen)
Idach reste gan' ferbi kjupman (i dag reiste en kjøpmann forbi)
Oficeren' gartn (offiseren så)
Druskal resa til andra bek (reis den andre veien)
(Sitert fra samme sted)

ge Parter betjene sig af for at komme til Accord om deres Varer» (Rode 1842:209). «... et fælles Tungemaal, det saakaldte Russenorsk, der har noget tilfælles med gebrochen Tydsk, men allermeest ligner det saakaldte Skøiersprog, og er det constructionsløseste Meddelelsesmiddel, man kan tænke sig» (Lund 1842:62). Daa (1870:162) omtaler RN som «dette Kragemaal» og sier videre at han «tilstaar» at han «kun har hørt faa Ord af dette Russe-Norsk. Alle inneholdt de latterlige Misforstaaelser, hvilke dog af begge Nationer begribes.» A. W. S. Brun (1878) skriver at RN er «et Sammensurium» og et «Sjakersprog». O. H. (1891:140) kaller RN «et kuriøst Kraakemaal» som «hverken er 'Fugl eller Fisk'», men gir ellers en ganske god beskrivelse av språket. Helland (1905:781) skriver «dette sammensurium» om RN, og omtaler det som «en taabelig blanding af enkelte norske, russiske og engelske gloser.[22]

Men andre beskrivelser, eller heller omtaler, var mer positive, og RN blir her stilt på linje med de andre språka i området. Lengst i så måte går Reusch (1895:47) som sammenlikner RN med pidgin-engelsk i de kinesiske havnebyene. Han skriver om pidgin-engelsk at det er et «meget brugeligt sprog, som er fremkommet ved blanding mellem kinesisk og engelsk, og hvormed folk hjælper sig fuldstændig tilstrækkelig i almindelig dagligt samkvem.» Reusch hevder så at et slikt språk også fins i Finnmark, nemlig RN, som han omtaler slik: «Det er ikke en simpel blanding af de to sprog [norsk og russisk], som enhver for leiligheden istandbringer paa sin maade, saa godt han kan, men det er virkelig en fæstnet taleform.»

Dette er den sterkeste uttalelsen vi har fra en samtidig observatør

22. Det er sannsynlig at disse begrepa ikke bare var ment pejorativt. «Kråkemål» blir jo også brukt som betegnelse på «hemmelige språk» som f.eks. barn kan lage for å kunne samtale uten å bli forstått av andre. Den enkleste måten å lage et slikt kråkemål på, er med utgangspunkt i morsmålet å sette et og det samme pre- eller suffiks på alle ord. Når uttrykket «kuriøst kråkemål» blei brukt om RN, er det altså mulig at det uttrykker den oppfatning at RN kunne sammenliknes med slike språkvarianter. Når Lund (1842:62) skriver at RN mest av alt likner på «det saakaldte Skøiersprog», mener han med «Skøiersprog» sannsynligvis det samme som «kråkemål» i den betydninga som er gitt ovafor. Jfr. også at det nettopp er slike hemmelige språk som blir hevda å være særlig utbredt blant samene (Qvigstad 1909 bruker f.eks. ordet «kråkemål» om disse hemmelige språka hos samene).

om hva slags språkvariant vi har med å gjøre her. At Reusch sammenlikner RN med pidgin-engelsk, er et moment som gjør at hans vurdering ikke så lett kan avfeies. Broch, som sjøl gjør lite ut av sammenlikning mellom RN og pidginspråk ellers, diskuterer Reuschs oppfatning at RN var en virkelig «fæstnet taleform», men finner ikke å kunne slutte seg til den. Broch hevder at RN «trods en del fæstnede talemåter dog langtfra var nådd ind i rækken av normaliserte 'sprog'; det blev stående som en halvt amorf masse, med det største spillerum for subjektive og av øieblikket bestemte sprogdannelser. Men der er dog spor av visse eiendommelige grammatiske krystallisationer» (Broch 1927:92).

Når Broch velger å sammenlikne RN med naturlige, fullt utvikla språk, må naturligvis konklusjonen bli slik som sitert her. Men det er like klart at dette er en lite interessant sammenlikning. Reusch sin sammenstilling av RN og pidgin-engelsk har langt mer for seg fordi vi da kan sammenlikne ensarta størrelser. (Den som først foretok en detaljet sammenlikning av RN og pidginspråk ellers, var som nevnt tidligere, Günter Neumann 1965.)

Sitatet fra Broch ovafor blir brukt av Rinnan 1980 for å tilbakevise det som blir hevda av Lunden (1978a:14), nemlig at RN blei en mer fast språkform mot slutten av 1800-tallet, særlig i samband med at det blei trykt en del russenorske tekster. Lunden tenker seg at disse tekstene, som er svært få og spredte, kunne virke befestende og normforsterkende på RN. Rinnans kritikk av tanken om at disse tekstene kunne virke normdannende, er det vanskelig å være uenig i. Tekstene det er snakk om, var så få og stod så spredt at de knapt kan ha hatt den funksjonen som Lunden antyder. Derimot er det neppe noe argument, som Rinnan gjør, å sitere Brochs oppfatning av RN som en i hovedsak «amorf masse» for å tilbakevise en påstand om at RN ikke bare var språklige øyeblikksdannelser. Broch liter her altfor mye på tilfeldige og fordomsfulle observatører, folk som – i likhet med Broch – sammenlikna RN f.eks. med norsk og russisk. Det er uten videre gitt at RN i et slikt perspektiv måtte te seg både rart og konstruksjonsløst. Hvis vi ser bort fra Prišvin 1908, er Reusch 1895 den siste direkte observasjon og vurdering vi har av RN i pomorhandelperioden (Helland 1905 bygger direkte på O. H. 1891). Dersom det var slik at språkforma blei fastere og fastere (noe som slett ikke behøver å ha vært

tilfellet), skulle Reuschs beskrivelse falle sammen i tid med et fullt utvikla RN. At Reusch også viser at han ser sammenhengen mellom RN og pidginspråk ellers, styrker hans vurdering generelt. Likevel er det grunn til å tru at RN ikke utvikla seg på den måten at språket først mot slutten av 1800-tallet stod fram fullt utvikla. Til det er tekstene helt fra de første til de siste for enhetlige. Mot en slik teori taler også de tidligste omtalene av RN, særlig Wedel Jarlsberg, Blom og den anonyme forfatter i *Skilling-Magazin* 1855, der beskrivelsen av RN tyder på et fullt utvikla pidginspråk til bruk i russehandelen. Vi vil derfor bli stående ved det som kort blei antyda ovafor: at RN slik vi kjenner det fra tekstene, blei utvikla omkring 1800 og at det fra tidlig på 1800-tallet blei spredt som kommunikasjonsmiddel i russehandelen. Grammatikken i RN slik den framstår i tekstene, er tilstrekkelig til å organisere og overføre budskapet i de nødvendige samtalene, og det er liten grunn til å tru at ikke de grammatiske elementa som konstituerer RN skulle være utvikla svært tidlig. Verbalmarkøren *-om* er altså belagt alt i 1807. Og den generelle bruken av preposisjonen *på* er belagt iallfall i 1827, men kanskje så tidlig som i 1760 (jfr. ovafor). Derimot er det klart at RN utover på 1800-tallet blei mer og mer brukt ettersom russehandelen økte. Det må imidlertid understrekes at bruken av RN hele tida først og fremst var knytta til allmuens kontakt med russerne. De norske handelsmennene lærte seg ofte vanlig russisk ved opphold f.eks. i Arkangelsk, og russiske handelsmenn lærte seg på tilsvarende måte norsk (dansk), som f.eks. Kulakov, som etter et forlis på norskekysten i 1792 kunne skrive brev på dansk til myndighetene i Norge (jfr. 2.2.2).

5.13 I *Skilling-Magazin* (1855:231) blir det hevda at RN «hidtil», dvs. til 1855, har «været det almindelige Omgangssprog mellem begge Nationer, men i den senere Tid have de fleste af de norske Kjøbmænd i Finmarken begyndt at lægge sig efter Russisk, saa at dette nu af disse fordetmeste bruges i Omgang med Russere.»

En skulle ut fra dette kunne anta at det kan settes et skille omtrent ved 1850. Før 1850 var RN brukt allment av nordmenn, både av fiskere og handelsmenn i samhandlinga med russerne. Etter 1850 var det vesentlig fiskerne som betjente seg av RN mens handelsmennene lærte seg russisk. Det er påfallende at de overleverte omtalene og vurde-

ringene av RN gjennomgående er mer positive før 1850 enn seinere. Det kan muligens skyldes at så lenge handelsmennene brukte – og måtte bruke – RN, var RN sosialt akseptert også hos den lokale overklasse som et språk på linje med andre. Men da handelsmennene tok til å lære seg russisk, og RN dermed blei begrensa til fiskerallmuen, blei bruken av RN sosialt nedvurdert, noe som også påvirka bedømmelsen av sjølve språket. Det er unektelig en svært stor avstand i vurdering fra Wedel Jarlsberg som 1812–14 omtaler RN som det fjerde språket i Finnmark og kaller det for «Handelssproget», og til Helland (1905:781), som gjengir samtidig vurdering av RN som «dette sammensurium» og «en taabelig blanding af enkelte norske, russiske og engelske gloser».

Det er imidlertid ikke noe overraskende i dette omskiftet i vurdering. Tvert imot er det det vi skulle vente dersom den lokale overklasse av handelsmenn omkring 1850 slutta å bruke RN som kommunikasjonsmiddel og isteden begynte å bruke vanlig russisk. For disse handelsmennene måtte da RN stå fram som et sørgelig misfoster av et språk, og det er i tilfelle deres vurdering av RN som fra da av preger omtalene av RN.

Dersom dette er riktig, kan vi slå fast et viktig språkhistorisk skille i RN-historia omkring 1850.

5.14 I overføringa av RN fra den ene generasjonen til den andre er det viktig å understreke den rolle barna kan ha spilt. I de intervjua Odd Gustav Eriksen foretok i 1968 og 1970 med folk som hadde deltatt i russehandelen, blir det ofte fortalt om at barna var svært aktive til å ta kontakt med russerne og at de også hadde lett for å få språklig kontakt.[23]

---

23. «Vi la til skutesida, så ropte vi på dem som var unge av russan. Og merkelig nok – vi forstod russisk, og vi kunne synge på russisk også (– – –). Vi var unge, så vi lærte snart å forstå språket» (Eriksen 1971b:58).

«Far min snakka russisk som vi snakker finsk. Han prata godt russisk. Han var født her (Indre Kiberg, f. 1850), og han har sikkert lekt med russeguttene og slik lært språket» (Eriksen 1971b:74).

«Fiskerusserne hadde ifølge Kibergrettene lov til å fiske fra land i Norge. Av dem lærte småguttene også russisk. Vi gikk jo i de buene. De kom fra russesida og leide båter hos fiskekjøperne. Vi for der bestandig, og det var jevlig lett å lære

Hvis det er riktig at de norske fiskerne først og fremst lærte seg RN som barn, må det få en del konsekvenser for bedømminga av RN overhodet. Dersom det er slik som vi her har argumentert for, at RN hadde en fastere struktur og var mer stabil som språkform enn det som tidligere har vært hevda, vil barnas rolle i dette ha vært å overføre russenorskstrukturen fra den ene generasjonen til den andre. Barn lærer språk fort og lett, og det styrker påstanden om at RN var en «fæstnet sprogform» at barnas rolle synes å ha vært betydelig når det gjelder videreføringa av (kunnskap i) RN fra generasjon til generasjon. Her skal en likevel huske på at som alle pidginspråk stod naturlig nok også RN i et kontinuum; for RN mellom norsk og russisk: De grammatiske elementa konstituerte språkforma som RN og ikke noe annet, men ellers kunne hver enkelt språkbruker tøye seg så langt han kunne mot den andres språk når det gjaldt ordforrådet. Det var sikkert norske barn som lærte russisk godt nok til ikke å behøve RN, og det var andre som ikke lærte RN i det hele tatt. Men det at barna hadde så stor kontakt med russerne, betyr at *iallfall* RN blei videreført.

5.15 Fiskeren Gothard Eriksen fra Kiberg (f. 1892) fortalte til Odd Gustav Eriksen (1971b:109) at det ikke var noen sak å snakke med russerne, «For not kunne vi og not kunne dem og de fleste andre».

---

russisk. Når russan reiste her ifra, var jeg nokså god i russisk, men nå har jeg glemt alt. (– – –)

Da [om søndagene] var de [russerne] på land både mannskapet og skipperen. De spaserte her, så seg om og snakka med folk. De snakka jo litt norsk, og vi, guttunger, for alltid med dem. Og russan flirte når vi prata. Så retta de på oss, og vi lærte jo. Det var som i en skole. (– – –)

Vi var stødig om bord i skutene. Selv om vi ikke hadde noe å gjøre der, så rodde vi om bord og pjålska med dem.» (– – –)

– Som smågutter så dere vel fram til at russerne skulle komme?

– Ja visst, man gikk og venta på dem. Russerne begynte å overvintre her med skutene. Så kom de hit. Mange lå fortøyd i Båtsfjord, 5–6 skuter lå i Hammerfest og på mange andre plasser» (Eriksen 1971b:81–86).

«Alle steder hvor vi traff russerne, snakka vi med dem. Det var alltid vennlighet å møte. (– – –) Jeg husker godt at jeg var sammen med far ned i russebua og drakk te. (– – –) Vi for og rak i russebuene etter som det bare høvde og russen var på land. Vi likte det, og det gjorde visst russen også. Vi hørte aldri noe annet. Mange av guttungene lærte russisk» (Eriksen 1971b:110).

Gothard Eriksen sjøl kunne tydeligvis verken russisk eller RN, men hevda at «gamlingene kunne russisk alle sammen». *Russisk* her må bety RN, og *gamlingene* må vel være folk født før ca. 1860. Dette stemmer godt med det vi skulle vente. Pomorhandelen hadde sin absolutte glansperiode i siste halvdel av 1800-tallet, og RN må også ha hatt sin største utbredelse i denne tida. Når Gothard Eriksen hevder at det var «russisk» de eldre fiskerne kunne, må vi anta at dette er et uttrykk for det som ofte er blitt hevda, at russenorskbrukerne trudde at de snakka hverandres språk. Første gang vi finner dette omtalt, er i Lund 1842 og Rode 1842, men seinere blir dette spesielle forholdet nevnt nesten hver gang RN blir omtalt. De fleste ser ut til å godta påstanden, og intervjuet med Gothard Eriksen ovafor synes også å peke i den retning.[24]

Fox 1973 har imidlertid stilt seg tvilende til dette. Han peker på at RN blei omtalt med flere egne navn, ved sida av «russenorsk» også «moja-på-tvoja-språket» og «kaksprek».[25] At alle disse navna blei brukt, skulle tilsi, mener Fox, at brukerne var godt klar over at RN representerte en språkvariant atskilt fra norsk og russisk.

Det er vanskelig å hevde noe sikkert om dette i dag. Iallfall dersom en prøver å argumentere mot den overleverte oppfatninga, slik Fox gjør. Det er imidlertid flere forhold som kan hjelpe til å underbygge det synet at russenorskbrukerne trudde de snakka hverandres språk, eller at iallfall de norske russenorskbrukerne trudde de snakka russisk. For det første kan vi ta navnespørsmålet, som Fox velger å legge avgjørende vekt på. Av de overleverte navna på RN, har ganske sikkert «moja-på-tvoja-språket» vært det vanligste blant de norske fiskerne. Vi må her huske på at dette gjaldt folk med svært liten skolegang, ofte var de sikkert for analfabeter å regne. At de derfor kunne tolke navnet «moja-på-tvoja» som noe i retning av «russisk, slik vi snakker det», er

24. Dette forholdet er også blitt observert andre steder i verden. Hancock (1971:512) siterer misjonæren Paul le Jeune som i 1632 hevda om brukerne av et fransk-indiansk pidginspråk i og omkring Montreal at: «the Frenchmen who spoke it supposed it to be good Indian, and the Indians believed it to be French». Og Cole (1953:7) hevder at bantuspråkbrukere som lærer pidginspråket fanagalo «fondly imagine that they are speaking the language of the White man».

25. I tillegg har vi hørt RN omtalt som *pomorrussisk*, jfr. Dybos (1959) som kaller det for *pomorspråket*.

sannsynlig. Et annet moment vi kan trekke fram, er det at denne oppfatninga eventuelt kan gå tilbake til det at RN blei lært av nordmennene mens de var barn, vesentlig kanskje fra russere som brukte RN til barna for å bli forstått. Barna trudde vel da at det var slik russerne faktisk snakka – også seg imellom – og ikke slik de snakka bare til de norske barna og de norske fiskerne.

Lunden 1978a er også kritisk til den overleverte oppfatninga at russenorskbrukerne trudde at de snakka hverandres språk. Hun siterer hva en del informanter har svart på et spørreskjema om hva slags språk de brukte i handelen med russerne, og finner at «the informants who can still remember RN, have a markedly more humble attitude to their knowledge of Russian than that described by the learned travellers of the 19th cent.» (Lunden 1978a:9). Lunden legger imidlertid til at dette kan tas som «a product of our age, when people have realised that RN was not real Russian» (s. 10). Dette er opplagt en viktig innvending, og når andre informanter gir opplysninger som peker i annen retning (jfr. Gothard Eriksen ovafor), må vi kunne konkludere at vi vanskelig kan bygge avgjørende på hva folk oppgir i dag om oppfatninger så langt tilbake. Det er heller ikke noe argument mot den overleverte oppfatninga, som Lunden (1978a:10) gjør, å henvise til verbet *pjolske* (= å blande), som noen av informantene brukte om det språket de snakka med russerne. Lunden synes å mene at siden de hadde et eget verb for det å snakke RN, måtte de også mene at RN var et eget språk, iallfall en variant tydelig skilt fra russisk og norsk.

Men verbet *pjolske*, som Lunden har fått forklart av en som var gutt under pomorhandelen, til å bety «å blande», er ikke knytta spesielt til det å snakke RN. Det brukes i Nord-Norge generelt om det å snakke et blandingsspråk, eller helst å snakke et språk en ikke kan, men prøver seg på. Hveding (1968) gir denne betydninga: «Tala uklårt; helst om å tala eit mål ein ikkje retteleg kan. «– med finnan,» nytta norske og finske ord om einannan el. nytta halvfinske og halvnorske ord for å verta skyna. Soleis: «– me russen» el. «– russisk,» freista tala russenorsk.» I romanen *Susanna* av Jens Hagerup (1922) finner vi verbet brukt: «Disse to, som er flinke å pjolske og huje og jage ren» (s. 234), «... og nu begynner selve læreren å pjolske» (s. 235). Vi kan altså ikke bruke eksistensen av dette verbet til å argumentere for at

russenorskbrukerne var fullt klar over at det var RN de brukte og ikke noe annet.

Noen konklusjon på dette er det vanskelig å komme fram til i dag. Det eneste vi kan si, er at nesten alle beskrivelser og omtaler av RN fra tidligere gjengir den gjengse oppfatning her, at Broch 1927 tydeligvis går god for den, men at det i den seinere tid er reist noen tvil om det hele kan være riktig (Fox 1973, Lunden 1978a). Adler 1977 mener derimot at det er dette forholdet som gjør RN spesielt interessant. Han skriver (s. 40):

> «What is especially interesting in the case of Russenorsk is the fact that both parties concerned were firmly convinced that they were speaking the other language. The reason for this may be that the Norwegians had never visited Russia and the Russians never entered Norway proper but stayed for short periods of time only in the borderland of that country. It may be also assumed that a certain prestige was attached to thinking that one could speak the other language properly, and this the more so because the two languages have very little in common although they are both of Indo-European origin. It is a kind of auto-suggestion which is pleasing to those who are subject to it, and it did not matter that the grammar of Russenorsk was very simplified because the ordinary people who spoke it were not interested in the pecularities of each language and had not the mental apparatus to become aware of them.»

5.16 Funksjonsområdet til RN var først og fremst handelen mellom norske fiskere og russiske fiskekjøpere. Det var sjølve kjøpslåinga om pris og vekt som stod i sentrum. At dette er riktig, ser vi tydelig av ordtilfanget, der navn på fisk og varer er særlig utvikla. Men mange russere overvintra også i Norge, dels som løsarbeidere, dels for å være tidlig ute med handel året etter.

Først når isen gikk, kunne russebåtene fra Kvitsjøen komme til Norge, og det var viktig å være tidlig ute (Eriksen 1971a:27). Det er derfor ikke helt riktig som det ofte er blitt hevda med Broch (1927) som kilde, at RN utelukkende blei brukt i noen få sommermåneder hvert år.

RN må følgelig også ha vært brukt til kommunikasjon om andre emner enn det som snevert hadde med handel å gjøre. Bl.a. veit vi at fiskerne i Finnmark ofte dreiv ballspill med russerne (Steen 1961:60, Gamst 1967:45, Bjørgan 1969:137 og Westrheim 1979:277), uten at

Norske og russiske fiskere ved Grense Jakobselv ca. 1905. (Foto: E. Wessel. Copyright: Tromsø Museum.)

dette har satt spor etter seg i russenorsktekstene. Derimot finner vi i tekstene ord og uttrykk som har med festing og drikking å gjøre, og med religiøse forhold. I boka *Landmålerliv i Finmarken* nevner Th. Bang et «kaudervelsk af norsk, lappisk og russisk», som antakelig må ha vært RN (Bang 1873:198). Det blei brukt av en russisk vegviser som orienterte om forholda i de russisk-norske grensetraktene. Alt dette viser at RN var på veg til å kunne bli noe mer enn et hjelpespråk utelukkende knytta til handel.

5.17 Alle de forholda som er diskutert i *5.12–5.16* må tillegges stor vekt når vi skal vurdere spørsmålet om stabilitet i RN. Var språket bare en amorf masse prega av språklige nødløsninger i øyeblikket, eller kan vi regne med at språket hadde en fast kjerne av grammatisk-strukturell art i tillegg til et fast leksikon?

Vokabularet oppviser nokså mange dubletter, særlig med ord fra norsk og russisk. Dette forholdet *kan* utlegges som normløshet: Hver språkbruker tar i bruk så mange ord han kan av den andres språk og bruker ellers respektive norske og russiske ord. Men forholdet kan også forklares med den releksifiseringshypotesen vi har satt fram her: I en periode med releksifisering er det helt naturlig at det fins mange orddubletter. Det kan kanskje innvendes her at releksifiseringsperioden i så fall ser ut til å ha vart så å si hele den perioden som vi har RN attestert. Men egentlig er kanskje ikke dette så merkelig. Det er blitt holdt fram som en viktig faktor ved RN at de to basisspråka norsk og russisk var sosialt likestilte språk – til forskjell fra andre pidginspråk med basis i et kolonimaktspråk som engelsk, fransk eller spansk. Men da er det ikke noe overraskende at norske og russiske ord på et vis kjempa om plassen, med det resultat at vi i tekstene finner mange orddubletter.

Releksifiseringsforslaget vi har lansert, impliserer at den grammatiske strukturen for en stor del var overtatt fra ett eller flere tidligere pidginspråk i området. Hvis det er riktig, må denne strukturen ha vært relativt fast og enhetlig. At tekstene viser så stor grad av enhet helt fra de første rapportene til den siste teksten vi har, skulle også underbygge dette. Barnas rolle i overføringa av RN fra generasjon til generasjon peker i samme retning, likedan det at RN ikke utelukkende var et sesongspråk, som ofte hevda. RN representerte en egen grammatisk

og fast struktur, ulik russisk og norsk. Denne strukturen blei på norsk side sikra overføring fra generasjon til generasjon hovedsakelig ved at barna tilegna seg språket i tidlig alder.

5.18 Det er her viktig å understreke at RN – som et hvilket som helst annet språk – måtte læres. I de intervjua Odd Gustav Eriksen foretok i 1968 og 1970 med eldre folk som hadde opplevd russehandelen mot slutten av 1800-tallet og først på 1900-tallet (Eriksen 1971b), går det klart fram at språkproblemet ofte kunne være plagsomt. Det var derfor rundt hundreårsskiftet fortsatt stort behov for RN i kommunikasjonen mellom nordmenn og russere.

Men ettersom vi nærmer oss første verdenskrig, tar handelen med penger mer og mer over, den direkte byttehandelen blir mindre omfattende. På begge sider står større handelsmenn for stadig mer av virksomheten, og det blir mer og mer vanlig at disse handelsmennene kan hverandres språk slik at behovet for RN blir mindre. Slik blei grunnlaget for RN, byttehandelen direkte mellom de norske fiskerne og de russiske fiskekjøperne, stadig mer begrensa, sjøl om det av Eriksen 1971b går klart fram at det *var* byttehandel også, helt fram til da russerne blei borte fra Nord-Norge for godt etter den russiske revolusjonen i 1917. Det er likevel tvilsomt om den direkte byttehandelen på slutten var så omfattende og betydelig at den aleine kunne ha sikra en fortsatt bruk av RN. Vi må derfor gi John E. Reinecke (1938:112) rett når han hevder at uansett første verdenskrig og følgene av den ville RN nå ha forsvunnet. Behovet for å holde språket ved like var blitt for lite.

5.19 RN-historia kan etter dette sammenfattes såleis: Språket blei utvikla i siste halvdel av 1700-tallet og framstod som et fullgodt hjelpespråk i de første tiår av 1800-tallet. Fram til midten av 1800-tallet blei RN benytta fra norsk side både av fiskerne og de norske kjøpmennene, og bruken av RN var sosialt akseptert av alle grupper i samfunnet. Fra omkring 1850 blei det mer vanlig at kjøpmennene lærte seg russisk ved lengre opphold hos kjøpmannsforbindelser f.eks. i Arkangelsk. Dermed blei bruken av RN etter hvert avgrensa til fiskerallmuen fra norsk side, og RN blei ikke lenger vurdert så positivt som før som en følge av at den lokale overklassen nå kunne sammenlikne RN med

«ordentlig» russisk. Den sosiale vurdering av RN blei dermed mer på linje med den som kjennetegner de fleste pidginspråk i verden. Etter århundreskiftet forsvant litt etter litt den materielle basis for RN ved at det skjedde ei forskyving fra byttehandel til pengehandel og ved at større kjøpmenn pga dette fikk stadig sterkere hand om virksomheten. Vi må regne med at kyndighet i RN blei mindre utbredt i de siste tiåra av russehandelen.

6. Bruk av russenorske ord i nordnorsk talemål

Som nevnt i note 7 var Ragnvald Iversen den første språkforsker som nevnte RN i et språkvitenskapelig verk (Iversen 1913:3). Iversen mente at på tross av den lange kontakten mellom nordmenn og russere hadde ikke RN satt noen spor etter seg i Senjamålet.

Vi skal her prøve å så litt tvil om dette, ved å peke på en del ord som er rapportert brukt på ulike steder i Nord-Norge, og som – iallfall for en del av dem – uten tvil har sitt opphav i RN. Vi trur likevel at spora etter RN i moderne nordnorsk talemål begrenser seg til ordtilfanget.

De orda vi kan legge fram her, har vi vesentlig fått oppgitt fra nordnorske studenter ved Universitetet i Tromsø. Studentene fulgte et seminar vi holdt om RN ved Institutt for språk og litteratur, høsten 1979.

Følgende ord burde kunne anses som lånt fra RN:

1. *balldúska* f. = kveite (RN: *balduska*, russ. *paltus*, samisk *bálddis*, jfr. Broch 1930:114). Oppgitt fra Senja og flere andre steder. Svale Solheim (1940:45) nevner fra Nesna at ordet var i bruk der, riktignok av «gamle fiskarar».[26] Hallfrid Christiansen oppgir en spesialbetydning fra Hillesøy: «tøvete jente, mindre begavet kvinne», men har også den vanlige betydninga: «også noa-navn på kveite».[27] Til den første betydninga her må russ. *boltuška* subst. = pratsom kvinne, ligge til grunn. Dette ordet er imidlertid ikke belagt i RN.

26. Nils Hallan, Universitetet i Trondheim, opplyser at han i 60-åra noterte ned flere russenorske fiskenavn i bruk blant fiskere på Helgelandskysten, bl.a. *ballduska*. Eldre fiskere kjente også ordet *treska* (torsk), som de hadde lært på fisket i Finnmark (muntlig opplysning).

27. Oppskrift i Hallfrid Christiansens samlinger ved Målførearkivet, Universitetet i Tromsø.

I *Norsk Ordbok* bd. I blir *ballduske* om kveite feilaktig forklart med henvisning til *ball*<norr. *bǫllr*. I arkivet til Norsk Ordbok fins også adjektivet *balldùsken* (*balj'djusjen*) belagt fra Skånland og Trondenes med betydninga «vill, urolig, balstyrig, vanskelig å styre, som farer hit og dit (både om mennesker og dyr)». Hallfrid Christiansen har i ei påtegning vurdert dette ordet som «et bahuvrihi, jfr. *ballduska* f (noa-navn for kveite)». Adjektivet *balldusken* er ikke belagt i de russe-norske tekstene.

I *Norsk Ordbok* bd. I finner vi også adjektivet *balduskåt* = sjusket, som er oppgitt av en medarbeider i Vefsn. Heller ikke dette adjektivet er belagt i RN, men henger vel nærmest sammen med den spesial-betydninga av *ballduska* som er oppgitt fra Hillesøy (jfr. ovafor).

2. *klùdde* v (a) = gi juling, «kludde i noen» (RN: *kludi* = jule opp). Oppgitt fra Lenvik, Senja.

3. *klæba* f. = surbrød, ofte om brød av dårlig kvalitet, f.eks. med rårand (RN: *klæba*). «Det var nokka ordentlig klæba». Oppgitt fra Lenvik, Senja. Også brukt om små rundstykker (Vardø). Ordet er det normale russenorskordet for brød.

4. *kràle* v (a) = stjele (RN: *kralom*). Hveding 1968 oppgir Salta, Vesterålen og Senja.

5. *prénnek* m. = småkake, brukt som fellesnavn på småkaker (tørr kjeks) som en hadde med på Lofoten eller andre sesongfiskerier (RN: *prennik*). Kakene blei oppbevart i *prennekboksen*. Ordet er også kjent som navn på en spesiell sort kjeks. Oppgitt fra Sør-Senja, Andørja, Lenvik.

6. *propal* adj. = ødelagt (RN: *propal*, ofte om at skip er gått ned på havet). Oppgitt fra Vardø. Trykkmarkering ikke angitt.

7. *sprèke:* v (a) = prate, snakke om løst og fast, slarve (RN: *spræk*, *sprek*). Også subs. *spræk*: «slå av en spræk». Oppgitt fra Lenvik.

8. *starúrk* m. = avfeldig gamling (RN: *starik* = gamling). Sisteleddet antakelig overført fra ordet *skurk* (m) med samme betydning som *starurk*. Brukes i uttrykk som «ein gammal starurk (evt. skurk)». Oppgitt fra Borge i Lofoten.

9. *trókk om trókk* = byttehandel, tuskhandel. (Finnmark.)

I tillegg har vi fått oppgitt et par ord som ikke er belagt i RN korpuset, men som høyst sannsynlig må ha kommet fra RN:

kvàse v. refl. (a) = drikke seg full. Allment i nordnorsk, fra *kvas* = russisk øl. Ordet er altså ikke belagt i RN, men i flere rettsreferater fra Finnmark er det nevnt fiskere og russere som hadde drukket seg fulle på kvas.

pirog m = pai. Fra russ. *pirog*. Oppgitt fra Vardø. Trykkmarkering ikke oppgitt.

Ordet *bon-bon/bong-bong* m. = «sukkertøy» er kanskje det ordet de fleste gamle i dag husker best fra tida da russerne kom hver sommer. Vi vil likevel ikke ta dette ordet med som et russenorsk-lån. Heller ikke ordet *lòdje* f. om båtene som de fleste russerne kom med, er det naturlig å regne som et ord fra RN, sjøl om dette ordet naturligvis også blei brukt i RN.

Det er blitt hevda at uttrykket «å rulle seg en russ» om å rulle seg en sigarett har opphav i samkvemmet med russerne. F.eks. forteller Harry Westrheim at «Gamle folk vet å fortelle at mannskapet om bord i russeskutene rullet seg sigaretter mens nordmenn på den tid røkte pipe, tygde skrå og brukte snus» (Westrheim 1979:277).

Det kan likevel reises tvil om denne forklaringa på uttrykket «rulle seg en russ». Uttrykksmåten er kjent ikke bare langs kysten i Nord-Norge, men også i Trøndelag.[28] Det er derfor like trulig at det er et rallaruttrykk som at det har opphav i russehandelen.

Det siste ordet vi vil nevne, er et ord for mållinja i slåball eller i annet ballspill: *rei* f. (Hveding 1968). Ordet er ikke belagt i RN, og det er mer sannsynlig at det er kommet via samisk eller finsk fra russisk *krai* = grense. Nordmenn og russere dreiv mye med ballspill sammen (jfr. 5.15), men dersom ordet var kommet fra RN, skulle vi ha venta forma «krei» eller «krai». Konsonantforenklinga i framlyd tyder på lån via samisk eller finsk, som ikke tillater konsonantgrupper i framlyd.

28. Muntlig opplysning fra Nils Hallan, Universitetet i Trondheim.

7. Pomorhandel og russenorsk i skjønnlitteratur og memoarbøker

Med det omfanget pomorhandelen hadde i Nord-Norge helt fra 1700-tallet og til ca. 1920, er det ikke uventa at russehandelen og bruk av russenorsk flere ganger er omtalt og brukt i norsk skjønnlitteratur.

7.1 Den første vi har funnet som nevner russenorsk direkte, er Marie Colban i den lange novella «I det høie Nord» i samlinga *Tre Noveller* fra 1873. I novella opptrer en russeskipper som i skildringa av et selskap blir omtalt bl.a. slik:

> «Nu vilde Russen heller ikke staa tilbage. Han vilde takke sin Handelsven og hans Familie for alt det gode, de havde gjort hans gamle Moder, og hans Russenorsk klang saa trohjertigt, at der ikke var En i Selskabet, som jo ikke undte ham alt godt» (Colban 1873:170).

7.2 Kirsten Bergh er den som har gitt den mest inngående og levende skildringa av hva handelen med russerne hadde å si. Romanene *Lorck sine* og *Elisabeth Lorck* fra 1945 og 1949 om handelsfamilien Lorck i Vadsø omkring 1820 (den første boka) og 1850 (den andre) gir oss et godt bilde av hvor avhengig hele befolkninga var av varetilførselen fra Russland. Da russerne uteblir på grunn av Krimkrigen, er sult og nød en hard realitet. Men ellers kommer russerne hver vår. Bergh beskriver det slik:

> «Endelig var han kommet, russen, den siste og dyrebareste trekkfuglen langs den østlige trekkvei. Fra Hvitehavet gikk op hadde de vært på reise og hentet mel og andre varer i Arkangelsk før de gav sig på Norgestur. De måtte innom Vardø for tollklareringen, og fra Vardø spredte flåten sig lik en vifte nordover langs Ishavskysten og sydover inn Varangerfjorden.

Praktfartøyer var de ikke, gudbedre; fregatter og barker og galeaser, det var skib, det her var bare skuter. Noen av de tremastede lodjene var likevel fartøier bra nok og pyntet op i hæren av beskjedne skuter. Men hver eneste en blev mottatt med forventning av Finmarksfolket, når de en junidag stod mot land. Russen, han kom ikke med juks og pynt og brennevin som kremmerskutene sydfra, han kom med mel og atter mel, gryn og salt, kaler og taug, klaverdug og hamp og plank, talglys og lærred, sæpe, gryter og andre nyttige saker, vinterforsyning for fattige fiskerhjem. Og i noen korte sommeruker kunde Finmarksfiskeren kjøpe disse nødvendighetsvarene billig direkte av russen» (Bergh 1945:128–129).

«I årevis hadde han besøkt Vadsø; og da 'Natasja' sto inn på sundet, myldret båter mot lodjen; mennene på seigrunnen tok inn dorgen, bare de som lå med noten måtte vente; fra land ble båter skjøvet ut, og menn og kvinner tok til årene.

Omkring lodjen ble det en parlamentering på russenorsk, så ingen til slutt hørte sin egen stemme. Lodjen var synkeferdig av mel! Tre hundre og femti matter og førti havregrynssekker. Tallene, som ble skrålt ned av Tartaren selv, gikk som ild i kroppen på dem. Levenet ble enda større.

Da Tartaren rodde til land i sin fotside, grønne kaftan, gult skjerf om livet og sort, turbanaktig hue, var han omgitt av båter på alle kanter. Og da han steg i land, ble det oppløp. Nordmenn, kvener og finner, menn og kvinner, gamle og unge, samlet seg i en stor flokk omkring ham. Luften gjenlød av rop på russenorsk, hvor ordet «matta» oftest kom igjen. I utkanten av flokken hoppet og danset ungene og ropte: «Prennika!» «Sokkari!» «Bonbon!»» (Bergh 1950:134–135).

Kirsten Bergh har i de to romanene gitt ei historisk truverdig framstilling av forholda i Vadsø i den tidbolken bøkene behandler. For oss har det vært interessant ikke bare å studere hvordan hun skildrer forholdet mellom befolkninga i Vadsø og russerne, men også mer snevert hvordan hun skildrer bruken av russenorsk. Når vi har sett hvor intim kjennskap Bergh har til forholda i Vadsø på den tida, er det spesielt tilfredsstillende for oss å se at hennes omtaler av russenorsk og bruken av språket samsvarer i mye med de nye resultata med hensyn til russenorsk som vi har kunnet legge fram i denne boka.

Ifølge Berghs framstilling er russenorsk i full bruk i den tida den første romanen utspiller seg, altså i tida før og omkring 1820. Dette stemmer med vår kronologi og vårt syn på når russenorsk var fullt utvikla som fullverdig kontaktspråk. Når Bergh fra denne tida omtaler en ung gutt som ennå ikke har lært russenorsk («Den unge russen slår ut med henderne, han er skårunge på Finmarken og ikke inne i russe-

norsk» (Bergh 1945:132)), så stemmer også det med forhold vi har understreka: Russenorsk var et språk som måtte læres, det var ikke et kommunikasjonsmiddel som en automatisk beherska og kunne begynne å snakke med det samme behovet meldte seg.

Vi skal nevne én detalj til i Bergs romaner som stemmer med det vi har skrevet ovafor om et språkhistorisk skille omkring 1850. Vi hevda (5.13) at før ca. 1850 blei russenorsk brukt av alle samfunnslag på norsk side, men at kjøpmennene om lag på den tida begynte å reise til Russland – særlig Arkangelsk – for å lære russisk. Konsekvensen av dette var, mener vi, at synet på russenorsk skifta fra å være overveiende positivt til å bli overveiende negativt blant de toneangivende grupper i Nord-Norge, særlig Finnmark.

Nå skriver ikke Bergh noe om dette skiftet eller omslaget i sosial vurdering av russenorsk. Derimot har hun med at de unge kjøpmannssønnene begynte å reise til Russland for å lære språket. I den siste romanen – som altså foregår i 1850-åra – spekulerer handelsfrua Elisabeth Lorck på om ikke sønnen Nicolay bør ta seg et opphold hos en handelsforbindelse i Arkangelsk:

«Til neste høst fikk hun gjøre alvor av å sende Fanny ned til Jetten i København. Og Nicolay til Russland. Handelen sto seg på at prinsipalen kjente forholdene i Arkangelsk; flere av kjøpmennene på Tromsø sendte nå sine sønner dit øst for et år eller to» (Bergh 1950:35).

7.3 I romanen *Veien til Kreml* (1934) av Haakon Bugge-Mahrt finner vi en sikkert sjølopplevd episode som skildrer hvordan barna i Vardø stadig hadde nær kontakt med russerne:

> «På den tiden var det også at russerne kom til øen i sine pomorskøiter. Det var oftest munker fra Petchenga som kom for å bytte sitt rugmel mot fisk og salt. De gikk alvorlige gjennem gatene i brune kjortler og lange, sorte skjegg. Da vi var små, var vi redde for dem. Med siden besøkte vi dem hver vår ombord på skøitene. Vi kjente på lang avstand den søte, litt kvalme lukten fra russeskutene når vi lå og pilket torsk i en dory på havnen. Vi fikk båten full-lastet med svære torsk på en halvtime. Så rodde vi bort til russebåten og klatret ombord og hilste munkene på russisk.
> – *Strastje*, sa vi.
> – *Strastje*, sa de og lo og viste de hvite tennene gjennem skjegget. Så bød de oss på te. *Chotite chai*?
> – *Spasivo*, sa vi og tok av oss luen og fulgte dem ned i kahytten, hvor

Oslo. (Tegn. P.S.77, Priv. ark. 40, pk. 256.)

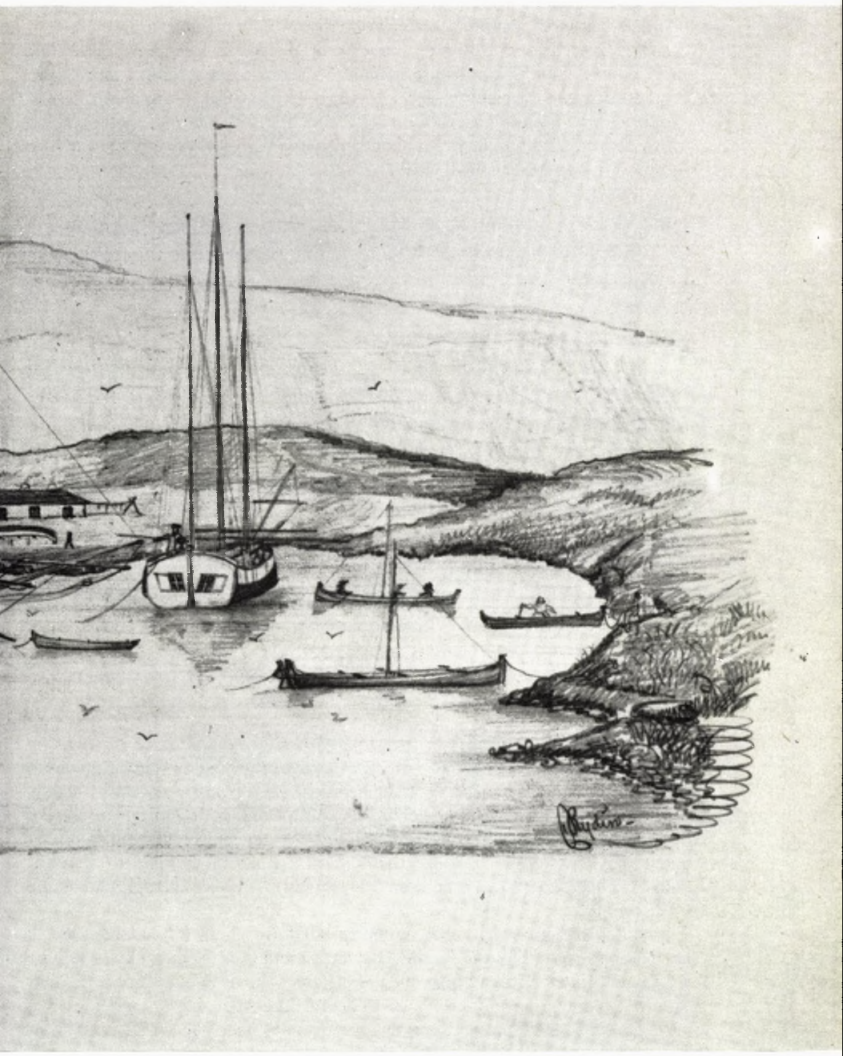

«Et fiskevær i Finmarken». Tegning av Rydin, ca. 1859. Tegningen viser norske fiskere og russere ombord i russeskutene. Originalen oppbevares i Riksarkivet i

samovaren stod og skinte som en kobbersol.

Der nede blev vi sittende i timevis og drikke te i glass og spise søte russe-bonboner og kandiserte frukter. Vi lærte lange setninger på russisk, og munkene lo og viste tenner hele tiden. Til slutt fikk vi lommene stappet fulle av små blanke sibiriske nøtter, og vi klatret fra borde igjen og skjøv loss doryen. Det var så meget annet å utrette i havnen. Vi var på farten hele tiden» (Bugge-Mahrt 1934:38–39).

Denne skildringa viser også noe av det vi har prøvd å holde fram i framstillinga av russenorsk ovafor, nemlig barnas rolle i språklæringa og i overføringa av kunnskap i språket fra en generasjon til den neste (jfr. 5.14).

7.4 I novella «Makkfisk» i samlinga *Langt der oppe mot nord* (1958, opptrykt 1977) av John Giæver er handlinga henta direkte fra byttehandelen mellom fiskerne og russerne. Fiskeren Simon prøver å lure russeskipperen Mickailof ved å selge han fisk som det var gått makk i, men blir sjøl lurt når han får dårlige varer igjen og ikke tør kontrollere av frykt for at russeren skal oppdage all makken i fisken. Når Simon og russeskipperen snakker sammen, er det nok ment fra Giævers side at samtalen skal foregå på russenorsk, han omtaler russeren og konas «merkelige norsk» (Giæver 1977:93). Men det er ikke russenorsk som blir gjengitt, snarere en gebrokken norsk: «Spise mittag met oss?», spør skipperkona, men Simon svarer nei takk, «Har mat sjøl i båt.» (s. 94–95). Slike konstruksjoner er verken norske eller russenorske.[29]

---

29. I kapittel VI av Hamsuns *Landstrykere* bruker August noen rare ord og fakter når han skal selge sigarer. *Hoberpomere!* sier han og forklarer Edevart at han gir seg ut for å være russer og at det han sier betyr: *Haaper paa mere Handel* (Hamsun 1933:112). August mener at folk trur mer på at de gjør en god handel når de handler med en russer. *Hoberpomere* er det eneste eksemplet på det August sier ved sida av *nitchevo* (russ. = ok.). Faktene og disse to orda har August brukt tidligere òg, men uten å bli forstått av en skolelærer som skulle kunne russisk.

Uttrykket *Hoberpomere* fikk imidlertid Olaf Broch til å henvende seg til Hamsun med spørsmål om det var Hamsuns mening at August skulle snakke RN? Dette brevet er blitt borte, men Hamsuns svar til Broch kjenner vi. Der skriver Hamsun bl.a.: ««Russe*norsk*» er det nu ikke August farer med, (. . .) Jeg trodde rent ut sagt det var godt Russisk August talte, men han som jeg er nok for halvstuderte Røvere» (Nag 1981).

7.5 På 1970-tallet kom det ut flere bøker med erindringsmateriale fra Nord-Norge. Som rimelig kan være, minnes særlig finnmarkingene russehandelen, og de minnes den og russerne de kom i kontakt med, med glede. Beskrivelsen av pomorskutene er full av optimisme:

> «Det var et særdeles vakkert syn å se når russeskutene kom. I Hammerfest kunne en følge med dem fra de rundet Melkøya. Først stakk de fine, hvite seilene fram. Senere kunne en se de nyoppussede skrogene som var malt i lyse farger. De hadde materialer stuet på dekk, og de gav skipene tyngde. Ofte når vinden falt ut vågen, kunne en se dem i et antall av 20–30 stykker som samtidig krysset seg opp vågen mot Hammerfest. Lenger øst i leia kunne en om våren ofte se et titall skuter samtidig stevne vestover for fulle seil. Når russen kom, visste folk at en både morsom og travel tid forestod
> ...
> Nyheten om at russeskuter var observert i leia, gikk gjerne som en løpeild fra grend til grend. Overalt kunne en høre gledesutbrudd om at «no er russen kommen».» (Eidnes 1973:112 og 113.)

Russerne sjøl blir beskrevet som snille og godlynte. At de er musikalske, nevnes også ofte, de både synger og spiller: «Russan, mens dem va her – dem va godt likt av folk. Dem va oppe og spelte med stort trekkspell og dansa i ringen når dansen gikk» (Olaf Kristiansen i Mikkelsen 1978:88).

De hadde også trekk som skilte dem ut:
«Dem smurte nåt som dem kalte for never-olje på støvlan. Du behøvde ikkje å se kor dem va, for den lukten av never-olja va så spesiell at det lukta russ kor dem va» (Leif H. Hansen i Mikkelsen 1978:84).

Forholda for mannskapet ombord på russeskutene var kummerlige, men *Julie fra Govika* var kanskje den eneste som lot seg skremme av utseendet til en «Russer-jonka»: «Han var så fillete og svart at jeg drømte uhyggelige drømmer om ham i lyse vårnetter ...» (Møller 1977:34). Ellers er det det gode melet, «bom-bom» og hyggelige minner som dukker opp.

7.6 Til slutt tar vi med to strofer med visa «Akkedas mellem Østfinmarkens fire Nationer», skrevet av A. W. Støren Brun og trykt i visesamlinga *Luren* fra 1900. Vi må vel kunne gå ut fra at dette er eneste eksempel på russenorsk brukt i lyrikk! Visa blir lagt i munnen

på skolpen (nordmannen), russeren, samen og kvenen. Russeren har to strofer:

Paa Burmain jes maaja njet vil ha,
Fiska skirom, Fiska skirom,
Kak tvoia Rusmain, saa mera bra,
Jes paa Skip kom, Jes paa Skip kom.
Kak ju vil skaffom ja drikke The,
Davai paa Skip tvoia ligge ne,
Grot paa slipom, Grot paa slipom.

Da grot sainfærdi, tak njet schevaa
Baat paa tvoia, Baat paa tvoia,
Kak Burmain, Fielmain jes karaaschaa
Dein paa moia, Dein paa moia.
Dein gammal Vrei mera bra kladi
Paa mi ailsama go Veen, gribi
Skaal paa tvoja, Skaal paa tvoja.

(Ordforklaringer, se s. 134)

Litteraturliste

Adler, M. K. 1977: *Pidgins, Creoles and Lingua Francas: A sosiolinguistic study*. Hamburg: Helmut Buske Verlag.

Alimova, T. A. 1976: Dva pamjatnika pis'mennosti Drevlechranilišča Puškinskogo Doma o russko-skandinavskich svjazjach XVIII–XIX vv. I: *«Slovo o polku Igoreve» i pamjatniki drevnerusskoj literatury*. Trudy otdela drevnerusskoj literatury XXI, 390–392, Leningrad: Nauka.

Bang, Th. 1873: *Landmålerliv i Finmarken*. Kristiania: Malling.

Baron, N. S. 1977: Trade jargons and pidgins: A functionalist approach. *Journal of Creole Studies* I, 5–28.

Bellman, C. M. 1916: *Dikter av Carl Michael Bellman. Första delen: Fredmans epistlar*. Utgivna av Richard Steffen, Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Bergh, K. 1945: *Lorck sine*. Oslo: Johan Grundt Tanum.

Bergh, K. 1950: *Elisabeth Lorck*. 3. opplag. Oslo: Johan Grundt Tanum.

Bernštam, T. A. 1978: *Pomory. Formirovanie gruppy i sistema chozjajstva*. Leningrad: Nauka.

Bjørgan, M. 1969: *Fragmenter av Finnmarks og Alta-Talviks historie*. Bind I. Leirbotn. (Stensilert.)

Blom, G. P. 1830: *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm, i Aaret 1827*. Christiania: Wulfbergske Bogtrykkerie og Forlag.

Blom, H. 1862: *Indbydelsesskrift for Hovedexamen ved Tromsø Lærde og Realskole*. Tromsø.

Bloomfield, L. 1933: *Language*. London: Allen & Unwin.

Broch, I. and E. H. Jahr 1980: The problem of stability in Russenorsk. I: Hovdhaugen, E. (ed.): *The Nordic Languages and Mo-*

dern Linguistics. Proceedings of the Fourth International Conference of Nordic and General Linguistics in Oslo 1980. Oslo–Bergen–Tromsø: Universitetsforlaget, 242–250.
Broch, O. 1927: Russenorsk. *Maal og Minne,* 81–130.
(Broch, O. 1927: Russenorsk. *Archiv für slavische Philologie,* XLI, 209–262.)
Broch, O. 1928: Noen fiskenavn i 'russenorsk'. (Resyme av et foredrag holdt i Det Norske Videnskaps-Akademi 18.3.1927.) *Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Årbok 1927.* I kommisjon hos Jacob Dybwad, A. W. Brøggers Boktrykkeri a/s. Oslo 1928, s. 10.
Broch, O. 1930: Russenorsk tekstmateriale. *Maal og Minne,* 113–140.
Brox, A. 1954: Russehandelen i Finnmark og Troms. *Heimen* IX, 517–529.
Brun, A. W. S. 1878: Skildringer fra den norske Kyst. *Nor og Syd* no. 11. Trondhjem.
[Brun, A. W. S.] 1900: *Luren. Tolv lappiske og norske Viser og Sange af A. W. B.* Tromsø: J. Kjeldseths Bogtrykkeri.
Bucharov, D. N. 1883: *Russkie v Finmarkene*. St. Peterburg.
Bugge-Mahrt, H. 1934: *Veien til Kreml.* Oslo: Gyldendal.
Colban, M. 1873: *Tre Noveller.* Christiania: Malling.
Cole, D. T. 1953: Fanagalo and the Bantu languages in South Africa. *African studies* 12, 1–9.
Daa, L. K. 1870: *Skisser fra Lapland, Karelstranden og Finland.* Kristiania: Malling.
DeCamp, D. and I. F. Hancock (eds.) 1974: *Pidgins and Creoles: Current Trends and Prospects.* Washington, D. C.: Georgetown University Press.
DeCamp, D. 1977: The Development of Pidgin and Creole Studies. I: Valdman 1977, 3–20.
Dillard, J. L. 1972: *Black English.* New York: Random House.
D[ybos, V.] 1959: «Tråk om tråk»: Tuskhandel på havna. *Finnmarken* 30.6.1959.
Eidnes, A. (red.) 1973: *Nord-Norge i manns minne. Dagleglіv ved hundreårsskiftet.* Oslo: Det Norske Samlaget.
Eriksen, O. G. 1971a: *Pomorhandel i pomorstrøk 1870–1922 (ca.).* Utrykt hovedoppgave, Universitetet i Trondheim.
Eriksen, O. G. 1971b: *Tradisjon fra norsk og russisk Finnmark.*

Utrykt vedlegg til Eriksen 1971a.
Finstad, L. 1910: Det russiske fiskemarked. Archangels import av fisk og sild. *Nordkap* 12. og 16.3.1910.
Fox, J. A. 1973: *Russenorsk: A study in language adaptivity*. Unpublished term paper, University of Chicago.
Frette, Th. 1959: *Bibliografi over skrifter trykt i Finnmark 1866–1940*. (Særtrykk av Vardøhus Museums årbok 1959) Vadsø: Johs. Helfjord.
Friis, J. A. 1891: *Skildringer fra Finmarken*. Kristiania og Kjøbenhavn: Gyldendal Boghandel og Nordisk Forlag.
Fugelsøy, M. 1970: *Skjervøy. Et prestegjeld og et herred i Nord-Troms*. Trondheim: Trøndelagens boktrykkeri.
Gamst, L. 1967: *Loppa øy gjennom tidene og slekten Gamst*. Vadsø: Johs. Helfjord.
Giæver, J. 1958 (1977): *Langt der oppe mot nord*. Oslo: Tiden.
Granda, G. de 1974: El reperterio lingüîstico de los sefarditas de Curaçao durante los siglos XVII y XVIII y el problema del origen del Papiamento. *Romance Philology* XXVIII,. 1–16.
Grannes, A. og A. Lillehammer 1980: Russefiske og pomorhandel. Nyfunne russiske dokumenter til belysning av russefiske og russehandelen i Nord-Norge i det 18. århundre. *Forskningsnytt* 25:5, 17–22.
Grøttland, K. L. 1978: *Daglig brød og daglig dont*. [Oslo]: Universitetsforlaget.
Hadel, R. E., S. J. 1969: Modern Creoles and Sabir. *Folklore Annual of the University Folklore Association* (Austin, Texas) I, 35–43.
Hagerup, J. 1922: *Susanna*. Kristiania: Marius Stamnes boktrykkeri.
Hall, R. A. jr. 1966: *Pidgin and Creole Languages*. Ithaca/London: Cornell University Press.
Hamsun, K. 1933: *Samlede verker,* XI. Oslo: Gyldendal.
Hancock, I. F. 1971: A survey of the pidgins and creoles of the world. I: Hymes 1971, 509–523.
Hancock, I. F. 1977: Recovering Pidgin Genesis: Approaches and Problems. I: Valdman 1977, 277–294.
Hansen, A. 1862: *Norsk-Russisk Ordbog og Parleur*. Bergen: trykt i H. J. Geelmuydens Enkes Officin ved J. E. Hagen.
Hansen, E. R. 1977: *Pomorhandelen i Finnmark*. Skoledirektøren/

Høgskolen i Finnmark. Vadsø: Helfjords Boktrykkeri.
Hanssen, H. 1978: *Nordnorske konturer og profiler*. Trondheim: Rune Forlag.
Helland, A. 1899: *Norges land og folk. Topografisk-statistisk beskrevet. XIX: Tromsø Amt*. Kristiania: Aschehoug.
Helland, A. 1905: *Norges land og folk. Topografisk-statistisk beskrevet. XX: Finmarkens Amt*. Kristiania: Aschehoug.
Hveding, J. 1968: *Håløygsk ordsamling*. Bodø: Nordland Boktrykkeri a/s.
Hymes, Dell (ed.) 1971: *Pidginization and Creolization of Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
Högström, P. [1747]: *Beskrifning öfwer de til Sweriges Krona lydande Lapmarker, (etc.)*. Stockholm: Lars Salvius. (Opptrykt Umeå 1980: Två Förläggare Bokförlag. Norrländska skrifter nr. 3.)
Iversen, R. 1913: *Senjen-maalet. Lydverket i hoveddrag*. (Videnskapsselskapets Skrifter II. Hist.-filos. Klasse 1912. No. 4) Kristiania: I kommission hos Jacob Dybwad.
Jakobson, R. 1959: Why 'mama' and 'papa'? I: *Perspectives in Psychological Theory*, dedicated to Heinz Werner, New York 1960. Opptrykt i: *Roman Jakobson Selected Writings I:* Phonological Studies. Second, expanded edition. The Hague/Paris 1971: Mouton.
Jarlsberg, F. W. Wedel 1887: Nogle Materialier til Beskrivelse over Finmarkens Amt. *Illustreret Familielæsning* 6. Særtrykk som egen publikasjon: *Beskrivelse over Finmarkens Amt*, Kristiania 1887: Malling.
Jespersen, O. 1922: *Language: Its Nature, Development and Origin*. London: Allen & Unwin.
Johnsen, O. A. 1923: *Finmarkens politiske historie – aktmæssig fremstillet*. (Videnskapsselskapets Skrifter II. Hist.-filos. Klasse. No. 3) Kristiania: I kommisjon hos Jacob Dybwad.
Koht, H. 1912: Samfolkelegt hjelpemaal, – kunstigt eller naturlegt? *Syn og Segn*, 1–15 og 65–77.
Korneliussen, K. 1968: Streiftog i den gamle pomorhandelen, *Håløygminne* 1968, nr. 4 (Svorkmo).
Korneliussen, K. 1977: Glimt fra den gamle pomorhandel. *Ottar* nr. 94–95, (Tromsø) 67–73.

Kortfattet norsk-russisk Haandbog samt Tabel til Udregning af Melkvantum ved Russehandel. Tromsø 1899 (2. utg. 1900): Urdals forlag.

Koškin, A. 1912: *Russko-norvežskij slovar'.* Archangel'sk: Gubernskaja Tipografija.

Larsen, A. B. 1926: *Sognemålene.* Utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad.

Le Page, R. B. (ed.) 1961: *Proceedings of the Conference on Creole Language Studies (1959).* (Creole Language Studies 2). London: Macmillan.

Lund, N. 1842: *Reise igjennem Nordlandene og Vestfinmarken i Sommeren 1841.* Christiania: Guldberg & Dzwonkowski.

Lunden, S. Sverdrup 1978a: *Russenorsk revisited.* Meddelelser 15, Universitetet i Oslo, Slavisk-baltisk institutt. Oslo.

Lunden, S. Sverdrup 1978b: Tracing the ancestry of Russenorsk. *Slavia Orientalis* 27, 213–217.

Lunden, S. Sverdrup 1979: Russenorsk – gammelt hjelpespråk langs ishavskysten. *Tromsø* 3.2.1980, s. 15 og 23.

Lönnroth, E. 1842: *Elias Lönnrots svenska skrifter utgifna af Jenny af Forselles. II. Bref, anteckningar och reseskildringar.* Helsingfors 1911.

Maksimov, S. V. 1864: *God na sěverě.* 2. utg. St. Peterburg: Izd. D. E. Kožančikova.

Meisel, J. M. (ed.) 1977: *Langues en contact – Pidgins – Creoles – Languages in Contact.* Tübingen: Verlag Günter Narr.

Mikkelsen, M. 1978: *Hundre år under pisken, fortellinger fra Finnmark.* Oslo: Cappelen.

Murman 1907–1909. Vardø.

Møller, A. 1977: *Julie fra Govika.* Oslo: Luther.

Nag, M. 1981: Fruktbar forbindelse mellom Knut Hamsun og Olaf Broch. *Frisprog* nr. 2, 31.1.1981.

Navarro Tomas, T. 1951: Observaciones sobre el papiamento. *Nueva Revista de Filología Hispánica* VII, 183–189.

Nesheim, A. 1947: Russiske og russisk-finske lånord i Finnmark-lappisk. I: *Festskrift til professor Olaf Broch.* (Avhandlinger utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. II. Hist.-filos. klasse 1947.) Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad, 155–167.

Neumann, G. 1965: Russennorwegisch und Pidginenglisch. *Nachrichten der Giessener Hochschulgesellschaft* 34, 219–232.
Neumann, G. 1966: Zur chinesisch-russischen Behelfssprache von Kjachta. *Die Sprache* XII, 237–251.
Noreen, A. 1911: Scandinavian languages. *Encyclopedia Britannica* 1911, Vol. XXIV.
O. H. 1891: Russenorsk. *Nordlands Trompet* 2, 139–142 (Kristiania).
Olsen, H. H. 1965: *Bygdebok for Hasvik*. Tromsø: Peder Norbye.
Paine, R. 1957: *Coast Lapp Society*. Tromsø Museums skrifter Vol. IV. Tromsø.
Paine, R. 1958: The Russian Trade in Finnmark. *The Norseman* 16, 73–80 (London).
Paulaharju, S. 1928: *Finnmarkens folk*. Uddevalla 1973: Rabén & Sjögren.
Peterson, R. E. 1980: Russenorsk: A little known aspect of Russo-Norwegian relations. *Studies in Language* 4, 249–256.
Podvysockij, A. O. 1885: *Slovar' oblastnogo archangel'skago narečija v ego bytovom i etnografičeskom primenenii*. St. Peterburg: Tipografija Imperatorskoj Akademii Nauk.
Prišvin, M. M. 1908: *Za volšebnym kolobkom. Sobranie sočinenij* II. Moskva 1956: Gosudarstvennoe izdatel'stvo chudožestvennoj literatury.
Qvigstad, J. 1909: Peder Claussøn om sjøfinnernes sprog. To breve fra rektor J. Qvigstad. *Maal og Minne*, 129–132.
Reinecke, J. E. 1938: Trade jargons and creole dialects as marginal languages. *Social forces* 1938, 107–118.
Reusch, H. 1895: *Folk og natur i Finmarken*. Kristiania: I kommission hos T. O. Brøgger.
Rinnan, G. D. 1980: [Melding av] Lunden, S. S.: *Russenorsk revisited,* Oslo 1978. *Svantevit, dansk tidsskrift for slavistik* (Århus) V, 192–194.
Rode, F. 1842: *Optegnelser fra Finmarken samlede i Aarene 1826–1834 og senere udgivne som et Bidrag til Finmarkens Statistik*. Skien: Peter Feilberg.
Ruong, I. 1980: Saklig kommentar. I: [opptrykket av] Högström 1747, Umeå, 1980: Två förläggare Bokförlag. Norrländska Skrifter nr. 3.
Schjøtt, T. Blytt 1958: *Bosetning og erverv i Manndalen*. I: *Polmak og*

Manndalen. To samebygder. Samiske samlinger IV–2. Oslo.
Siljeström, P. A. 1842: *Anteckningar och Observationer rörande Norrige, i synnerhet de nordligaste delerna af detta land*. Norrköping: Östlund & Berling.
Sivertsen, J. 1973: *Hammerfest 1789–1914*. Bergen: J. W. Eides Boktrykkeri.
Skilling-Magazin, Christiania 1855, s. 231.
Slobin, D. I. 1977: Language Change in Childhood and in History. I: Macnamara, J. (ed.): *Language Training and Thought*. New York etc.: Academic Press.
Slobin, D. I. 1979: *Psycholinguistics*. Second edition. Glenview etc.: Scott, Foresman and Company.
Solheim, S. 1940: *Nemningsfordomar ved fiske*. Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad.
Sommerfelt, A. 1929: Quelques remarques sur le problème de la parenté des langues. *Donum Natalicium Schrijnen* 1929. Opptrykt i: *Diachronic and synchronic aspects of language*. Selected articles by Alf Sommerfelt. 's-Gravenhage 1971: Mouton.
Sommerfelt, A. 1948: *Språket og menneskene*. Oslo: Cappelen.
Sommerfelt, A. 1954: Language, society and culture. *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap* XVII, 5–81. Opptrykt i: *Diachronic and synchronic aspects of language*. Selected articles by Alf Sommerfelt. 's-Gravenhage 1971: Mouton.
Sommerfelt, A. 1960: Mixed languages versus remodelled languages. *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap* XIX, 316–326.
Steen, M. 1961: *Gammelt fra Kanstad-fjorden*. Ballangen: stensil.
Stewart, W. A. 1962: Creole Languages in the Caribbean. I: Rice, F. (ed.): *Study of the Role of Second Languages in Asia, Africa and Latin America*. Washington, D. C.: Center for Applied Linguistics and Modern Language Association, 34–53.
Thompson, R. W. 1961: A Note on Some Possible Affinities Between the Creole Dialects of the Old World and those of the New. I: Le Page 1961, 107–113.
Todd, L. 1974: *Pidgins and Creoles*. London and Boston: Routledge & Kegan Paul.
Tyrhaug, J. 1967: [Intervju med Jens Tyrhaug], Hammerfest: Vest-

Finnmark Fylkesbibliotek. (Stensilert.)
Valdman, A. (ed.) 1977: *Pidgin and Creole Linguistics*. Bloomington/London: Indiana University Press.
Weinreich, U. 1953: *Languages in contact. Findings and problems*. Seventh printing 1970. The Hague/Paris: Mouton.
Westrheim, H. 1979: Pomorhandelen. I: Hirsti, R. (red.): *Finnmark. By og bygd i Norge*. Oslo: Gyldendal, 273–280.
Whinnom, K. 1956: *Spanish Contact Vernaculars in the Philippine Islands*. Hong Kong and Oxford: Hong Kong University Press and Oxford University Press.
Whinnom, K. 1965: The origin of the European-based creoles and pidgins. *Orbis* 14, 509–527.
Wood, R. E. 1972: New Light on the Origins of Papiamentu: an Eighteenth-Century Letter. *Neophilologus* LVI, 18–30.
Wood, R. E. 1975: [Svar på Granda 1974], *The American Sephardi* VII–VIII.
Ytreberg, N. A. 1940–42: Russehandelen i Troms – en brekkstang for frihandelen av 1789. *Historisk Tidsskrift* 32, 481–513.
Ytreberg, N. A. 1942: *Handelssteder i Finnmark*. Trondheim: F. Bruns Bokhandels Forlag.

Tillegg I
Fullstendig russenorsk tekstmateriale

Denne tekstsamlinga er forsøkt gjort så fullstendig som mulig. Broch-tekstene fra *Maal og Minne* 1930 er fotografisk gjengitt. Vi har likevel jamført disse tekstene med kildematerialet der det har vært mulig, og korrigert trykkfeil. Den teksten som er gjengitt med russiske bokstaver (tekst nr. 7 hos Broch), har vi translitterert for å gjøre den lettere tilgjengelig. Etter Broch-tekstene har vi tatt med noen data om informantene til disse tekstene. De tekstene som er kommet til etter Brochs samling, er gjengitt for seg. Av disse tekstene er nr. 3, 5, 7, 8, 11 og 14 også å finne i Lunden 1978a.

A. BROCH-TEKSTENE 1930

1.

Materiale meddelt i 1921 av rektor Qvigstad efter kjøbmand Paul Hansen («og tidligere benyttet av professor Friis i hans Skildringer fra Finmarken, Kr.a 1891, s. 27—30»).

«*o* og *e* er lukket. *ǫ* og *ę* er åpne lyd».

Kŏr jū stannom paa gámmel (el. *stāra*) *rās?*	Hvor var du igaar?
Jū sprǣk paa mǫja kăntór kǫm.	Du sagde du skulde komme paa mit kontor.
Mǫja paa ănder kantór, nǫkka vīn drikkom, saa nǫkka līte pjān kǫ̊m.	Jeg var paa et andet kontor, drak noget vin; saa blev jeg litt fuld.
Mǫja spāserom paa skīb, nokka slīpom.	Jeg reiste ombord og sov noget.
Etta njēt dǫ̊bra.	Det var ikke bra.
ʿVil jū paa mǫja stǫ̊va paa mǫ̊rradag skaffom?	Vil du spise hos mig (i min stue) imorgen?
Spāsība! Blǻve = drǔ!	Tak! Tusen tak!
Dăváj paa mǫja skīb kjæi drikkom.	Vær saa god at drikke te ombord hos mig.
Mǫja skīb propāl pǫa gāv.	Mit skib forliste paa havet.

Jū paa mǫrradag paa mǫja trěskí njěm?	Kommer du imorgen til mig for at hente rotskjær?
Dą̈váj paa fiska drāgom.	Vær saa god, kom med at drage fisk!
Tvǫja kōpom ǭréka?	Kjøper du russenøtter?
Pǫ̈ssjom stǫ̈it?	Hvormeget koster det?
Etta dǫ́rgli (ell. *dǫrǫgli*); *vǽrsègo paa minder prŏdáj!*	Det er dyrt; vær saa god, sælg billigere!
Njēt, go vę̄n.	Nei, gode ven!
Tvoja paa vāra trǫkkom trǫkk?	Vil du bytte vare mot vare?
Njēt, moja dję̄ngi.	Nei, jeg vil ha penge.
Moja paa dŭmǫ́sna[1] *grōt dję̄ngi platí.*	Jeg har mange penge at betale paa toldboden.
Nǫ̈gli rās paa gāv jū stănnom (ell. *spāsérom*)*?*	Hvormange dage har du været underveis (eg. paa havet)?
Mǫja trī vĕkkĕl stannom.	Jeg har været 3 uker.
Jū kǫnna (ell. *mādām*) *brā lēve?*	Lever din kone bra?
Jes, bra (ell. *nǫkka krănke*).	Ja, bra (ell.: noget sykelig).
Kăk vāra jū prodātli?	Hvad varer har du at sælge?
Ǫ, mǫja mokka, groppa, bĕrę́sta, govĕd(i)na (ell.: *kuasalt*).	Aa, jeg har mel, gryn, næver, saltkjøtt.
Mǫja ska si: jū grōt lỹgom (ell. *vrǫ̈s*)..	Jeg skal si: du lyver meget.
Njēt, mǫja njēt vrǫ̈s (*lỹgom*), *mǫja sănfærdi ska sprāk.*	Nei, jeg lyver ikke, jeg taler sandt.
Kŏr jū ikke paa mǫja mokka klădi?	Hvorfor bragte du mig ikke mel?
Njēt, paa dę̄n dag ikke russefolk arbę́i; dęn dag paa Kristus.	Nei, den dag arbeider russerne ikke; den dag er helligdag.
Mǫja njēt skaffom govédina paa den vĕkkel. Drǫgǫ́j vekkel mǫja kǫ̈m.	Jeg spiser ikke saltkjøtt i denne uke. I næste uke skal jeg komme.
Mǫja paa stǫ̈va paa Kristus sprāk stănnom.	Jeg har været i kirken (i den stue hvor der tales om Kristus).
Vǽrsègo ju paa mǫja skīb vaskom!	Vær saa god at male ombord hos mig!

[1] Muligens å læse *dă-*, som jo vilde stemme bedre med den russiske form *tamožńa*.

Kŏr i vaskom?	Hvor skal det males?
Paa kajýt (ell. *i rǽva*) *vaskom.*	Kahytten skal males.
Altsămma paa salt l i g g e n e (ell. *slīpom*).	Altsammen er saltet.
Mǫja ętte ǫ̈rt perevój ras paa Nǫrge stannom.	Jeg er iaar for første gang i Norge.
Jū kanalijunka.	Du er en fantegut.
Davój paa mǫja kopom!	Vær saa god at kjøpe hos mig.
Paa mǫja minder prŏdój.	Jeg sælger billigere.
Mǫja smǫttrom kak jū pisát.	Jeg saa (ser) (ell.: lat mig se) hvad du skriver (skrev).
Mǫja ska si paa jū: kak jū vīna trinke, Kristus grōt vrē. Omer njet paa Kristus, men drǫgǫi plass jū kǫ̈m.	Jeg skal si dig: naar du drikker vin, er Kristus meget vred. Naar du dør, kommer du ikke til Kristus; men du kommer til en anden plass.
Mǫja njēt snăi, (*mǫja*) *dŏmmas drǫgǫi rās.*	Jeg vet ikke. Jeg tror en anden dag.
Ju dǫvǫlna pjān.	Du er meget fuld.
Kăk jū sprēk?	Hvad siger du?
Kakai tovara kopisli?	Hvadslags varer vil du kjøpe?
Jū sprēk paa mǫja.	Du sa til mig.
Tvǫja har kŏnna?	Er du gift?
Nǫgli ǫ̈rt stāra ju (ell. *ju stara*)*?*	Hvor gammel er du?
Kŏr jū fār lēve?	Hvorledes lever din far?
Nǫgli klǫkk?	Hvormange er klokken?
Mǫja smǫ̈ttrom, jū krālom.	Jeg saa at du stjal.
Mǫja plati paa drǫgǫi ǫrt.	Jeg skal betale næste aar.
Kăk dļ̄n?	Hvad er det?
Daráj spāsérom mǫja datsja!	Vær saa god at komme til mit landsted!

strāsvi, goddag. *prŏsáj*, adieu. *prénik*, kake. *sukkarí*, hvetekavringer. *sábagǫf*, støvler. *păntǫ́fla*, sko. *sętka*, halsbind. *spĭdits*, fyrstikker. *plătka*, tørklæde.

jǔŋka, gut. *njĕm*, faa, mottage. *tresskí*, rotskjær. *bāldúska* ell. *bălda*, kveite. *sęika*, sei. *rún-tǫ́vva*, tør rundfisk. *silka*, sild. *bjella mokka*, hvitt mel (ɔ: hvetemel). *tǫ́tsjevǫ*, lerred. *fútterálika*, haandklæder.

Kǫrǫsjǫ́ dǫ́bra	Det var meget bra.
Mǫja rǫbǫtum, davǎj platí.	Jeg har arbeide; vær saa god at betale.

dǫbra musik, bra folk. *klæba*, brød. *masla*, smør. *kuaskjorta* (sjelden), kohud.

ˌbǫlsa, stor. *malenka*, liten.

Materiale fra samme hold og år efter toldkontrollør O. Hansen, Tromsø, opvokset på Vardø.

Strāstvui!	Goddag!
Jestli kapitán paa skīb?	Er kapteinen ombord?
Kapitán paa kajúta (slīpom).	Kapteinen er i kahytten (sover i kahytten).
Vǽrsĕgo paa kajúta marsjirom!	Vær saa god at gaa ned i kahytten!
Tvǫja trĕska kōpom paa dĕn dag?	Kjøper du torsk idag?
Jĕs, mǫja kōpom.	Ja, jeg kjøper.
Kăk prīs?	Hvad er prisen?
Fire vǭga trę̆ska aa én vǭga mokka.	Fire vog torsk og én vog mel.
Vǽrsĕgo, grōt djur.	Vær saa god, for dyrt.
Trǫkkom trǫkk.	Bytte (varer) like for like (f. eks. 1 vog fisk for 1 vog mel).
Kristus grot vrę̆i, tvǫja ljugom.	Kristus er meget vred, fordi du lyver.
Skǫrǫ færdi?	Naar er du færdig?
Bitálom,	Betale.
Skǎffom,	Spise.
Paa Arkangel rę̆isom.	Reise til Arkangel.
Mera bętter paa mǫja.	Det er bedre for mig.
Koda tvǫja stannŏp?	Hvor skal du ligge (med dit fartøi i fiskeværet)?

Russenorsk kaldes av fiskerne «*Mǫja paa tvǫja*»-sproget.

Materiale fra samme hold og år, nedtegnet av hr. rektor Qvigstad efter hr. Leonhard Hansen, prokurist hos M. W. Holmboe & Søn, Tromsø.

En fisker kommer til et russisk skib og tiltaler kahytsgutten eller kokken:

strāsvi, juŋka! prinsipál på skīb?

Svar: *jēs, på skaffǫ̆m* (han spiser).
» *på slīpǫ̆m* (han sover).
værsågo, burmann (bonde, fisker)*! på skīb kǫmm!*

Kapteinen: *kānske līta tsjai drikkom* (eller *driŋkom*)*?*

Fiskeren: *kăk prīs på saika* (sei), *paltasīna* (kveite) *på dĕn day* (ɔ: idag)*?*
măŋgeli våga mǫkka på ęin våga paltasīna? (hvor mange vog mel for en vog kveite).
på anner skib bętter bętalom
» » » *ikke mǫkka, bāre pęŋga* (paa det andet skib er bedre betaling; paa det andet skib betaler de ikke med mel, men bare med penge).

Kapteinen: *nå, kanske mǫrradag mę̄ra prīs.*
nå, værsågo, gālännja vågă, ikke mēra (halvanden vog [mel for 1 vog fisk]).
på Russlann på dęn år (= iår) *līta prīs.*
nå, straks, værsågo, på skīb kăsstom (kast fisken straks ombord i skibet)!
grǫ̂t stǫ̆kka på gāf (stor storm, uveir på havet).
mǫ̆ja snārt på jęmmrę̆isa.
gǫ̆ vę̆n, ikke vęit (gode ven, jeg vet ikke)
mǫja ikke veit

Fiskeren: *værsågo, līta klæba på prę̆sęntom* (forær mig litt brød).

Fiskeren: *kaptę́in! mǫja hār fisska sęlle.*

Russen: *kăk sǫrt fisska på tvǫja bât?*

Fiskeren: *paltuska, tresska, săika, piksja* [ell. *tiksja*] (kveite, torsk, sei, hyse].

Russen: *kăk prīs på tvǫja fisk? Mǫja līta pę̆ŋga. Nję̂t, dęn prīs mǫja ikke bętálom — grǫ̂t dÿr* (meget dyr).

Fiskeren: *Nå, slik slāg, mǫja sęllom på tvǫja pris. Tvǫja skal bli kammerat på mǫja på ánner år* (vi skal handle sammen næste år); *kanske mǫja på anner år kǭpǫm plǎŋka* (planker).
Kăk năm på tvǫja skūta? (Hvad er navnet på din skute).

Russen: *Kanske tvoja vil glăss tsjai?*
Kanske litt på skaffom? (Kanske du vil ha litt mat).

På tvoja kǫ́na (har du kone).
På moja kǫ́na, tri juŋka, to pīga (jeg har kone, tre gutter, to piker).
kanske tvǫja rīk mann.
trǫkk ŭm trǫ̆kk (byttehandel).
krāl̥om (stjæle): *tvǫja krālom dręgg; mǫja på kǫ́nsul sprāk* (du har stjålet et anker; jeg skal tale om det til konsulen).
mǫja tvǫja på vāter kasstom (jeg skal kaste dig i vandet).
moja kraŋk på māga (jeg har ondt i maven).
daváj spasērom, lat os spasere!
» *vågom*, lat os veie!
» *på skrīvom*, lat os skrive!
tvǫja kanālja; moja på pǭlismann sprāk (du er en slyngel; jeg skal tale til politiet).
dǫ́brǫ̆ mann ell. *bra mann.*
ikke bra mann ell. *grǭt kanálja.*
russmann bra mann (russen er en bra mann).
Sjĭpper pjan (skipperen er fuld).
på sęlskap spaserom (spasere sammen).

2.

«Opgave over en del russenorske samtaler, det såkaldte sprog «*mǫ̆ja på tvǫ̆ja*» i Finmarken.» — «Optegnet av toldkasserer A. Andreassen, Tromsø, og forsynet med fonetiske merker av J. Qvigstad efter Andreassens uttale.»

(Toldkasserer Andreassens egne optegnelser finner man nedenfor s. 117).

Russenorsk	Norsk
Drāsví, gammel gǫ vęn på mǫja!	Goddag, min gamle gode ven!
Nǭgǫli dāg tvǫja rę̆isa på Arkangel ǫ̆tsūda?	Hvor mange dage har du brukt på reisen fra Arkangel hertil?
Tri vę̄gę̆l, grǭt stǫ̆rm (eller *mǭtvĭn*).	3 uker, meget storm (motvind).
Grǭt stǫ̆ka på gāf.	Sterk storm på sjøen.
Kǭda tvǫja stăn-ǫ̆p?	Hvor har du stoppet op?
Ja på mădām klę̆rk tri dāga ligge nę̆.	Jeg har ligget på Elvenes i Sydvaranger (fru Klerks eiendom) i 3 dage.
Tvǫja fĭsk kǭpǫm?	Kjøper du fisk?
Dā.	Ja.
Kăk pris	Hvilken pris?
En vǭga mǫkka, så tǫ vǭga trę̆ska	1 vog mel, så to vog torsk.
Ēta māla	Det er litet.
Slĭk slāg, ęn å ęn hăl vǭga trę̆ska, så ęn vǭga mǫkka	Slik slag (det er det samme), 1½ vog torsk, så 1 vog mel.
Ēta grǭt dȳr	Det er meget dyrt.
Nǫ davåj på kajút sittę nę, så nǭkka litę tjăi drĭnkǫm, ikke skāde	Kom og sit ned i kahytten og drik litt té, det skader ikke.

Basíba! Tak! *Sprę̄k*, tale. *Spīsǫm*, spise. *Skäffǫm*, spise.
Māla, litet. *Gāf*, sjø. *Stäjǻnki*, snøre. *Næver*, næver.

Māla pęnge på lǫ̆mma	Litet penge i lommen.
Tvǫja lȳgǫm	Du lyver.
Gílbęrt, gammel gǭ vęn, sprę̄k på mǫja: tvǫja grǭt rīk	Hilbert, min gamle gode ven, har fortalt mig, at du er meget rik.
Han ikke sănfærdi sprę̄k	Han taler ikke sandt.
Mǫja slīpǫm	Jeg vil sove.
Ja tvǫja på vāter kăstǫm	Jeg vil kaste dig på vandet (sjøen).
Tvǫja vrę̄d	Du er vred (sint).
Ja grǭt vrę̄d	Jeg er meget vred.
Kăk tvǫja lę̄vom?	Hvordan lever du?
Basíba, kǫrǫsjǫ́	Tak, godt.

Kak tvǫja bestíl på dęn dag, ikke rǫbǫ́tǫm	Hvad bestiller du idag; du arbeider ikke.
Mǫja prāsnik, søndag	Jeg har helligdag, søndag
Dęn gammel ūri, den mę̄re brā, dęn på mǫja. Kak ju vil skaffom ja drikke te, daváj på sjib tvǫja ligge ne jes på slīpom.	Den gamle stenbit, den er bedst, den vil jeg ha. Hvis du vil spise og drikke té, så kom ombord og læg dig ned til å sove.

Sjīb, skib. *Jǫ́lla*, jolle. *Kắrbas*, båt. *Krúski*, krus. *Svḗdski*, lys. *Spĭtski*, fyrstikker. *Slīpǫm*, sove. *Grǫ̆ppa*, gryn. *Mǫ̆kka*, mel. *Vātĕr*, vand.

Nǫ tvǫ̆ja på kăstǫm vḗsit trẹska	Nu kan du kaste torsken og veie den.
Tvǫja kŏnna?	Har du kone?
Rẹ̆bẹ̄ta, jes	Barn, ja.
Ǫdín māla jǫ̆nka	En liten gut.
Măngǫli år tvǫ̆ja?	Hvor mange år er du?
Pẹ́disat	50.
Tvoja starík	Du er gammel.
Njẹ̄tǫ	Nei.
Ja grǭt stęrk	Jeg er meget sterk.
Mǫja på tvǫja kludí	Jeg skal gi dig juling.
Stęrk stǫrm på dęn dag. Kristus grǭt vrẹ̄d	Det er sterk storm idag. Kristus er meget vred.
Kăk ẹ́ta?	Hvad er dette? (peker på en kohud).
Ẹ̄ta sămme slāg kăk kua sjǫ̆rta.	Det er det samme som koens skjorte.
Tvǫja drinkǫm?	Drikker du?
Da, nǫkke līte	Ja, litt.
Nǫ daváj drinkom, vær så gǭ, ikke skade	Nu drik! vær så god; det skader ikke.
Slĭk slāg, trǫ̆k ǫm trǫ̆k	Det er det samme, like for like.
Măngǫli år mǫja njēt smǫ̆trǫm tvǫja	Mange år har jeg ikke set dig.
Kăk tvǫja bẹstíl dǭmǫ?	Hvad har du bestilt hjemme?
Ja rǫbǫ́tǫm dǭ́mǫ	Jeg har arbeidet hjemme.

3.

Optegnelser av grosserer Leonh. Hansen, utlånt gjennem rektor Qvigstad.

Stoberi motrom Rusman! Godmorgen Russer! (Russ.: *Dobrum utrom*).

Kor ju stan om paa gammel ras? — el. *Kor ju stan om paa gammel Dag?* — el. *Kor ju ligga ned paa gammel Dag?* = Hvor var Du igaar?

Moja paa anner skip naakka vin drikkom, saa moja nokka lite pjan, saa moja spaserom paa lan paa selskap anner Rusman, saa polisman grot vret paa Rusman, saa Rusman paa Kastel slipom = Jeg var paa et andet Skib, hvor jeg drakk noget Vin, saa blev jeg litt fuld, saa reiste jeg iland i Selskab sammen med andre Russere — men saa blev Politiet meget sint paa Russerne og saa kom Russerne til at bli arresteret og fik saaledes sove i Arresten.

Etta njet dobra = Det er ikke bra — el. Dette var ikke bra

Grot skade paa Tvoja = Det var en meget kjedelig Ting for Dig — el. Det var leit.

Paa maarra Dag — el. *paa maarra Da* = imorgen.

Paa maarra-maarra Dag (el. *Da*) = iovermorgen.

Paa anner Gang = En anden Gang.

Grot Stoga (Staaga) paa Gaf paa den Dag = Sterk — eller svær Storm paa Havet idag.

Kak Pris paa Tvoja? = Hvad Pris forlanger Du? — el. Hvad er din Pris? — el. Hvad Pris holder Du? — el. Hvad Pris betaler Du?

Penga = Penger.

Burman = Fisker.

Kodi reisa = Hvorhen reiser De — han el. de.

Paa Hjem reisa = reise hjem.

Paa Troms — paa Gammerfest — paa Vargav — stopom = standse paa Tromsø — Hammerfest — Vardø.

Kanske Kapitan paa Skib reisa? Skal Skipperen gaa ombord? el. Er Skipperen gaat ombord?

Værsgo paa moja Skib ligge ned tjai drikkom — el. *Værsgo paa moja Skib kom tjai drikkom* = Værsaagod at komme ombord i mit Skib og drikke The (The = russ.: *Tsai*).

Kor ju Stova = Hvor er dit Hus el. Hjem, — el. Hvor er Du fra?
Vægom = veie. (Russ.: *vesit*).
Baltasina = Kveite. (Russ.: *paltasina*).
Silka = Sild. (Russ.: *seld* pl. *seldi*).
Saika = Sei. (» *saida*).
Tunna = Tønde.
Gropa = Gryn (Russ.: *Krupa*).
Mokka = Mel (» *Muka*).
Den junka njet dobra = Den Gutten er ikke bra.
grot kanalja = en stor Kanalje.
Kralom = stjæle, Han stjæler.
Kanske Principal paa Kantor? = Er Principalen paa Kontoret?
Moja vil spræk paa Principal = Jeg vil tale med Principalen.
Moja grot krank = Jeg er meget syk.
Kanske tvoja nokka lite lygom? = Du skrøner (lyver) kanske litt?
Njet moja sanfærdi spræk = Nei jeg taler sandfærdig.
Davai paasmotrom paa Skib — grot Skandal = Kom og se ute paa Skibet — der er stort Spektakel. *Principal grot pjan i paa Kaana kludi* = Husbond er meget drukken og banker Konen sin, *ja kanske paa Vater kastom* = Han kaster hende gjerne paa Havet. *Ikke Skade!* = Det gjør ikke noget — el. Det er ikke (saa) farlig.
Tvoja paa moja spræk = Du sa til mig — el. Du fortalte mig.
Saika grot paa Gaf spasirom = Seien er oppe og «gaar» i store mængder.
propal = ødelagt, daarlig.
Mangeli = Hvor meget, Hvor mange.
Værsgo smotrom = Værsaagod se.
Principal paa Kristos reisa = Husbond er død — gaaet til Vor Herre.
Moja paa Kristos spræk = Jeg kan avlægge Ed derpaa.
Burman (Burmain) grot robotom = Fiskeren arbeider meget.
Skaal paa Tvoja (Tvaaja) = Skaal for Dig — el. Din Skaal!
Norske Man = Nordmand (Nordmænd).
Skrive = *skrivom.*
Pakhus = *Bruga.*
Kontor = *Kantor.*
Ju spræk paa moja Kantor kom = Du sa Du skulde komme paa mit Kontor.

No slikslag — Moja ikke kopom mera Raaskerka Fol Skip = Det er det samme nu (el. det er uten Interesse for mig nu). Jeg kjøper ikke mere Rotskjær. Skibet er fuldlastet.
Strasvi (Russ.: *zdravstvuite*) = Goddag.
Kak ju leva? — el. Kak tvoja leva? Hvorledes lever De?
god = godt, el. *dobraa* = godt.
Moja paa ju bresentom baanbaan (*bonbon*) = Jeg vil gi Dig i Present Bonbon.
Moja paa ju (el. *tvoj*) *Madam bresentom* = Jeg gir Dig i Present til Din Kone (Frue).
Davaj skafom = Spis nu — el. Værsaagod spis.
Moja fol Maga = Jeg er mæt — el. Min mave er fuld.
Davai paa slipom = Lad os nu sove, el. sov nu.
Stan op — el. *stavai* (russ.) = Staa op.
Davaj raabotom = Lad os nu arbeide — el. Klem nu paa og arbeide.
Fiska skerom = rotskjære Fisk el. sløie Fisk.
Njet paa den Fasaan — el. *ikke paa den Fasaan* = ikke paa den Maner — el. Ikke paa den Fason — el. ikke paa den Maate.
Davai smotrom = Værsaagod se.
» *paaproberom* = Værsaagod forsøk.
Mangeli Klokka paa ju? = Hvormange er Din Klokke?
Rusmanjunka = Russegut.
Fiska trekom = Fiske = trække Fisk.
Venta lit = Vent litt.
Moja paa Kaansul spræk = Jeg skal klage til Konsulen.
Gribi = ro (imper.).
Travi = fir (sjømandsuttryk).

4.

Optegnelser av fhv. toldkasserer A. Andreassen, overlatt mig av rektor Qvigstad. Toldkasserens form er her og der utbedret med blyantmerker, vistnok av hr. Qvigstad, for å betegne vokalnuance (*ǫ*, *ę*), længde (f. eks. *ā*, *ă*) eller betoningssted (f. eks. *kajūt*). Jeg sætter i sådanne tilfælde den forbedrede ordform ved siden i parentes.

Russenorsk.	Norsk.
Drasvi, gammel go ven (vẹn) på måja.	Goddag min gamle ven.
Nogoli (nǫgǫli) dag (dāg) tvåja reisa på Archangel otsuda (ǫt-).	Hvor mange dage har du brugt på reisen fra Archangel og hertil.
Tri vegel (vegẹl), grot storm (stǫrm) motvind (-in).	3 uker, meget storm (motvind).
Grot stoka (stǭka) på gaff (gāff).	Sterk storm på sjøen.
Koda (kǫda) tvåja stanop (-ǫp).	Hvor har du stoppet op.
Ja på madam Klerck tri daga ligene.	Jeg har lagt på Elvenes (Sydvaranger) i 3 dage.
Tvåja fisk kopom (kǫpǫm).	Kjøper du fisk.
Da.	Ja.
Kak (kăk) pris.	Hvilken pris.
1 voga (vǫ-) mokka (mǫ-) så 2 voga (vǫ-) treska (trẹ-).	1 våg mel så 2 våg torsk.
Eta (ẹ-) mala (mā-).	Dette er lite.
Slikslag 1½ voga treska så 1 voga mokka.	Det er det samme 1½ våg torsk så 1 våg mel.
Eta grot dyr.	Det er meget dyrt.
No davaj på kajut (-jůt) sitte ned så nokalite tjaj drinkom, ikke skade.	Kom og sit ned litt i kahytten og drik te, det skader ikke.
Basiba (-si-)	Tak.
Sprek (spręk)	Tale.
Spisom	Spise.
Skafom	»
Mala (mā-)	Lite.
Gaff (gāff)	Sjø.
Stojanki (stǫjă-)	Snøre.
Nœver	Næver.
Skib (sjĭb)	Skib.
Jolla (jǫ-)	Båt.
Karbas (ka-)	»
Kruski	Krus.
Svidski (svĭ-)	Lys.
Spitski	Fyrstikker

Silpom (slipom)	Sove.
Groppa (grọ-)	Gryn.
Mokka (mọ-)	Mel.
Vater (vā-)	Vand.
No (nọ) tvåja på kastom (kās-) visit (vẹ̄sit) treska.	Nu kan du kaste torsken og veie den.
Tvåja kaana (kaa-).	Har du kone.
Rebeta (rẹbẹ̄ta) jes (jẹs).	Barn, ja.
Aadin (-dîn) mala jonka (jọ-).	En liten gut.
mala	lite.
Mangoli (-gọ-) år tvåja.	Mange år er du.
pedisat (pẹ-).	50.
Tvåja starik (-rík).	Du er gammel.
Njeto (-ọ).	Nei.
Ja grot (grọt) sterk.	Jeg er meget sterk.
Måja på tvåja kludi (-dí).	Jeg skal gi dig juling.
Sterk storm (-ọ-) på den dag, Kristus grot (grọ̄t) vred (vrẹ̄d).	Det er sterk storm idag og Kristus er meget vred.
Kak eta (ẹ̄ta).	Hvad er dette. (Peker på en kohud.)
Eta samme slag kak kua skjorta (-o-).	Dette er det samme som skjorten til koen.
Tvåja drinkom.	Drikker du.
Da nokkelite.	Ja lite gran.
No (nọ) davaj (-váj) drinkom — vær så god ikke skade.	Nu kan du drikke, vær så god, det skader ikke.
Slik slag trok om trok (trọk ọm trọk).	Det er det samme, like for like.
Mangoli (-gọ-) aar måja njet småtrom tvåja.	Mange år har jeg ikke seet dig.
Kak tvåja bestil dåma (dā̊ma).	Hvad har du bestilt hjemme.
Ja råbåtom (-bā̊-) daamå.	Jeg har arbeidet hjemme.
Mala penga (pẹ̣ga) på lomma (lọ-).	Lite penger i lommen.
Tvåja lygom.	Du lyver.
Gilbert, gammel go ven (vẹn) sprek på måja tvåja grot rik.	Min gamle gode ven Hilbert har fortalt mig, at du er meget rik.
Han ikke sandfærdig sprek (sprẹ̄k).	Han taler ikke sandt.

Maaja slipom.	Jeg vil sove
Ja tvåja på vater (*vā-*) *kastom.*	Jeg vil kaste dig på vandet (sjøen).
Tvoja vred.	Du er vred (sint).
Ja grot vred.	Jeg er meget vred (sint).
Kak tvåja levom (*lẹ̄vom*).	Hvordan lever du.
Basiba (*-si-*) *korosjaa* (*kǫrǫsjaa*).	Tak godt.
Kak tvåja bestil på den dag ikke raabaatom.	Hvad bestiller du idag — arbeider ikke.
Måja prasnik (*prā-*) — *sondag.*[1]	Jeg har helligdag — søndag.
Den gammel uri (*ūri*) *den mere bra den på måja, kak ju vil skafom ja drikke te, davaj* (*-váj*) *på skib tvåja ligene jes på slipom.*	Den gamle stenbit (havkat) den er allerbedst, den vil jeg ha, hvis du vil spise og drikke te, så kom ombord og lægg dig ned til å sove.

Tromsø, 7 mai 1921.

(sign. A. Andreassen.)

5.

Kladdeoptegnelser av rektor Qvigstad i 1880-årene efter længst avdøde kjøpmand i Tromsø Paul Hansen. Forandret fra utkastet er bare på sine steder rækkefølgen av notaterne.

Nǫgli rās paa gāv jū stänn ǫm (*spāsẹrǫm*)*?* (Hvormange Dage paa Veien har du været?)
mǫja tri vę̣kẹl (3 Uger) *stann ǫm.* [*grǭt — læŋẹ*]. *gāv,* Hav.
jū kǒnna (*mādám*) *brā lẹ̄vẹ?*
jẹ̄s bra (*nǒka krāŋkẹ*) — ja, brav (noget sygelig).
kāk vāra jū prǭdátli — hvad Varer har du at sælge.
ǫ, mǫja mǭkka, grǭppa, bẹ̄rę̣sta, gǫvẹ́dina (*kūa-sält*) — Mel, Gryn, Næver, Saltkjød.
mǫja, mig. *tvǫja*, dig. *jū*, du.
mǫja skā si: jū grǭt lyǵǫm (*vrǭs*) — jeg skal sige: du lyver meget.
njẹ̄t, mǫja njẹ̄t vrǭs (*lygǫm*), *mǫja sanfærdi ska sprāk* — nei, jeg lyver ikke, jeg taler sandt.

[1] Uklart skrevet; sandsynlig står søndag (eller sindag).

vīna, Brændevin. *jū pjān* (fuld). *ju dǫvǫlna* (meget) *pjān*.
tvŏja kŏpǫm ǫréka — kjøber du Nødder.
davāj lŏpa kŏpǫm — værsaagod, kjøb Melløber.
pǫssjǫm staait — hvormeget koster det?
ĕtta dǫ́rgli (*dǫrǫgli*) — det er dyrt.
værsego paa mindǫr prǫ̆dāj — værsaago, sælg det billigere.
njĕd, gǫ vęn[1] — nei, gode Ven.
tvŏja paa vāra trŏkkǫm trŏkk — vil du bytte mod Varer.
njĕt, moja djĕngi — jeg vil have Penge.
mŏja paa dămǫ́sna grǫ̂t djĕngi plătí — jeg har mange Penge at betale paa Toldboden.
sĕtka, Halsbind. *plătka*, Forklæde. *spĭdits*, Fyrstikker. *njęm*, faa, modtage.
Moja njĕt snăi, dǫmmas trǫgǫ́i rās — jeg ved ikke ret, jeg tror en anden Dag.
Kŏr ju ikke paa moja mǫkka klădí — hvorfor kom du ikke med Mel til mig. (*klădí* — bringe.)
njēt, paa den dag ikke Russefolk arbéj, den Dag paa Kristus (er Helligdag).
moja njēt skaffom govedina paa den vikkęl.
drǫgǫ́j vikkel moja kǫ̂m — næste uge skal jeg komme.
værsgo ju paa moja skīp (*spaserǫm paa kajýt*) *vaskǫm.*
Kor i văskǫm — hvor skal det males.
Paa rǣva văskǫm. (Kahyten.)
moja paa stǫva paa Kristus sprāk stann om — jeg har været i Kirken.
ju kanalijunka — du er en Fantegut.
altsămma paa sălt liggę nę (*slīpǫm*) — alt er saltet.
kua-sjorta (sjld.) *sĭlka*, Sild. *trĕsskí*, Rotskjær. *bāldúska* ell. *bālda*, Kveite. *sęika*, Sei. *rŭ̆n-tŏ̆vva*, tør Rundfisk.
Kor ju stānn om paa gámmel (*stára*) *rās?* — hvor var du igaar?
ju sprǣk, paa moja kăntǫr kǫm — du sagde du skulde komme paa mit Kontor.
mǫja paa ănder kăntǫr, nokka vīn drikkom, saa nokka lite pjān (fuld) *kǫm; moja spāsérǫm paa skīp, nokka slīpom* — saa reiste jeg ombord og lagde mig at sove.
ĕtta njĕt dǫ́bra — det var ikke bra.

[1] *njĕd, gǫ vęn?* Betegnelsen er i farten blit utydelig. Sl. samme ord på andre steder.

vil jū paa mǫja stǫ̆va paa mǫrrada skaffǫm? — vil du spise hos mig imorgen?

spāsíba, Tak (*blǎve-drǔ*[1] — tusind Tak).

Dăváj paa moja skĭp (-*b*) *kjai drikkom* — værsgo kom ombord til mig at drikke The.

kǫrǫsjǫ́ dǫ̆bra — det var meget brav.

prǫpāl, tilintetgjort, borte, tapt. *jŭŋka*, Gut.

moja skip prōpál paa gav.

dăváj paa fiska drāgǫ̆m — værsgo og kom med at drage Fisk.

ju paa morradag paa moja trę̆sski njęm — kommer du imorgen til mig at hente Rotskjær.

tvŏja har konna — er du gift.

nŏgli aart stara ju (eller *ju stara*)*?* — hvor gammel er du?

biełla-mǫkka, Hvedemel (*biełla* hvidt). *snǫ̆ra* (*lĭs*), Snøre. *plăŋka*, Planker. *tǫ̆tsjevǫ*, Lærred. *fúttęrálika*, Haandklæder.

ętta spāsíba — det er vakkert.

kǫ̆r ju fār lęvę — hvorledes lever din Fader?

Nogli klǫk — hvormange er Klokken?

Mŏja smǫtrǫ̆m — jeg skal se efter.

Mŏja smǫtrǫ̆m ju krāłǫm — jeg saa at du stjal.

plāti, betale.

Moja platí paa drǫ̆gǫ́j ǫrt — jeg skal betale næste Aar.

Talord, som man vil se alle fra russisk, er i utkastet skrevet således: *ǫdin*, *tva*, *tri*, *šęteri*, *pjæt*, *sęst*, *sęm*, *vǒsǫm*, *divit*, *dęsit*; *11* o. s. v.: *ǫdinātsit*, *tvenatsit*, *drinatsit*, *šetenatsit*, *pjęt-n.*, *sęsnatsit*, *sem-n.*, *vǒsǫm-n.*, *divi-n.*; *20 tvātsit*, *30 dritsit*, *40 sǫrǫk*; videre *pęddisāt*, *sęddisāt*, *sęm-d.*, *vǫsǫm-d.*; *90 dívinŏsta*, *100 stǫ̆*. Opmerksomhet vækker i *80* det åpne ǫ i *-sǫmd-*; jeg formoder skrivfeil for *ǫ*.

Endelig er anført glosserne *tŭjjasa* «Lojer», sl. hos Pawlowsky *túja*s, prov., «länglich rundes Gefäss von Birkenrinde (mit hölzernem Boden und Deckel)» altså nævertine — og (*njúšikka*), Kister, som jeg ikke finder noget tilsvarende til i mine russiske ordbøker.

Det ovenfor anførte materiale er grundlaget for J. A. Friis' prøver s. 27—30 i hans «Skildringer fra Finmarken», Kr.a og K.havn 1891; de par forandringer som kan findes hos Friis, er nærmest bare misforståelser; avtrykk er derfor overflødig. — Et par sætninger er herfra videre vandret over i «Norges land og folk», XX, Finmarkens amt, 1, s. 781.

[1] Det ser ut som om først skrevet *blă-* er rettet til *blă*.

6.

Fra et par lapper av uviss alder og oprindelse, av rektor Qvigstad fundet blandt hans papirer.

njed snai — ved ikke. *davai kladi* — vær god tag fat. *Paa den Dag naaka kranke* — Idag lidt syg. *moia domas* — jeg tænker (tror). *peregis*[1] — vogt, af Vei.
podjom — kom, kom hid.[2]
æta daaraalegi — det er dyrt.[3]
njed snai — ved ikke.
moia skasi — jeg siger, sagde.
vat ju spræk (*kăk spræk*) — hvad siger du.
sondok — Skrin.[4]
kakai (*-oi?*) *to vara kopisli* — hvad Slags Warer vil du kjøbe.
Ju spræk paa mi (*moia*) — du sagde til mig.
kak den — hvad er det.
dawai spasirum moia datsja — Værsaagod kom til mit Landsted.
vudra, Otterskind.[5] *Lisitska*, norske Ræveskind. *Kiraganka*, tyske Ræveskind (? O. B.).
bolsa, stor. *malenka*, liden. *daavolna*, nok.
davai pæsna — vær saa snild at synge.
grot pjan — meget fuld.
ju spræk paa mi — du sagde til mig.
daabra musik — brave Folk.
staava, Hus. *djengi*, Pænge. *klæba*, Brød. *masla*, Smør. *banka*, Syltetøi. *slipum*, sove. *kralum*, stjæle.
kul moki — Matte Mel.
meska[6] *gropa* — Sæk Gryn.
postella,[7] Rensdyrskind. *pusika*, Renkalvskind.
dava[i] paa moia kopom — vær god kjøb hos mig.
paa moia minder prodai — jeg sælger billigere.

[1] Russ. *beregí-s*, vogt dig, tag dig i vare. O. B.
[2] Russ. *pojdóm*, lad os gå. O. B.
[3] Sl. andensteds «*dorogli*», O. B.
[4] Russ. *sundúk*; ved siden er anført *njasika* som kiste, skrin.
[5] Russ. *vydra*. O. B.
[6] Russ. *měšók*, gen. *měšká*, O. B.
[7] Ser ut som ordet for «seng», *postél*, *-la*. Er betydningen kommet gjennem «fell av renskind»? O. B.

paasjom staait — hvad koster det.
njed sjuvaa[1] — det gjør ikke noget.
moja smaatrum kak ju pisāt — jeg saa (eller: lad mig se) hvad du skrev (skriver).
bamagina,[2] papir.
moia skasi paa ju, kak ju vina trinke Christus grot vre. Omer njed paa Christus, men drogoi plas ju kaam.
davai paa moia malenka tabaska presentom — vær saa snild give mig lidt Tobak.
moia raabaatum, davai plati — jeg har arbeidet, vær saa god betal.

7.

Optegnelser fra en russer Ivan Jakovlevitsj under ophold på Tromsø i 1926, meddelt av grosserer L. Hansen. Materialet gjengives i uforandret russisk form for helt å bevare dets originalværdi; bare bruken av store initialer og overflødige skilletegn er delvis sløifet og norsk oversættelse føiet til de russiske gjengivelser av russenorske sætninger.

De russiske bokstaver svarer til følgende lydverdier:

1) Konsonanter: б : b, в : v, г : g, д : d, ж : ž, з : z, к : k, л : l, м : m, н : n, п : p, р : r, с : s, т : t, ф : f, х : tysk ch i ach, ц : c (ɔ: ts), ч : č (ɔ: tsj), ш : š, щ : šč.
2) Vokaler: а : a, э : e, ы : omtr. y, о : å, у : u — я : ja, e og ѣ : je, и og і : i (ji), ю : ju. Hvor de sidstnævnte vokaltegn, я o. s. v., slutter sig til en konsonant, betyr de at denne uttales muljert; altså та, ну = ta, nu, mens тя, ню = *ťa*, *ńu* o. s. v.
3) Tegnet ъ, bare i enden av ord, er uten lydverdi, mens ь betegner at konsonanten foran er muljert. Altså f. eks. ть = t, men ть = *ť*, нь = *ń* o. s. v.

Названіе рыбы:

треска	тоскъ
пикшуй	хюса
камбала	флюндра
палтусъ	квейта
зубатка	стембитъ (собака)
налимъ	бросма
сайда	сайка

[1] Morsom gjengivelse av russ. *ničevó*. O. B.
[2] Sl. russ. *bumága*. O. B.

Фразы:

Какъ шпрекъ	что говоришь (hvad sier du).
Какъ шпрекъ по норскъ	какъ называется по норвежски (hvad heter det på norsk).
Твоя шпрекъ	ты говоришь (du sier).
Твоя шпрекъ русски	ты говоришь по русски (du taler russisk).
Моя шпрекъ	я говорю (jeg taler, ɔ: ja).
Твоя купомъ планка	Ты купишь ли доски (vil du kjøpe planker).
Какъ присъ	какая цѣна (hvad er prisen).
Моя купомъ фиска	я покупаю рыбу (jeg kjøper fisk).
Твоя вегомъ фиска	ты будешь вѣсить рыбу (du vil veie fisken).
Фиска по денъ сія	рыбу на эту сторону (fisken til denne siden).
По андре сія	на другую сторону (til den andre siden).
Принципалъ	хозяинъ (husbond, skipperen).
Принципалъ по лань	хозяинъ на берегу (husbond er i land).
Принципалъ по каютъ	хозяинъ въ каютѣ (husbond er i kahytten).
Твоя лигомъ	ты врешь (du lyver).
Моя икке лигомъ	я не вру (jeg lyver ikke).
Бурманъ (фискерманъ)	рыбакъ (fisker).
Вешагу фиска презентомъ	дай рыбу на варю (giv mig kokefisk).
Леверъ презентомъ	воюксы на варю (lever til kokemat).
Трокомъ трокъ	помѣняемся (vi tusker, la os tuske).
Моя икке трокомъ	я не мѣняю (jeg tusker ikke).
Моя по ватеръ кастомъ	я въ воду брошу (jeg vil kaste dig på sjøen).
Грутъ стока на гафъ	сильный (остовый) штормъ въ морѣ (sterk [østen] storm på havet.

Бурманъ закрѣпико троса лита грань немножко	рыбакъ закрѣпи немного тросъ (fisker, gjør trossen litt fast). — Her tilføies i parentes: норвежецъ слово «закрѣпить» не понимаетъ, но русскій одновременно съ этой фразой подаетъ ему конецъ троса и показываетъ, что надо дѣлать э: nordmanden skjønner ikke ordet *zakrěpiî* (gjøre fast), men russeren gir ham samtidig med sætningen enden av trossen og viser ham hvad han skal gjøre.
Канске бра	это хорошо (det er bra).
Твоя краломъ тросъ	ты укралъ тросъ (du har stjålet en trosse ell. trossen).
Моя икке краломъ	я не укралъ (jeg har ikke stjålet den).
Моя смотромъ юнга (пойка) краломъ тросъ	я видѣлъ — мальчикъ укралъ тросъ (jeg så det, gutten stjal trossen).
Моя пошлагомъ по твоя	я буду драться съ тобой (jeg vil slås med dig).
Твоя нѣтъ бра мань	ты не хорошій человѣкъ (du er ikke en bra mand).
Сайка купомъ и по Архангельскъ спасеромъ	насолимъ сайды и пойдемъ въ Архангельскъ (vi vil salte fuldt med sei og gå til Archangelsk).
Юнга греби моя по лань	мальчикъ перевези меня на берегъ (gut, ro mig til land).
Норскъ манъ комъ по русъ манъ, русъ манъ шпрекъ вершегу	норвежецъ пришелъ къ русскому, русскій говоритъ пожалуйста (normanden kom til russeren, russeren sier værsågod).
Бурманъ комъ фиска	рыбакъ, привези рыбы (fisker, kom med fisk).

Ёла	ботъ, карбасъ, промышловая шойта (båt, *karbàs*, fiske-skjøite).

Samme tekst translitterert:

Nazvanie ryby [betegnelser på fisk]:

treska	tosk
pikšuj	chjusa
kambala	fljundra
paltus	kvejta
zubatka	stembit (sobaka)
nalim	brosma
sajda	sajka

Kak šprek	čto goveriš' (hvad sier du).
Kak šprek po norsk	kak nazyvaetsja po norvežski (hvad heter det på norsk).
Tvoja šprek	ty goveriš' (du sier).
Tvoja šprek russki	ty goveriš' po russki (du taler russisk)
Moja šprek	ja govorju (jeg taler, dvs. ja).
Tvoja kupom planka	Ty kupiš' li doski (vil du kjøpe planker).
Kak pris	kakaja cěna (hvad er prisen).
Moja kupom fiska	ja pokupaju rybu (jeg kjøper fisk).
Tvoja vegom fiska	ty budeš' věsit' rybu (du vil veie fisken).
Fiska po den sija	rybu na etu storonu (fisken til denne siden).
Po andre sija	na druguju storonu (til den andre siden).

Principal	chozjain (husbond, skipperen).
Principal po lan'	chozjain na beregu (husbond er i land).
Principal po kajut	chozjain v kajute (husbond er i kahytten).
Tvoja ligom	ty vreš' (du lyver).
Moja ikke ligom	ja ne vru (jeg lyver ikke).
Burman (fiskerman)	rybak (fisker).
Vešagu fiska prezentom	daj rybu na varju (giv mig kokefisk).
Lever prezentom	vojuksy na varju (lever til kokemat).
Trokom trok	poměnjaemsja (vi tusker, la oss tuske).
Moja ikke trokom	ja ne měnjaju (jeg tusker ikke).
Moja po vater kastom	ja v vodu brošu (jeg vil kaste dig på sjøen).
Grut stoka na gaf	sil'nyj (ostovyj) štorm v morě (sterk [østen] storm på havet).
Burman zakrěpiko trosa lita gran' nemnožko	rybak zakrěpi nemnogo tros (fisker, gjør trossen litt fast). – Her tilføies i parentes: norvežec slovo «zakrěpit'» ne ponimaet, no russkij odnovremenno s etoj frazoj podaet emu konec trosa i pokazyvaet, čto nado dělat' dvs. nordmannen skjønner ikke ordet *zakrěpit'* (gjøre fast), men russeren gir ham samtidig med sætningen enden av trossen og viser ham hvad han skal gjøre.
Kanske bra	eto chorošo (det er bra).
Tvoja kralom tros	ty ukral tros (du har stjålet en trosse ell. trossen).

Moja ikke kralom	ja ne ukral (jeg har ikke stjålet den).
Moja smotrom junga (pojka) kralom tros	ja viděl – mal'čik ukral tros (jeg så, det, gutten stjal trossen).
Moja pošlagom po tvoja	ja budu drat'sja s toboj (jeg vil slås med dig).
Tvoja nět bra man	ty ne chorošij čelověk (du er ikke en bra mand).
Sajka kupom i po Archangel'sk spaserom	nasolim sajdy i pojdem v Archangel'sk (vi vil salte fuldt med sei og gå til Archangelsk).
Junga grebi moja po lan'	mal'čik pervezi menja na bereg (gut, ro mig til land).
Norsk man kom po rus man, rus man šprek veršegu	norvežec prišel k russkomu, russkij govorit požalujsta (nordmanden kom til russeren, russeren sier værsågod
Burman kom fiska	rybak, privezi ryby (fisker, kom med fisk).
Ëla	bot, karbas, promyšlovaja šojta (båt, *karbàs*, fiskeskjøite).

8.

I 1878 utkom i Trondhjem første (og eneste) årgang av ukebladet «N o r o g S y d», redigeret av A. W. S. Brun. Numrene 1—20 indeholder bl. a. «Skildringer fra den norske Kyst», vistnok av redaktøren selv. I nr. 11 gir forfatteren «efter hukommelsen» en prøve på Russenorsk, som her anføres.

Russeren paa Dækket og Nordfareren i Baaden:

Nordf.: *Kjøp I Seika, Træska, Tiksa aa Balduska?* (Kjøber De Sei, Torsk, Hyse og Kveite.)

Russ.: *Da, da — maaja kopom altsamma, davai paa Skip kom.* (Ja, ja, jeg kjøper Alt, værsaagod at komme ombord).

Nordf.: *Spasiba! har I Mokka, har I Groppa?* (Tak! Har De Mel, har De Gryn).

Russ.: *Da, da! Davai paa Skip kom, Brat, paa Tjei driki.* (Ja, ja! Værsaagod kom ombord, Bror, og drik The.)

Nordf.: *Blagdaru pokorna! Kok tvoja betalom for Seika?* Særdeles Tak. Hvad betaler De for Seien?)

Russ.: *Pet Pudof Seika 1*[1] *Pud Moki.* (Fem Pud Sei for 1 Pud Mel.)

Nordf. glemmende Russenorsken: *Kor i Tykje e de laga? I maa gjær de billiar!* (Hvor i Pokker er det lavet? De maa gjøre det billigere).

Russ.: *Kak sprek? Maaje niet forstaa.* (Hvad siges? jeg forstaar ikke.)

Nordf. fattende sig: *Dorgaa, dorglaa Rusmain — prosjai!* — vi[l] støde fra Siden. (Dyrt, dyrt, Russer — adieu).

Russ.: *Nietsjevaa! sjetiri — gall!* (Ladgaa 4½), visende paa Fingrene 4½.

Nordf.: *Davai fir* — tællende paa Fingrene, *nietsjevaa verrigod.* (Værsaagod 4, lad gaa, verrigod.)

Russ.: *Njet, Brat! Kuda maaja sælom desjevli? Grot djur Mokka paa Rusleien dein Aar.* (Nei Bror. Hvorledes jeg sælge billig? Meget dyrt Mel i Rusland dette Aar.)

[1] Trykfeil: 5.

Nordf.: *Tvaaja niet sainfærdi spræk.* (De taler ikke sandt).

Russ.: *Jes, grot sainfærdi, maaja niet lugom, djur Mokka.* (Jo, meget sandt, jeg lyver ikke, dyrt Mel.)

Nordf.: *Kak tvaaja kopom — davai fir Pud; kak tvaaja niet kopom — saa prosjai!* — gjørende Tegn til Afreise. (Hvis De vil kjøbe — værsgo fire Pud, dersom De ikke kjøber — saa farvel.)

Russ.: *Naa, nietsjevaa brat, davai kladi paa Dæk.* (Naa, ladgaa Bror — kast Fisken op paa Dækket), og hermed var Handelen sluttet.

— Fra samme sted vil jeg anføre følgende ord, som har interesse i sammenhæng med mine bemerkninger i artikelen «Russenorsk», særlig i 8, s. 91.

. . . Det interessante ved saadanne Samtaler er, at Parterne tro begge at tale hinandens Sprog; thi Russenorsken er et Sammensurium af russisk, engelsk, norsk, tysk og hollandsk; et Sjakersprog, som i Tidernes Løb har dannet sig mellem Russerne og de søfarende Nationer med hvilke hine kom i jevnligst Forbindelse. Imidlertid forstaar Parterne meget godt hinanden; thi Russerne har en sjelden Færdighed i ved Gestikulationer og Grimacer at udtrykke, hvad de ikke med Ord formaar at klare. Naar undtages lidt Smaatrætte iblandt, gaar Handelen nok saa godt mellem Russeren paa den ene — og Nordfarer, Fin, Kvæn eller Skolp paa den anden Side; sjelden bliver nogen af Parterne bedragne; . . .

Følgende skrivemåte er av værdi, længre nede i artiklen:

. . . «*Rusmain, Burmain* og *Filmain* (Rus, Nordmand, Fin)» . . .

9.

I illustrert månedsskrift «Nordlands Trompet» for 1891 har O(thar) H(olmboe) s. 139 ff. en artikel «Russenorsk», omtalt i mit arbeide av samme navn; s. 141 finder vi følgende prøver (jeg tar også med den av H. givne russiske kolonne, i den transskription og den delvis noget eiendommelige sprogform, som han har ført op).

Norsk.	Russenorsk.	Russisk.
Goddag!	*Strasvi!*	*Sdrawstwuitje!*
Hvad siger du?	*Kak you snakka?*	*Tsjevaa vyi govorite?*
Jeg vil tale med dig.	*Moja vil snakka paa tvoja.*	*Ja kaatsju govoritj s'toboju.*

Jeg vil kjøbe hos dig.	*Moja vil kopum hos tvoja.*	*Ja kaatsju kupitj o teb'æ.*
Hvad vil du kjøbe?	*Kak jou kopum?*	*Tsjevaa ugodnoli kupitj?*
Jeg vil kjøbe fisk.	*Fiska kopum.*	*Ribu bodo kupitj.*
Hvad koster den?	*Kak staait?*	*Paa tsjom staait.*
5 vog mel for 100 fisk.	*Pæt vaaga mokka paa staa fiska.*	*Pjætj pudoff moki za staa rib.*
Sværd dyr!	*Grot daaraaga!*	*Otsjen daaraaga.*
Er far(sjøl)hjemme?	*Kanske den principal paa stova?* (stue)	*Domali kupets?*
Nei.	*Njet.*	*Njet, ne doma.*
Ja.	*Yes.*	*Da.*
Hvor er han?	*Ko di reisa?*	*Gde on sjoll?*
Jeg ved ikke.	*Nje snai.*	*Nje znaju.*
Det var leit, adjø.	*Grot skade, prosai.*	*Æto beda; prostschaitje.*
Jeg skal komme igjen imorgen.	*Moja paa morradag kom.*	*Ja suftra pridu.*
Han har sovet godt.	*Grot slipum.*	*On korosjaa spal.*
Han spiser brød.	*Klæba skafum.*	*On kusjet klæb.*

De samme prøver, bare med visse forandringer i kolonnen «Russisk», er tat ind i «Norges land og folk», XIX: Tromsø amt, første del s. 460.

Hos N. Lund: Reise igjennem Nordlandene og Vestfinmarken i Sommeren 1841, Chr.a 1842, finder vi s. 62 følgende to uttryk:

(En tromsøværing): *Grot Campanje paa Clodius idag* = (der er) gjæstebud hos (kjøbmand) Clodius idag.

(En nordlænding): *Lille Jonka paa Kjerka vaskom* = (min) gut (skal) døpes i kirken.

Sætningene går igjen i omtrent samme form hos Reusch, s. d.

10.

H. Reusch, Folk og natur i Finmarken, Kr.a 1895, meddeler s. 47 ff. først en del gloser: *filmann* = lap, *burmann* = norsk bondemand, *russmann* = russer, *olenamann* = fjeldfinn, eg. ren-

mand, *kukmann* = kjøbmand, *kaanna* = kone, *piga* = pige, *mokka* = mel, *gruppa* = gryn, *saiga* = sei, *jossa* eller *tiksa* = hyse, *baldasina* eller *balduska* = kveite, *haakonn* = uer, *laanja* = lange, *laberdan* = klipfisk, *runntofki* = rundfisk, *skona* = skonnert, *regel* = regn, *stova* = hus, *broga* = brygge, *planka* = planker, *kraam* = krambod, *kopom* = kjøbe, *pakkhaüs* (med *a* og *u* udtalt hver for sig) = pakhus, *prinsipal* (med tryk paa første *i*) = skipper, *jolla* = baad, *lavirum* = krydse, seile, *praavisen* = proviant, *raabottum* = arbeide, *kak* = hvad, hvilken, *nieto* = nei, *praapal* (sidste *a* langt) = uduelig, *krank* = syg.

Videre finder vi nogen sætninger:

«*Grot skade paamoia, mange vikkel paa Øksfjurd stannopp, lita fiska, matraas altsama skaffum, nieto fiska paa romm*» betyder: «Det er synd i mig, [jeg har ligget] mange uger i Øksfjord, matroserne spiser altsammen op, [jeg har] ingen fisk i rummet». Istedenfor «*lita*» . . . ogsaa . . . «*malinka*». Istedenfor . . . «*stannopp*» . . . ogsaa . . . «*liggné*» . . . og «*slipum*» . . . f. eks. «*Moja, jes, paa Besfjur liggné*» = Ja, jeg ligger i Bergsfjord. — «*Tvoia ikke sannferdi spreek, grot vred paa tvoia*» = «Du taler ikke sandt, jeg er meget vred paa dig.»

Som antagelig stammende fra en vise anfører R. «*Den stara luri* (stenbit) *mera bra, den paamoia, gak du vill skaffum jes drikke tsjai, davai paa skip liggné, jes paa slipum*». «*Stara*» = gammel, «*mera*» siges istedenfor meget; «*den paamoia*» (egentlig den paa mig) betyder: den kan du lade mig faa, «*gak*» = dersom, «*skaffum*» = spise, «*jes*» skal her betyde: og, *tsjai* = the; «*davai*» . . . vær saa god, lad gaa, ja vel . . . Igaar heder «*paa gammeldag*», imorgen, «*paa morradag*». «*Paa ander ras*» betyder: en anden gang.

11.

Som omtalt i «Russenorsk» s. 83 har samme A. W. (S.) Brun som vi andensteds nævner i forbindelse med «Nor og Syd», git os litt russenorsk, om end uten stor værdi, i viseboken «Luren», trykt i Tromsø i 1900. Rektor Qvigstad meddeler om Brun at han i sin tid var lensmand i Nesseby. Det lille hefte «Luren» blev bare trykt for hans venner og kjendte; Qvigstad har sendt mig det som forræring, og jeg meddeler her fra dets no. 3, «Akkedas mellem Østfinmarkens fire Nationer» (Mel.: En liden

Gut ifra Tistedalen), de to strofer som vedkommer os og de dertil knyttede bemerkninger — undtagen den i «Russenorsk» 8, s. 130 anførte.

Russeren:

Paa Burmain jes maaja njet vil ha,[1]
Fiska skirom, Fiska skirom,[2]
Kak tvoia Rusmain, saa mera bra,[3]
Jes paa Skip kom, Jes paa Skip kom.[4]
:/: Kak ju vil skaffom ja drikke The[5],
Davai paa Skip tvoia ligge ne,[6]
Grot paa slipom, Grot paa slipom.[7] :/:

Russeren:

Da grot sainfærdi, tak njet schevaa[8]
:/: Baat paa tvoia[9] :/:
Kak Burmain, Fielmain jes karaaschaa[10]
:/: Dein paa moia[11] :/:
:/: Dein gammal Vrei mera bra kladi[12]
Paa mi ailsama go Veen, gribi[13]
:/: Skaal paa tvoja[14] :/:

[1] Norsk Fisker vil jeg ikke være.

[2] Tilvirke Fisk.

[3] Hvis du var Russer, saa mere bra.

[4] Kom paa Skibet.

[5] Hvis du vil spise og drikke The.

[6] Værsaagod, kom du paa Skibet.

[7] Først sove. («Grot» for «først» ser ut som i høi grad «licentia poetica», O. B.).

[8] Ja meget sandt, det gjør ingenting.

[9] At vi er Brødre. (Er «baat» for «brat» ɔ: bror? Først da finder jeg en viss mening i oversættelsen. O. B.).

[10] Om Norman, Finman er meget godt.

[11] For mig. (Er vel igjen en «rytmisk» betinget licentia; dein synes mig ialfald forstyrrende overflødig. O. B.).

[12] den gamle Ondskab mere bra lægge bort.

[13] For mig er alle go Ven — tag Glasset. (*gribi* ser ut som russ. *grebi*, omtr. «ro væk!» O. B.).

[14] Skaal for dig.

12.

Elias Lönnrot anfører i «Bref om en resa ifrån Kola til Kem» (Skrifter, utg. av Svenska Litteratursällskapet i Finland, XCIX. H.fors 1911, s. 324 ff.), ved siden av navn som Filmannerna o. s. v. (sl. min Russenorsk) følgende sætninger:

Hårfra du fara	Hvarifrån reser du.
Kak du heta	hvad er dit namn.
hår manga ålenej du fara	med huru många renar reser du.
du tjai vil hafva, tak ja koga	önsker du thevatten, så kokar jag.
sin tjainik du hafva	har du egen thekanna.

13.

Professor D. A. Seip har gjort mig opmerksom på to russenorske ord i «En Vise om Fribytterkapitainen Ole Lund, førende Fregatten «Olava Rebækka» . . .» af «En Sørøværing». Hammerfest. C. W. Leinanns Tryk. — Det er en vise på syv vers, 4 sider; den er uten årsangivelse, efter Seip rimeligvis trykt 1860—70.

De to ord, her sat i « », findes i sjette vers som gjengis efter Seips avskrift.

Han kunde Russe-Folkets Maal!
Hver Gang hau dem besøgte,
Da holdt han sligt et Satans Skraal,
Han bandte, lo og spøgte;
Han raabte har du «Moka», Mjøl
Og har Du Gryn og «Gropa»,
Saa ta'r æg hær lidt til mæi sjøl
Om Du kan laa'n mæi Koppa.

Kort om informantene til Broch-tekstene 1930
(Nummereringa samsvarer med Broch-tekstenes nummerering)

1. – *Paul Christian Hansen,* sønn av kjøpmann Johan Peter Hansen i Tromsø, opptatt i firmaet 1855: «Joh. Hansen & Søn». Overtok hele firmaet ved farens død i 1871. Død 1910. Ifølge Qvigstad brukte han RN når han handla med russerne (Broch 1927:89).
– *Oscar Hansen,* ifølge Broch oppvokst i Vardø. Tollbetjent i Tromsø. Ekspert i russisk, gav undervisning i russisk i mange år. Underviste i russisk ved Tromsø kommunale handelsskole fra 1918. Autorisert translatør i russisk. Ved Tromsø tollkontor fra 1903. Død 1925.
– *Leonhard Hansen,* ifølge Broch prokurist hos M. W. Holmboe & Søn, Tromsø. (Kan vel derfor neppe være identisk med nr. 3.)

2. *Anthon Andreassen.* Tollkasserer i Tromsø fra 1914 til 1925, da han falt for aldersgrensa.

3. *Leonhard Hansen,* grosserer i Tromsø. Da firmaet Holmboe & Søn gikk inn i 1924, blei en del av virksomheten overdratt til L. H., som fortsatte med omsetning av mjøl, salt, russevarer osv. L. H. nevnes i en kommunal komite i Tromsø 1934.

7. *Ivan Jakovlevitsj,* russer (1926), via nr. 3.

8. *Abraham Wilhelm Støren Brun,* lensmann i Nesseby 1853–1876, etter å ha vært kontorist i Tromsø et par år. Sies å ha kunnet både samisk, finsk og russisk i tillegg til norsk. Red. av «Nor og Syd» (1878), utstiller på 1870-utstillinga i Tromsø, skreiv flere viser om aktuelle hendinger i Nord-Norge.

9. *Othar Holmboe,* sønn av kjøpmann Michael Wide Holmboe som tidlig på 1800-tallet dreiv handel med russerne. Faren kom til Tromsø som betjent i 1807, grunnla eget firma i 1817. O. H. var undertollbetjent i Tromsø 1874 til 1880 da han drog til Kristiania. Dreiv med billedkunst, og var en drivende kraft i Tromsø Kunstforening, som blei stifta i 1877, men som kom i vansker da H. drog til Kristiania. Særlig kjent for et trykk med bilde av Tromsø fra 1878. (Qvigstad er

kilden for å tolke signaturen O. H. som Othar Holmboe, men initialene passer også på Oscar Hansen, jfr. ovafor).

B. TEKSTER SOM ER KOMMET TIL SEINERE

1. *Justisprotokoll for Finnmark nr. 44, fol. 242. Hammerfest gjesterett 1. april 1785:*
(– – –) fremstod dernest *Rusmand* Gregorius Pettersøn Breche, som ligger her som Passager paa Sk. Kulakofs Skib.

2. *Justisprotokoll for Finnmark nr. 48, fol. 28, Vardø ekstrarett 27. nov. 1807:*
Resp: Han kan ej huuske saadant, men da han kom hiem fortalte Auditeuren om en Rudsisk Fisker Karls Trudsler og brugte Ord *Biønemad* og *Krallum* som wil sige paa Dansk et groft Skieldsord mod de Danske neml. det første Ord, og det siste wil sige det samme som at stielle eller begaae Tyverie, som Vidnet udtydede.

Samme, fol. 28½:
Resp: Joe da Vidnet med sinne Mænd kom i Fiæren til Russerne i sit Embeds Ærende, øvede disse Russer paa deres Fiskerbaade ej alleene Trudsler og Skieldsord af forhen melt stygge Ord mod de Danske neml. *Biønemad* og *Krallum*, mens end og tog og opløftede deres Styre-Stager, Stængne og Aarer for at slaae efter de Danske.

3. Gustav Peter Blom: *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm, i Aaret 1827*, Christiania 1830, s. 298:
En russer: *«Hvar ligge ner?«*
Nordmannen: *«Tre Daga paa Christensen ligge ner og otte Daga paa Mad. Kildahl ligge ner.»*

4. Peter Adam Siljeström: *Anteckningar och Observationer rörande Norrige, i synnerhet de nordligaste delarna af detta land,* Norrköping 1842, s. 13:
Ordet *koskjorta* brukt som eksempel på russenorsk.

5. Sergej Maksimov: *God na sěverě*, St. Petersburg 1859, s. 537*:

Disse nordmennene, fortalte en tredje – de er et omstendelig folkeslag, de liker nøyaktighet, og at alt skjer på ærlig vis. Går du f.eks. bort til en nordmann og sier på deres språk:

– *Kufman! Kjuft mol planka!* kjøp planker, eller: *Kjuft fiška* – fisk altså. Vil han ha – svarer han deg med det samme:

– *O est' kjuft* – det trenger jeg. Eller: *Kajniče kjuft*, eller også: *iki kjuft* – gå til en annen, jeg trenger ikke. Vent litt forresten! Trenger nordmannen varen din, vil han kjøpe, har han sagt: *o est' kjuft*, så tier han nå litt og spør igjen: – *Vat prejs*? – Hvilken pris? Ønsker du kontanter, må du si prisen, men for det meste går det på byttehandel: «*Vat vara for-jur*» – vare for vare på vårt språk: vi tar *fiška* – torsk betyr det, *sal't* – salt, *torfiš* – tørka torsk, *rofiš* – rå, *sal'tfiš* – salta, *iskinvari* – vi tar skinn, *rešninvari* – vi kjøper reveskinn. Blir vi enige om en handel, så er nordmannen *principal* for russen – vert altså, og *rušmann* – mannskapet ville vi si – tar han straks med inn i sin *kram* – i butikken er det.

s. 538:

Når man reiste til dem tidligere, ropte de til en på sitt eget mål: «*Kury fra*?» – hvor skal du – *Til Gamerfešt, Tromsen, Vasen,* og det var det. Men nå for tida både banner de og kommer med andre, helt russiske ord, akkurat som oss. Det er sant det! ...

s. 539:

Den pomoren som gav meg alle disse opplysningene, kunne mer enn hundre norske ord, bl.a. tellemåten som han forstod slik: 1 – in, 2 – tu, 3 – firi, 4 – fire, 5 – fèm, 6 – sekse, 7 s'ju, 8 – ota, 9 – nie, 10 – tie, 11 – el've, 12 – tolve, 13 – fretin, 14 – fjurtin, 15 – fèmtin, 16 – sestin, 17 – sjustin, 18 – attin, 19 – nètin, 20 tjuvè, 21 – tjuvè-o-in, 30 – tridevet', 40 – fjurtin (sic), 50 – femoti, 60 – seksati, 70 – sjuati, 80 – atati, 90 nièti, 100 gunder, 1000 – tjusin.

Men handelen skjer altså mest ved bytte – *vara for vara* – skal man si det med et uttrykk fra våre forstandige pomorer som er vel bevandra i det norske språk.

---

* For fullstendighetens skyld tar vi med denne teksten her sjøl om vi tidligere har redegjort for hvorfor vi ikke ser på den som russenorsk (jfr. note 10). Merk tellemåten for 21 – tjuve o in, *ikke* in o tjuve!

6. J. A. Friis: *Skildringer fra Finmarken,* Kristiania og Kjøbenhavn 1891, her sit. etter 2. opplag, 1910, s. 20–22*:
Strasvi! Goddag!
Nogli ras paa gav ju stan om? Hvor mange dage har du været paa havet?
Moja grot længe, tri vekel stan om. Jeg har været meget længe, tre uger.
Troja har konna? Er du gift? *Jes.* Ja.
Ju konna (l. madam) bra leve? Lever din kone bra?
Jes bra, noka kranke. Ja bra, noget sygelig.
Kor ju fare leve? Hvorledes lever din fader?
Bra leve. Han lever bra.
Kak vara ju prodatli? Hvad varer har du at sælge?
O, moja, mokka, groppa, bersta, kua-salt, kua-shjort, planka, futteralika etc. Aa, jeg har mel, gryn, næver, saltkjød, koskind, planker, haandklæder etc.
Davai, paa moja kopom! Vær saa god, kjøb hos mig!
Troja paa vara trokkom trok? Vil du bytte mod varer?
Njet, moja djængi, moja paa damosna grot djængi plati. Nei, jeg vil have penge, jeg har mange penge at betale paa toldboden.
Possjom staa it? Hvor megt koster det?
Etta dorgli, værsego paa minder prodai! Det er dyrt, vær saa god, sælg billigere!
Kak ju spræk, paa minder! Njet go væn! Hvad siger du, billigere! Nei, gode ven!
Moja ska si: Ju grot lygom! Jeg maa sige: Du lyver meget!
Njet, moja njet lygom, moja sanfærdi ska spræk. Nei, jeg lyver ikke, jeg taler sandt.
Kor ju stan om paa gammel ras? Ju spræk paa moja kantor kom. Hvor var du igaar? Du sagde du skulde komme paa mit kontor.
Moja paa ander kantor, nokka vin drikkom, saa nokka lite pjan kom, saa moja spaserom paa skip, nokka slipom. Jeg var paa et andet kontor, drak noget vin, saa blev jeg lidt fuld, saa reiste jeg ombord og

* Friis oppgir at han bygger på materiale han har fått av Qvigstad. Materialet er også gjengitt i Brochs tekst nr. 1, men fordi Friis har redigert det til en sammenhengende samtale, tar vi det likevel med her.

sov noget.
Etta njet dobra. Det var ikke bra.
Vil ju paa moja stova paa morradag skaffom? Vil du spise i min stue (hos mig) imorgen?
Spasiba! Tak!
Davai paa moja skip kjai drikkom! Vær saa god at drikke te ombord hos mig!
Kor ju ikke paa moja mokka kladi? Hvorfor bragte du mig ikke mel?
Njet, paa den dag ikke russefolk arbæi; den dag paa Kristus. Nei, paa den dag arbeider russefolk ikke; den dag er helligdag.
Nogli klok? Hvor mange er klokken?
Moja smotrom. Jeg skal se efter.
Ju paa morradag paa moja treski njem? Henter du imorgen rotskjær hos mig?
Moja njet snai; dommas trogoi ras. Jeg ved ikke; jeg tror en anden dag.
Moja njet skaffom kua-salt paa den vekel; drogoi vekel moja kom. Jeg kan ikke skaffe saltkjød i denne uge; næste uge skal jeg komme.
Værsgo ju paa moja skip vaskom! Vær saa god at male paa mit skib!
Kor i vaskom? Hvor skal det males?
Paa kajyt vaskom. Kahyten skal males.
Paa den dag nokka kranke. Idag er jeg lidt syg.
Ju pjan! Du er fuld!
Ju kanali junka, ju dovolna pjan! Du er en fantegut, du er meget fuld.
Prosjai! Farvel!

7. Michail Prišvin: *Za volšebnym kolobkom* 1908, her tatt fra *Sobranie sočinenij,* II, Moskva 1956 s. 383–384:

Prišvin gjengir en samtale han har overhørt på kontoret til den russiske konsulen i Hammerfest:
– *Sjul' kapitan, sjul' pravilo, sjul' principal!* utbryter russeren stolt. [Jeg er kaptein, jeg er styrmann, jeg er prinsipal.]
– *Ist tvoja fiška na moj paluba!* Nordmannen er sint. [Er din fisk på min båt!]
– *Moja sprekam. Tvoja sprekam. Moja, tvoja, moja, tvoja, moja.* [Jeg snakker, Du snakker. Jeg, du, jeg, du, jeg.]
– *Vot moja pen'ga imej!* [Her har du pengene mine!]

– *Tvoja po-rejza?* spør nordmannen [Skal du reise?]
– *Moja rejza. A tvoja?* [Jeg drar. Og du?]
– *Moja, kogda ven.* [Jeg drar når det blir vind.]

8. Samuli Paulaharju: *Ruijan suomalaisia* 1928, her tatt fra den svenske omsettinga *Finnmarkens folk,* Uddevalla 1973, s. 231:

Mellan båtarna var det bara fråga om byteshandel, vara mot vara utan omräkning i rubel eller kronor. Man lade sejbåten intill pomorens barkskepp och hojtade upp till däck:
– *Kupit vajo* [dvs. kupi tvajo = tvoja] *sajti,* vill du köpa sej?
– *Jess,* svarade ryssen då från sitt däck och tillade: – *Staraja ryjpa?* Hur gammal är fisken?
– *Dva den,* ett par dar, sade sejfiskaren, också om han skulle ha haft fisken en vecka i båten så att den understa kryllade av mask. Så ropade fiskaren til däckskarlen:
– *Mankuli put?* vilket skulle betyda: Hur många pud fisk ska du ha för ett pud mjöl? Och ryssen svarade allt efter sakernas tillstånd:
– *Sitiri put sajti . . . pjat put sajti,* fyra pud eller fem pud sej.

9. Nils A. Ytreberg: *Handelssteder i Finnmark. Historie, handelsliv, reise, fest.* Trondheim 1942, s. 191:

Det var stor stas når handelsfamilien ble budt ombord, til å *«komma på skip å drinkan tsjai».*

10. Turid Blytt Schjøtt: *Bosetning og erverv i Manndalen. Polmak og Manndalen. To samebygder.* Samiske samlinger IV–2, Oslo 1958, s. 39:

I «makketiden» spilte ikke kvaliteten av fisken noen rolle; mange undret seg over at pomorene ville ta imot bedervet fisk, men de svarte bare: *«Ikke skade, prima fisk,»* og saltet den dugelig.

11. Samtale mellom fiskeren Erik Barstad og russeskipperen Korkonosoff. *Finnmarken* 30/6 1959. Signert *D.* [Vilfred Dybos]
[Erik Barstad spør matrosen på Korkonosoffs skute:]
– *Prinsipal på slipom, eller njet?* (Sover skipperen eller er han oppstått?)
– *Prinsipal sjisjas på dekk.* (skipperen kommer snart på dekk.) [Skip-

peren kommer og sier:]
– *Dobro utrom, gammel god venn!* (God morgen gamle gode venn.)
Plenty fisk. Kaki ryby? (Du har bra med fisk, hva slags?)
– *Kak posjivat tvoja madam?* (Hvordan står det til med din kone?)
– *Dobra morgen kaptein Korkonosoff! Tyi kopite ryiba på morgen?* (Du kjøper fisk på morgenkvisten?) *Madam staraja, sliskom staraja!* (Min kone er nu gammel, alt for gammel!)
– *Konersnoff* (Naturligvis!). *Tvoja siin bosjoi* [dvs. bolsjoi] *junka, krepkii junka. On blir korosjo rybak?* (din sønn er blitt en stor gut, sterk gut. Han skal bli en god fisker!)
– *Hos moja bolsjoi piksa og treska, lite subadtka og paltuska. Kak pris på tvøya* [dvs. tvoya]*?* (jeg har stor hyse og torsk, litt steinbit og småkveite. Hvilken pris betaler du?)
– *Dvohpud piksa på et pud tjornoja muka, a subadtka i paltus kak piksa, i aråk om tråk* [dvs. tråk om tråk] på treska... (to pud hyse for et pud rugmel, steinbit og kveite veies sammen med hysen, men pud for pud for torsken.)
– *Njet! Njet! Sliskom mala!* (Nei! Nei! Alt for lite!) *Subadtka og Paltuska kak treska, njet kakk piksa, men kak treska.* (Steinbit og kveite må veies sammen med torsken, tråk om tråk. (Ikke som hyse.) *Tjornoja meka* [*dvs. moka*] *njet. Dast moja krupa på piksa og bjelaja moka på treska.* (Han vil ikke ha rugmel, men gryn i bytte for hysa, – og hvetemel i bytte for torsk, steinbit og kveita, tråk om tråk, pud for pud.)
– *Davai! Subadtka i paltus kak treska, a y moja mala, mala, bjelaja moka. Davai! muki på halvpart belaja, på halvpart tjornja muka; starii god venn.* (La gå! Steinbit og kveite veies som torsk, men hos meg har jeg lite hvetemel. Men la gå. Du får halvparten hvetemel og halvparten rugmel, for torsken, – gamle gode venn!)
– *Jes, davai!* (Javel, la gå!)
konjunka – kokkgutten hos russeskipperen
kajuta – kahytt
dosvidanie – på gjensyn
gå på slipom – legge seg og sove

12. Håkon H. Olsen: *Bygdebok for Hasvik,* Hasvik 1965, s. 139:
Det var stor stas når handelsfamilien ble budt ombord til å *«koma*

po skip og drinkan tsjai».

13. Leonh. Gamst: *Loppa øy gjennom tidene og slekten Gamst.* Vadsø 1967, s. 45:

Særlig glad i barna var russerne, og når prinsepalen kom i land med lommene fulle av smånøtt og bom-bom, ble han gjerne fulgt av småguttene som ropte: *«Russman – jonka bom-bom!»*

14. *Spørreskjema besvart av 34 informanter i 1967*
(Ved Hammerfest historielag for N. A. Ytreberg)
Piga, kom på skip.
Mangeli kosta?
Grot djur.
Trokkom trokk på vara.
Russemann dårlig mann, grot skade på tvoja, påschlagom.
Versågod på kahytt spræk.
Våg om våg.
Moia på tvoia ligge i koia.
Nå gaima kanskje trovva på presentom. [Nå navnebror, gi meg litt ved.]

Enkeltord fra spørreskjemaene:
bom-bom, klæba, drof, gruppa, treska, russebakkiler, sokari, prennik, ribina,* [sukkertøy, brød, ved, gryn, torsk, russestøvler, kavring, kake, rognebærbrennvin]. (Lunden 1978a: 23–24)

15. *Til samme spørreskjemaundersøkelse hører følgende:*
Hjemme hos oss var det flere skip som bakte sine brød. Det var kokken som bakte. Disse ble rørt, ikke knadd. I en del av brødene ble lagt inn fiskestykker av kveite eller flekksteinbit. (Skøyere pleide av og til å hive meget salt i deien når kokken var uoppmerksom). En gang var fisken noe skitten i det den var falt i sanden, men kokken prøvde å rense den. Det lyktes dårlig. Kokken sa da *«Bra på kulibak».* (Kulibak = brød med innbakt fisk.) En annen episode kan fortelles: En Karl Hauan hadde på land festet med prinsipalen. De ble nokså påseilt, især russeren. Da denne sovnet av, tok Hauan av ham de fine russe-

* Dette ordet er ikke russenorsk i forma, da måtte det hett *russebakkila.*

lakstøvlene – spiss tå og som rakk til knærne, og klædde på russeskipperen sine egne utslitte småstøvler. Da russeren våknet og oppdaget det som var skjedd, utbrøt han: *Grot skade på moia, tråk om tråk.* Russeren trodde nemlig at han hadde byttet sko med Hauan. (Tyrhaug 1967)

16. Maurits Fugelsøy: *Skjervøy. Et prestegjeld og et herred i Nord-Troms.* Utg. av Skjervøy kommune, Trondheim 1970–74, s. 218:

Norsk fisker spør russisk skipper: *«Gak pris på seiga?»*

17. Odd Gustav Eriksen: *Tradisjon fra norsk og russisk Finnmark.* Utrykt vedlegg til *Pomorhandel i pomorstrøk 1870–1922 (ca.).* Utrykt hovedoppgave, Universitetet i Trondheim, 1971.

[I intervjua med eldre folk som har opplevd russehandelen, brukes en del ord som må kunne regnes med til russenorskvokabularet:]
tresjanka – fat, tønne (8, 61)
soia og *soika* om mannskapet, spesielt gutter i 10–12 års alderen som var med skutene som kokkgutter, (74, 81, 84, 111)
bolika, russebolika – smørtønner (75, 115)
botski – fustasjer (79)
medvina – det guleste og beste hvetemelet (83)
slipom, marsla, mahorka – sove, smør, tobakk (98)
kår-åsjoiriba – god vare [*riba* <russ. *ryba,* fisk] (99)
trasvi – god dag (102)
klæba – brød (115)

18. Asbjørn Eidnes (red.): *Nord-Norge i manns minne. Dagleglv ved hundreårsskiftet.* Oslo 1973:

Under denne byttehandel utviklet det seg et noe særskilt språk med forskjellige uttrykk og navn som begge parter forstod. Torsken ble f.eks. kalt *treska,* kolje eller hyse het *teska,* sei var *saika,* steinbit *subaka,* kveite *balduska,* mel *mokka,* gryn *kroba,* meg *moia* og deg *troia* [dvs. tvoia]. (114)

Om søndagene var det et ekstra innslag i bybildet når russiske matroser i sine fargerike kledrakter gikk rundt i gatene og solgte «bom-bom», et slag karameller, til 1 øre pr. stk. (115)

... Så tok han tak med høgre handa om ein av klaffane (på en 150

kg.s sekk), la venstre handa på rekka, skubba mjølmatta med eine kneet utafor rekka og sette ho ned i båten til Daniel og mannskapet hans. *«Grot sterk, grot sterk»* sa russarane og kakla ein masse på russisk, riste på hovudet og var veldig forundra. (119)

19. Arvid Møller: *Julie fra Govika*. Oslo 1977:
Russer-Jonka (det var kokken) (34)
guano (kalte de torskehodene)* (35)
drinkan tsjai, som vi sa for å vise at vi kunne da et og annet ordet russisk i Govika også. (36)

20. Magnar Mikkelsen: *Hundre år under pisken, fortellinger fra Finnmark*. Oslo 1978:
– Kokken kom te skutesida når vi kom roanes og så sa vi:
– *Strasvi! Prinsipal?*
Han svarte:
– *Prinsipal på kahytt!*
. . . Så spurte vi:
– *Gakk pris?*
Han svarte:
– *Di øre.*
. . . ungan ropte:
– *Bom-bom! Bom-bom!* og strekte henden i været.
Så stoppa russen:
– *Jes! Jes!*
Det betyr det samme som ja! ja!
(85–86)

Jada, nå sku dem reise te Russland, seile austover:
– *Reise på Rosland! På slagom! På slagom!*

---

* Her fortelles det også om en russer med voldsomme hodesmerter: – Guano, guano, sa russeren da doktoren kom, og da skjønte medisinmannen hvor smertene satt (Møller 1977:35). Ordet er ikke belagt ellers i russenorskmaterialet, men vi har hørt *Mi(k) krank in guano* gjengitt som et angivelig eksempel på RN. Vi regner imidlertid denne setninga som en konstruert morosetning. Som vi ser, avviker både pronomenforma og preposisjonen fra det vi finner i RN (*moja* og *på*).

Det va krigen som va kommen –
(87–88)

21. Haavard Hansen: *Nordnorske konturer og profiler.* Trondheim 1978, s. 80:

Nordmannen: *Drasvi, gammel go ven på moja. – Tvoja fisk kopom?* Russeren: *Da.* N.: *Kak pris?* R.: *En voga mokka, så to voga treska.* N.: *Eta mala.* R.: *Slik slag, en å en hal voga treska, så en voga mokka.* N.: *Eta grot dyr.* R.: *No davoj på kajut sitte ne så nokka lite tjai drinkom.*
Ord: *principal, bonbon, drasvi.*

22. Harry Westrheim: Pomorhandelen. I: Reidar Hirsti (red.): *Finnmark.* Oslo 1979, s. 277:
Enkeltord: *snjaka* (fiskebåt), *kvas* (øl), *prennik* (kake), *klæba* (brød).

23. *Meddelt av Oddbjørn M. Bårdsen, Tromsdalen, februar 1980:*
Olaus hadde bedt sin voksne sønn, Arthur, å ro med fisk til russen. En adskillig yngre datter, Marie, hadde maset seg til å få være med på denne turen, for russen delte gjerne ut slikkerier, såkalt «Bon-bon».

Olaus var redd for Marie, som fedre gjerne er, og hans formaning på fjæra før avreisen – lever da etter han på folkemunne. Formaningen var rettet til Arthur – hvordan han burde passe på sin søster:
«Sei russen *på Bongbong takom,* så ta likså vessast åt dæ – ta to te mæ å, Ha-ha. Men sei russen *på nakor pistta ta,* så få ho Marie i båten og boss-ro heim me' én gong!»

Etter det folk visste å fortelle var altså dette en ren misforståelse: Russen var ikke kjent for være «farlig for småjenter» på den måten.

Men slik hadde altså Olaus oppfattet situasjonen.
[Uttrykket *på nakor pistta ta* kan vi ikke gi noen fornuftig forklaring på.]

24. *Muntlig meddelelse fra Helge Stangnes, Tromsdalen:*
«Kanali servas, sa russen, han fant et hår i suppa.»
[Ordet *servas* kan vi ikke forklare.]

*

Robert Paine: The Russian Trade in Finnmark. *The Norseman* 16, London 1958, s. 73:
har en tekstprøve som er tatt fra Friis 1891.

Jørgen Sivertsen: *Hammerfest 1789–1914*. Hammerfest 1973, s. 220:
har en tekstprøve som er tatt fra begynnelsen av Brochs prøve nr. 1.

Einar Richter Hansen: *Pomorhandelen i Finnmark*. Vadsø 1977, s. 10:
gjengir en tekstprøve fra begynnelsen av Brochs prøve nr. 2.

Hall 1966, s. 160–161 har en tekstprøve lagd på grunnlag av Broch 1927.

Tillegg II
Omtaler av RN fram til 1870

1. F. W. Wedel Jarlsberg: Nogle Materialier til Beskrivelse over Finmarkens Amt. Trykt i *Illustreret Familielæsning* bd. 6, 1887, og som egen publikasjon (32 s.) med tittel *Beskrivelse over Finmarkens Amt* (Kristiania) på Malling. Opptegnelsene blei gjort i åra 1812–14 da Wedel Jarlsberg var amtmann i Finnmark. Sønnen, kammerherre og kommandørkaptein F. Wedel Jarlsberg, stod for utgivelsen i 1887. Ifølge hans forord er opptegnelsene gjengitt «kun med de ubetydelige Ændringer, som Nutidens Retskrivning gjorde aldeles nødvendig».

§ 7. Beboernes Sprog og Skikke.

Det norske Sprog, som tales i Finmarkens Amt, er for en uvant paafaldende haardt i Udtalen, gjerne bruges Q istedetfor H f.Eks. Qvitnæs eller Qveitnæs istedenfor Hvidnæs, qvor som helst for hvor som helst, qvem for hvem o.s.v.

Finnerne har et eget Sprog, hvoraf gives utallige Dialekter, saaledes at en Fin i et Prestegjeld kun med Nød og Neppe forstaar en anden nogle Prestegjeld derfra og vanskelig Finnen, der lever længere borte f.Eks. paa Røraasfjeldene. Deres Udtale er noget syngende og ligner Jødernes. Mange Finner taler temmelig rent norsk, men Udtalen røber dog stærkt, at de ikke er Nordmænd.

Naar de taler om sig selv i Enkelttal, siger de ikke Jeg, men Vi og Os.

Ogsaa Kvænerne taler et eget Sprog, der dog er meget blandet med Finsk og Norsk, ogsaa Svensk; Kvæner og Finner af et Prestegjeld gjør sig lettelig forstaaelig for hverandre.

Endnu tales i Finmarken et fjerde Sprog, sammensat af Norsk, Russisk, Hollandsk, Tysk, Finsk og maaske Kvænsk, man kunde kalde det Handelssproget; thi heraf betjener de Handlende sig for indbyr-

des at gjøre sig forstaaelige; dog benyttes det kun naar Handel skal sluttes med Russer.

2. Gustav Peter Blom: *Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene og igjennem Lapland til Stockholm, i Aaret 1827*, Christiania 1830, s. 298–299:

Inden jeg forlader Tromsøe, vil jeg med et Par Ord omtale Russerne, som jeg her gjorde det første Bekjendtskab med. (– – –) Hvorvidt deres Sprog er ægte Russisk eller Provincial-Sprog, kan jeg ei bedømme, fordi jeg ei selv forstaaer det Russiske Sprog, og de Faa, der forstod Noget deraf, kun havde lært det ved Omgang med disse Russere og altsaa intet andet og bedre kjendte. De fleste Skippere kunne gjøre sig forstaaelige i et Slags Norsk, som af dem, der ere vante til at omgaaes Russerne, forstaaes og tales; men denne Jargon lider enhver Uindviet Ondt ved at begribe. Jeg vil kun anføre Lidt til Prøve, hvoraf man kan danne sig et Begreb om dets Skjønhed. En Russer traf paa Tromsøe en gammel Bekjendt i vor Med-Commissair Hr. Hagen fra Lyngen, og spurgte ham, hvor han havde været, med de Udtryk: «Hvar ligge ner?» Hr. Hagen, der var indviet i Sproget, og vilde gjøre ham begribeligt, at vi havde opholdt os tre Dage hos Hr. Christensen og otte Dage hos Mad. Kildahl, udtrykte sig saaledes: «Tre Daga paa Christensen ligge ner og otte Daga paa Mad. Kildahl ligge ner» – og Russen, for hvem Alt dette var i sin Orden, var derved vel underrettet.

3. Fredrik Rode: *Optegnelser fra Finmarken samlede i Aarene 1826–1834 og senere udgivne som et Bidrag til Finmarkens Statistik*, Skien 1842, s. 209:

I Henseende til sand Cultur og Oplysning staae Norske, Finner og Qvæner omtrent paa samme Trin, og dette er for dem Alle kun lavt. Det er især ved gode Underviisningsanstalter og ved Omgang med mere Dannede, et Folk skal kunne dannes. Men ligesom det kun er maadeligt bevendt med Skolevæsenet i Finmarken, saaledes er der heller ikke Stort at haabe af Indvaanernes Omgang med Andre. Vel seer Man jo ikke saa faae Fremmede i Finmarken; men de eneste, Almuen kommer i nogen directe Berørelse med: Russerne fra Hvidesøen, ere vel som oftest ligesaa raae og uvidende som den, og i alle Fald hindrer Sproget deres gjensidige Meddelelse; thi det Pluder-

vælsk, som Vore kalde Russisk og Russerne kalde Norsk, kan ikke gjælde for meget Mere, end et Slags articulerede Gebærder, som begge Parter betjene sig af for at komme til Accord om deres Varer.

4. Peter Adam Siljeström: *Anteckningar och Observationer rörande Norrige, i synnerhet de nordligaste delarna af detta land,* Norrköping 1842, s. 12–13:

(Om Hammerfest): Den lilla staden hvimlar af menniskor, och blandade om hvarandra ser man Norrmän, Qvæner (Finnar), Lappar och Ryssar, ibland hvilka de sistnämnda i synnerhet utmärka sig, för deras på samma gång gravitetiska och sluga utseende, för deras nästan fotsida rockar och höga mössor samt långa, smutsröda skägg, genom hvilket allt de göra ett starkt afbrott mot de oansenliga Lapparna i deras lätta sommardrägt. Köpmännen förstå vanligen någorlunda de trenne olika språk, som behöfvas för att underhandla med Ryssar, Lappar och Qvæner, och dessa å deras sida förstå äfven gemenligen något Norrska, så att handelsspråket utgöres af ett slags rotvälska af det sednare språket och ettdera af de förra. Om ej alla uttryck blifva så grammaticaliskt riktiga, så hjelper man sig likväl fram, och fintlighet afhjelper i betydlig mån behofvet af ordbok: så visste till exempel en Ryss icke den Norrska benämningen på hud, men gjorde sig förstådd genom uttrycket *koskjorta,* som han i stället begagnade. Den sommar jag var der [1838], rådde på den lilla fläcken en förbistring i tungomål, som gjorde att man kunde tro sig flyttad till någon af verldens största handelsstäder: öfverallt hörde man om hvartannat Svenska, Norrska, Danska, Fransyska, Engelska, Tyska, Ryska, Finska och Lappska ljuda i öronen.

5. Nicolai Lund: *Reise igjennem Nordlandene og Vestfinmarken i Sommeren 1841,* Christiania 1842, s. 61–62:

(Om Reppvåg i Porsangerfjorden): Stedet besøges især i Makketiden af et stort Antal Russer. Uagtet Makketiden var ophørt, fandt jeg her endnu omtrent 20 russiske Lodjer. – Makketiden er ret en Glædesstund for Russerne og de nordlandske Fiskere. Da sluttes Handel ved Dag og Nat. Russeren prutter og pranger; Nordlændingen skriger og larmer og forsikkrer med høi Sværgen, at han vil kaste Seien i Havet. Begge udtrykke deres uligeartede Interesser i et fælles Tunge-

maal, det saakaldte Russenorsk, der har noget tilfælles med gebrochen Tydsk, men allermeest ligner det saakaldte Skøiersprog, og er det constructionsløseste Meddelelsesmiddel, man kan tænke sig. Det forunderligste er, at begge Parter troe at tale hinandens Sprog. Den nordlandske Fisker er ei lidet stolt af sin Færdighed i Russisk, og Russeren fremstøder med stor Selvtilfredshed sit Russenorsk med en lignende Overbeviisning paa sin Side. For at give et Begreb om Russenorsk hidsætte vi Følgende. En Tromsøværing, der vilde fortælle en Russer, at der var Gjestebud hos Kjøbmand Clodius, yttrede med naivt Alvor: «Grot Campanje paa Clodius idag,» hvilket Russeren hørte med megen Alvorlighed. – En Nordlænding, der i sin Faderglæde vilde meddele en russisk Skipper, at hans Søn skulde til Daaben, yttrede med en Faders bevægede Følelser: «Lille Jonka paa Kjerka vaskom,» hvilket Russeren med stor Deeltagelse fornam. –

6. Elias Lönnrot: Bref om en resa ifrån Kola till Kem (1842), her sitert etter *Elias Lönnrots svenska skrifter,* utgifna af Jenny af Forselles, II. Bref, anteckningar och reseskildringar. Helsingfors 1911, s. 324–325:

Et annat mäktigt, hittills i historien obekant folkslag, hörde jag i Kola första gången omnämnas – *Filmannerna.* Som jag på kartan ej hittade något *Filmannien* (eller Fillmannien), så måste jag af folket i Kola göra mig underrättad om detta land och dess innevånare, helst hvardera ej i det ringaste tycktes stå efter *Murmannien* och *Murmannerna,* om hvilka jag redan dessförinnan lyckats skaffa mig några underrättelser. Filmannerna lefva på den *Filmanska* kusten, och denna kust ligger västerut ifrån den *Murmanska,* tagande sin början der denna slutar vid Norska gränsen, och sträckande sig vida utöfver Nordcap ända till Hammerfest och derutöfver. Deras lefnadssätt skall vara i det närmaste likt Murmannernas; dagarne vistas de på sjön, och nätterna antigen på sjön eller uti badstugor och kojor, som finnas uppförda vid stranden af hafsvikarne, några af träd, andra af torf. Huru de tillbringa sin vinter, derom kunde jag ej få några fullständiga underrättelser, men man trodde, att de till större delen försvinna om hösten, likt Murmannerna, till hvilka man ej finner ens spår om vinteren.

I Murmannien talar man ett språk, hvilket mycket liknar Ryskan, men Filmannerna skola hafva sitt eget språk,å kalladt *Kakspreck,* eller

såsom det kanske rättare bör skrifvas: *kak''spreck* (obs. *kak''* med Ryska bokstäfver, *spreck* med Tyska)*. Såsom resande enkom i philologiskt hänseende blef jag ej litet glad vid upptäckten af detta nya språk; hvem vet om det ej engång bland språken skall komma att spela samma höga roll, som Sanscrit för det närvarande. Så mycket är åtminstone säkert, att det i sig innehåller grundelementerna till ej allenast det Ryska och Norska språket, utan äfven till Finskan och Lappskan. I Kola träffade vi några som talte Kakspreck-språket och äfven under resan derifrån till Kandalax träffade vi i Rasnovolok tvänne borgare, af hvilka den ene sade sig kunna Norska; men kunde han ock ej det, så talte han i dess ställe så mycket bättre *Kakspreckskan.* Hvarifrån reser du, hette: *Hårfra du fara;* hvad är ditt namn: *kak du heta;* med huru många renar reser du; *hår manga ålenej du fara;* önskar du thevatten, så kokar jag; *du tjai vil hafva, tak ja koga;* har du egen thekanna: *sin tjainik du hafva* o.s.v. Högström i sin ofvannämnda beskrifning [1747], pag. 77, talar om ett i Svenska Lappmarken brukligt tungomål, kalladt *Borgarmålet,* hvilket efter all sannolikhet är en dialekt af *Kakspreckskan.* Föröfrigt skall *Kakspreckskan* ej vara något synnerligen svårt språk att lära sig. Folk ifrån Kola, som några månader om sommaren vistats i Filmannien, talte språket med färdighet. Ett af de yppersta orden är ordet *da* upprepadt (da, da). Förstår Kakspreckarn ej ett ord af, hvad man talar till honom, så hjelper han sig fram ganska skickligt med att svara *da, da.* Huru vigtig Kakspreckskan i många fall kan blifva må äfven bevisas af sjelfva benämningarne *Filmanner* och *Murmanner,* hvilkas etymologi är tydlig, så snart man känner Kakspreckskan. Ty om det ej framdeles skulle lyckas någon etymolog att förklara ordet *Filmanner* genom grekiskan, i hvilket fall det dock borde skrifvas *Philomaner,* så ansåge jag det komma af Kakspreckskan och betyda det samma som Finmarkens kustinnevånare. Äfvenså är ordet *Murmanner* af Kakspreckiskt ursprung och betyder utan allt tvifvel *hafsfarande* (till hafvet resande?), hvilket ord man sedan upplöst, så att man deraf fått det ryska ordet *more* haf, och det Lappska *mannee,* farande. Om nu någon skulle tro, att jag för länge uppehållit mig med Kakspreckskan, så får jag svara för mig, att jag såsom filolog ej kunnat blott med några ord omnämna ett hittills

* I originalen er *spreck* skrevet med fraktur, *kak''* med russiske bokstaver.

helt och hållet obekant språk; har jag åter för vidlyftigt ordat om Murmanner och Filmanner, så må man erinra sig, att borgerskapet i Kola, hvilken ort jag för ej så lång tid sedan lemnade, troligen ej veta till af andra menniskor på jorden, än sig sjelfva, Murmanner och Filmanner, eller af andra verldsdelar, än Ryssland, Murmannien och Filmannien.

7. Anonym artikkelforfatter i *Skilling-Magazin* 1855, s. 231:

(Om Vardø): I Juli Maaned, naar Russerne komme, forandrer Scenen sig. Har man østpaa Havet seet Seilet af det første Russeskib, saa er det ikke lang Tid førend Byens Havn er opfyldt af Lodjer og Ranschikker. De komme daglig i Snesevis, og ude i Juli Maaned kan der ligge indtil et hundrede af disse Skibe ved Vardø. I denne Tid er det det mest brogede Liv der. Nordfarere, Russer, Finner og Kvæner myldre om hverandre, hver pluddrende i sit Tungemaal. Under ivrige Gestikulationer akkorderer den russiske Skipper med den norske Kjøbmand, medens hans Folk syngende og skraalende i sine lange Faareskindspelse trække om paa Gaderne. Nordfarere og Russere underholde sig paa det mest Levende med hverandre; rigtignok kan hverken den Første Russisk eller den Sidste Norsk, men Underholdningen sker i et eget *Linqva* (sic) *franca,* det saakaldte Russenorsk, der hverken er Norsk eller Russisk, endskjønt det maaske nærmest kan henføres til det første Sprog; det Mærkværdige ved dette Sprog er, at Russeren, som taler det, tror, at tale det reneste Norsk, og Nordmanden, naar han bruger det, indbilder sig at tale Russisk saa godt som Nogen. Det har hidtil været det almindelige Omgangssprog mellem begge Nationer, men i den senere Tid have de fleste af de norske Kjøbmænd i Finmarken begyndt at lægge sig efter Russisk, saa at dette nu af disse fordetmeste bruges i Omgang med Russere.

8. Ludvig Kr. Daa: *Skisser fra Lapland, Karelstranden og Finland,* Kristiania 1870, s. 162:

Paa Kauta-sjøen rode vi ogsaa i nogle Minuter ved Siden af en Baad, som kun var bemandet med et Fruentimmer og en halvvoxen Gut. Hun fortalte, at hun fra Fiskerierne reiste hjem til Karelen og underrettede mig, med hele Kasernelivets støjende Lystighed, om sit

Kjendskab til Normænd og deres Sprog, i hvilket *slipum* betyder at sove.*

* [Note:] I Finmarken indbilder man sig derimod at dette skjønne Ord er Russisk. Det er dog snarere Engelsk (*sleep*). Paa Russisk heder det *spatj*. Endelsen *um*, som i dette Kragemaal føjes til alle Ord, der skulle betragtes som Verber, er maaske den Russiske første Person Flertal (*spitem*, vi sove). Jeg tilstaar at jeg kun har hørt faa Ord af dette Russe-Norsk. Alle inneholdt de latterlige Misforstaaelser, hvilke dog af begge Nationer begribes.

Tillegg III
Fullstendig liste over russenorske ord

Lista omfatter alle ord i det russenorske tekstmaterialet bortsett fra de uforklarlige orda i prøve nr. 23 og 24.

Ord fra Maksimov-teksten er heller ikke tatt med fordi den ikke regnes med til russenorskkorpuset.

Ord som har flere former, f.eks. *dag/daga* eller *po-rejza/reisa/reise/reisom*, er oppført med alle former og krysshenvisninger.

Der skrivemåten av orda veksler mellom enkelt og dobbelt konsonant, f.eks. *smotrom/smottrom* eller *stoka/stokka*, er bare den vanligste forma oppført. Veksling i skrivemåten av endelser som *-om/-um*, er heller ikke tatt med i ordlista.

Kursiverte tall viser til sider der orda er omtalt i boka, rette tall viser til RN-tekstene i tillegg I.

a 141, 142
altsamma *60, 98,* 109, 121, 130, 133, 134
ander (anner) *50, 55, 57, 59,* 107, 111, 112, 115, 121, 133, 139
andre 125 (127)
arbei *55, 56,* 108, 121, 140
Archangelsk 126 (129)
Arkangel *58,* 110, 113, 118
balda (jfr. baldasina, balduska, baltasina, paltasina, paltus, paltuska) *62, 63,* 109, 121
baldasina (jfr. balda, baltasina, paltasina, paltus, paltuska) *63,* 133
balduska (jfr. balda, baldasina, baltasina, paltasina, paltus, paltuska) *44, 88,* 109, 121, 130, 133, 144
baltasina (jfr. balda, baldasina, balduska, paltasina, paltus, paltuska) *63,* 116
bamagina 124
banka 123
bare 111
basiba (jfr. spasiba) *41,* 113, 118, 120
beresta (bersta) *63,* 108, 120, 139
bestil *47,* 114, 119, 120
Bessfjur *61,* 133
betalom (bitalom) *46, 48, 55, 56,* 110, 111, 130
better *61,* 110, 111
blagdaru 130
blavedru 107, 122
biønemad *64,* 137
bjelaja (jfr. bjella) 142

bjella (jfr. bjelaja) *45, 46,* 109, 122
bjella-mokka 122
bli *59,* 112
blir 142
bolika 144
bolsa *45, 62,* 110, 123
bolsjoi 142
bom-bom (bon-bon, bong-bong, bån-bån) *55, 56, 92, 97,* 117, 143, 145, 146
botski 144
bra *41, 62, 98,* 108, 112, 114, 120, 126 (128), 133, 134, 139, 143
brat 130, 131
bresentom (jfr. presentom, prezentom) *41, 55, 56,* 117
broga (bruga) 116, 133
brosma 124 (127)
burmann *53, 64, 98,* 111, 115, 116, 125, 126 (128, 129), 131, 132, 133, 134
båt *98,* 111, 134
campanje 132, 150
chjusa 124 (127)
Christensen *68,* 137, 149
Clodius 132, 150
da, svarord *98,* 113, 114, 118, 119, 130, 134, 146
dag (jfr. daga) *45, 52, 55, 56, 58, 60,* 108, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 123, 140
daga (jfr. dag) *45, 60, 68,* 113, 118, 137, 149
damosna (jfr. dumosna) *42, 43,* 108, 121, 139
dast 142
datsja 109, 123
davaj *47, 51, 53, 59, 98,* 107, 108, 109, 110, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 130, 131, 133, 134, 139, 140, 142, 146
dekk (jfr. dæk) 141
den *55, 56, 57, 98,* 108, 109, 110, 111, 114, 116, 117, 119, 120, 121, 123, 125 (127), 130, 132, 133, 134, 140
den (=dag) 141
desit 122
desjevli 130
di 145
divinatsit 122
divinosta 122
divit 122
djengi *44, 45,* 108, 121, 123, 139
djur (jfr. dyr) *57, 62,* 110, 130, 131, 143
dobra (dobro, dobrå) *45, 46, 55, 62,* 107, 110, 112, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 140, 142
dommas 109, 121, 123, 140
domo (dåmå) *46, 55,* 114, 119
dorgli (jfr. dorglå, dorogli, dorgå, dårågå, dårålegi) *62,* 108, 121, 139
dorglå (jfr. dorgli, dorogli, dorgå, dårågå, dårålegi) 130
dorgå (jfr. dorgli, dorglå, dorogli, dårågå, dårålegi) 130
dorogli (jfr. dorgli, dorglå, dorgå, dårågå, dårålegi) *52, 62,* 108, 121
dosvidanie 142
dovolna *58,* 109, 121, 123, 140
dragom *53,* 108, 122
drasvi (jfr. strasvi, trasvi) *41,* 113, 118, 146
dregg 112
drikke (driki, jfr. drikkom, drinkan, drinkom, trinke) *51, 53, 98,* 114, 120, 130, 132, 134, 140
drikkom (jfr. drikke, drinkan, drinkom, trinke, trinkom) *46, 50, 52, 55, 56, 60, 62,* 107, 111, 115, 121, 122, 139
drinkan (jfr. drikke, drikkom, drinkom, trinke) 141, 143, 145
drinkom (jfr. drikke, drikkom, drinkan, trinke) *62,* 111, 113, 114, 118, 119, 146
drinatsit 122
dritsit 122
drof (jfr. trovva) 143
drogoj (jfr. trogoj) 108, 109, 121, 122,

124, 140
du 133, 135, 152
dumosna (jfr. damosna) 108
dva (jfr. tva) 141
dvohpud 142
dyr (jfr. djur) *62,* 111, 113, 118, 146
dæk (jfr. dekk) 131
dårlig *60,* 143
dårågå (jfr. dorgli, dorglå, dorgå, dorogli, dårålegi) 132
dårålegi (jfr. dorgli, dorglå, dorgå, dorogli, dårågå) 123
eller 141
en (ein) 110, 111, 113, 118, 146
et 142
eta (jfr. etta, ette) *46,* 113, 114, 118, 119, 123, 146
etta (jfr. eta, ette) *46, 52, 55,* 107, 108, 115, 121, 122, 139, 140
ette (jfr. eta, etta) *46, 55,* 109
far (fare) 109, 122, 139
fara 135, 152
fasån 117
filman *49, 64, 71, 98,* 131, 132, 134, 151
fir (fire) 110, 130, 131
fisk (jfr. fiska) *44, 45, 52, 55, 63,* 111, 113, 118, 141, 146
fiska (fiška, jfr. fisk) *44, 45, 46, 53, 54, 57, 63, 98,* 108, 111, 117, 122, 125 (127), 132, 133, 134, 140
fiskerman 125 (128)
fljundra 124 (127)
fol *46, 62,* 117
for *48, 55,* 130
forstå 130
futteralika *44,* 109, 122, 139
færdi 110
gaf (jfr. gav) *41, 42, 44, 48,* 111, 113, 115, 116, 118, 125 (128)
gaima *60, 62,* 143
gak (jfr. kak, kok) *41,* 133, 144, 145
galannja *41,* 111
gall (jfr. hal) 130
gammel (gammal) *51, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 72, 98,* 107, 112, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 134, 139, 142, 146
gammeldag 133
Gammerfest 115
gang 115
gav (jfr. gaf) *41, 42, 61,* 107, 108, 120, 122, 139
Gilbert *51, 56,* 113, 119
glass *44, 52,* 112
go (god) *51, 62, 98,* 108, 111, 113, 117, 118, 119, 121, 134, 139, 142, 146
govedina (govedna) *55, 56, 61,* 108, 120, 121
gran *53,* 126 (128)
grebi (gribi) *53, 55, 98,* 117, 126 (129), 134
groppa (jfr. kroba, krupa) *43, 46, 63,* 108, 114, 116, 119, 120, 123, 130, 133, 135, 139, 143
grot (grut) *48, 49, 50, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 98,* 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 123, 125 (128), 130, 131, 132, 133, 134, 139, 143, 144, 145, 151
guano 145
gå 142
ha *98,* 134
hafva 135, 152
hal (jfr. gall) *41,* 146
halvpart 142
han *41, 55,* 113, 119
har *41, 55,* 109, 111, 122, 130, 139
heta 135, 152
hjem 115
hos *48, 59,* 132, 142
hvar 137, 149
håkonn 133
hår 135, 152
hårfra 135, 152
I, pers. pron. 130
i, prep. *61,* 109, 143
i, konj. *48, 49, 50,* 126 (129), 142

idag 132, 151
ikke *55, 56, 57,* 108, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 120, 121, 125, 126 (128, 129), 133, 140, 141
imej 140
ist 140
ja, pers. pron. *55, 60,* 113, 114, 118, 119, 120, 135, 152
ja, konj. *48, 49, 50, 51, 53, 98,* 114, 116, 120, 134
jemmreisa 111
jes, svarord *59, 61, 98,* 108, 110, 111, 114, 119, 120, 131, 132, 133, 134, 139, 141, 142, 145
jes, konj. *48, 49, 50, 51, 53, 59, 98,* 114, 133
jestli 110
jolla 114, 118, 127 (129), 133
jonka (jfr. junga, junka) *46,* 114, 119, 132, 143, 151
jossa *62, 63,* 133
ju, pers. pron. *49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 98,* 107, 108, 109, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 131, 132, 134, 139, 140
ju, poss. pron. *58,* 108, 109, 116, 122, 139
junga (junka, jfr. jonka) *50, 53, 55, 59, 61, 62,* 109, 111, 112, 116, 122, 126 (129), 142
kahytt (kajyt, jfr. kajut, kajuta) *61,* 109, 121, 140, 143, 145
kajut (kajuta, jfr. kahytt, kajyt) 110, 113, 117, 118, 125 (128), 142, 146
kak (jfr. gak, kok) *41, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 98,* 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 142, 146, 152
kakai 109, 123
kaki 142
kamerat *59,* 112
kanali (jfr. kanalja) 146
kanalijunka 109, 121, 140
kanalja (jfr. kanali) 112, 116
kanske (jfr. kanskje) *41, 50, 52, 59,* 111, 112, 115, 116, 126 (128), 132
kanskje (jfr. kanske) *60,* 143
kantor *57,* 107, 116, 121, 139
kapitan (jfr. kaptein) 110, 115, 140
kaptein (jfr. kapitan) 111, 142
karbas 114, 118,
karåschå (jfr. korosjo) *98,* 134
kastom *46, 50, 53, 55, 56, 58, 59,* 111, 112, 113, 114, 116, 119, 120, 125 (128)
kastel 115
Kildahl *68,* 137, 149
kiraganka 123
kjai (jfr. tjai, tsjai) *41, 56,* 107, 122, 140
kjerka *61,* 132, 151
kjøp 130
kladi *98,* 108, 121, 123, 131, 134, 140
Klerck *60,* 113, 118
klokk (klokka) *43, 58,* 109, 117, 122, 140
kludi *50, 89,* 114, 116, 119
klæba *41, 43, 59, 89,* 110, 111, 123, 132, 143, 144, 146
koda (jfr. kodi) *51, 61,* 110, 113, 118, 130
kodi (jfr. koda) *42, 51,* 115, 132
koga 135, 152
kogda 141
koia 143
kok (jfr. gak, kak) *55,* 130
kom *47, 98,* 107, 108, 109, 111, 115, 116, 121, 124, 126 (129), 130, 132, 134, 139, 140, 143
komma 141, 143
konersnoff 142
konjunka 142
konna (jfr. kåna) *55,* 108, 109, 112, 114, 120, 122, 139
konsul 112, 117
kopisli (jfr. kopite, kopom, kupi) *41,*

109, 123
kopite (jfr. kopisli, kopom, kupi) 142
kopom (kupom jfr. kopisli, kopite, kupi) *47, 48, 52, 54, 55, 56, 59,* 108, 109, 112, 113, 117, 118, 121, 125 (127), 130, 131, 132, 133, 139, 146
kor *51, 58, 60,* 107, 108, 109, 115, 116, 121, 122, 139, 140
kori *51,* 109, 121, 141
Korkonosoff 142
korosjo (jfr. karåschå) *45, 62,* 110, 113, 120, 122, 142
koskjorta (jfr. kuasjorta) *68,* 137, 150
kosta 143
kralom *46, 47, 50, 54, 65, 67, 89,* 109, 112, 116, 122, 123, 126 (128, 129), 137
krank (jfr. kranke) *61, 62,* 112, 116, 133
kranke (jfr. krank) *62,* 108, 120, 123, 139, 140
krepkii 142
Kristus (Christus, Kristos) *49, 51, 54, 55, 57, 58, 61,* 108, 109, 110, 114, 116, 119, 121, 124, 140
kroba (jfr. groppa, krupa) 144
krupa 142
kruski *44,* 114, 118
kråm 133
kuasalt *49, 58, 61,* 108, 120, 139, 140
kuaskjorta (jfr. koskjorta) *49, 58, 61, 68,* 110, 114, 118, 121, 139
kukman *49, 61, 64,* 133
kulibak 143
kul moki *72,* 123
kupi (jfr. kopisli, kopite, kopom) 141
kvas 146
kveita 124 (127)
kåna (jfr. konna) *50,* 116, 119, 133
kå-råsjoiriba 144
laberdan *63,* 133
lan *53, 55,* 115, 125, 126 (128, 129)
lavirum 133
leve (leva jfr. levom) 108, 109, 117, 120, 122, 139
lever 125 (128)
levom (jfr. leve) *51,* 113, 120
ligge 143
ligge ne (ligga ne, liggné) *47, 51, 53, 59, 60, 61, 68, 98,* 109, 113, 114, 115, 118, 120, 121, 133, 134, 137, 149
ligom (jfr. ljugom, lugom, lygom) *43,* 125 (128)
lille *61,* 132, 151
lis 122
lisitska 123
lita (jfr. lite) *59, 62,* 111, 126 (128), 133
lite (jfr. lita) *50, 52, 53, 57, 62,* 107, 113, 114, 115, 116, 121, 139, 142, 146
litt *52, 59,* 112, 117
ljugom (jfr. ligom, lugom, lygom) *43, 51, 54,* 110
lomma *58,* 113, 119
lopa 121
lugom (jfr. ligom, ljugom, lygom) 131
luri (jfr. uri) 133
lygom (jfr. ligom, ljugom, lugom) *43, 46, 51, 54,* 108, 113, 116, 119, 120, 139
længe 120, 139
lånja 133
madam *58, 60, 68,* 108, 113, 117, 118, 120, 137, 139, 142, 149
maga *46,* 112, 117
mahorka 144
mala *45, 46, 58, 62,* 113, 114, 118, 119, 142, 146
malenka (jfr. malinka) *45, 62,* 110, 123, 124
malinka (jfr. malenka) 133
manga (mange) 133, 135, 152
mangeli (jfr. mangoli, mankuli) *41,* 111, 116, 117, 143
mangoli (jfr. mangeli, mankuli) *52, 56, 57, 58,* 114, 119
mankuli (jfr. mangeli, mangoli) 141
mann *44, 49, 60,* 112, 116, 126 (129),

143
marsjirom 110
masla (marsla) *63*, 110, 123, 144
matrås 133
matta *72*, *92*
medvina 144
men 109, 124, 142
mera (mere) *98*, 111, 114, 117, 120, 133, 134
meska gropa 123
mi *98*, 123, 134
minder 108, 109, 121, 123, 139
moj 140
moja, pers. pron. (måja, jfr. måje) *30*, *36*, *42*, *46*, *48*, *50*, *51*, *52*, *53*, *54*, *55*, *56*, *57*, *58*, *59*, *61*, *68*, *98*, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126 (127, 128, 129), 130, 131, 132, 133, 134, 139, 140, 142, 143, 144, 146
moja, poss. pron. *46*, *52*, *53*, *55*, *56*, *57*, *58*, *59*, *60*, 107, 108, 115, 116, 121, 122, 123, 139, 140
moki 130, 142
mokka *43*, *46*, *63*, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 116, 118, 119, 120, 121, 130, 131, 132, 133, 135, 139, 140, 142, 144, 146
morgen 142
morrada(g) *49*, *52*, *56*, *58*, *59*, 107, 111, 115, 122, 132, 133, 140
mårra-mårradag *49*, 115
motrom (jfr. utrom) 115
motvin(d) 113, 118
musik 110, 123
måje (jfr. moja) 130
na *48*, 125 (128), 140
nam 112
ne, ned (se ligge ne, sitte ne)
nemnožko *53*, 126 (128)
njasikka 122
nje 132
njed (jfr. njet) 121, 122, 124
njed sjuvå (njet sjuvå, njet schevå, nietsjevå) *98*, 124, 130, 131, 134
njem *52*, *56*, *62*, 108, 109, 111, 121, 122, 140
njet (net, jfr. njed) *55*, *56*, *57*, *98*, 107, 108, 109, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 126 (129), 130, 131, 132, 134, 139, 140, 141, 142
njeto 114, 119, 134
no (jfr. nå) *59*, 113, 114, 117, 118, 119, 146
nogli (jfr. nogoli) *41*, *61*, 108, 109, 120 122, 140
nogoli (jfr. nogli) *41*, *52*, *58*, 113, 118
nokalite (nokkelite) 118, 119
nokka (nokke, jfr. nåkka) *46*, *57*, 107, 108, 114, 115, 116, 120, 121, 139, 140, 146
Norge *55*, 109
norsk 125, 126 (127, 129)
norske 116
næver *63*, 113, 118
nå (jfr. no) 111, 112, 131, 143
nåkka (jfr. nokka) *50*, *55*, *57*, 115, 123
o 108, 120, 139
odin (jfr. ådin) 114, 122
odinatsit 122
og (jfr. å) *48*, *68*, 137, 142, 143, 149
olenamann *64*, 132
omer 109, 124
on 142
oreka *41*, *54*, 108, 121
ort (jfr. år, årt) *55*, 109, 122
otsuda *58*, 113, 118
otte *68*, 137, 149
pakkhaus *62*, 133
paltasina (jfr. paltus, paltuska, balda, baldasina, balduska, baltasina) *63*, 111
paltus (jfr. paltasina, paltuska, balda, baldasina, balduska, baltasina) *63*, 142
paltuska (jfr. paltus, paltasina, balda, baldasina, balduska, baltasina) *63*,

111, 142
paluba 140
pantofla 109
pedisat 114, 119
penga (penge) *44, 58,* 111, 113, 115, 119, 140
peregis 123
perevoj *55,* 109
pet (jfr. pjat, pjæt) 130
piga 112, 133, 143
piksa (piksja, jfr. teska, tiksa, tiksja) *63,* 111, 142
pisat *47, 48, 50, 51,* 109, 124
pjan *50, 57, 58, 62,* 107, 109, 112, 115, 116, 121, 123, 139, 140
pjat (jfr. pet, pjæt) 141
pjetnatsit 122
pjæt (jfr. pet, pjat) 122
planka 112, 122, 125 (127), 139
plass 109, 124
plati *47,* 108, 109, 110, 121, 122, 124, 139
platka *44,* 109, 121
plenty 142
po (jfr. på) *53, 55, 58, 59, 60,* 125, 126 (127, 128, 129), 143
podjom *47, 59,* 123
pojka *62,* 126 (129)
pokorna 130
polisman 112, 115
po-rejza (jfr. reisa, reise, reisom) *60,* 141
posjivat *58,* 142
pošlagom (jfr. påschlagom, slagom) *59,* 126 (129)
possjom 108, 121, 124, 139
postella 123
prasnik 114, 120
pravilo 140
prennik *89, 92,* 109, 143, 146
presentom (prezentom jfr. bresentom) *41, 42, 53, 59, 60,* 111, 124, 125 (128), 143
prima 141
principal (jfr. prinsipal) *50, 58, 59, 60,* 116, 125 (128), 132, 140
prinsipal (jfr. principal) *42,* 111, 133, 141, 145
pris *44, 51, 56,* 110, 111, 112, 113, 115, 118, 125 (127), 142, 144, 145, 146
prodaj 108, 109, 121, 123, 139
prodatli *52,* 108, 120, 139
propal 47, 89, 107, 116, 122, 133
prosaj (jfr. prosjai) 109, 132
prosjai (jfr. prosaj) 130, 131, 140
pråvisen 133
pud (jfr. pudof, put) 130, 131, 142
pudof (jfr. pud, put) 130
pusika 123
put (jfr. pud, pudof) 141
pæsna 123
på (jfr. po) *46, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 67, 68, 72, 78, 98,* 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 149, 151
påproberom *59,* 117
påschlagom (jfr. pošlagom, slagom) *60,* 143
påsmotrom (jfr. smotrom) *59,* 116
ras *44, 51, 55, 57, 58, 60, 61, 72,* 107, 108, 109, 115, 120, 121, 133, 139, 140
rebeta 114, 119
regel 133
reisa (reise, rejza, jfr. po-rejza, reisom) *42, 51, 52, 58, 60,* 113, 115, 116, 118, 132, 141, 145
reisom (jfr. po-rejza, reisa) *46, 58,* 110
ribina 143
rik *51, 56, 58,* 112, 113, 119
robotom (råbotom, råbåtom) *46, 47, 55,* 110, 114, 116, 117, 119, 120, 124. 133
romm 133
Rosland (jfr. Russlann) *60,* 145

runntofki (jfr. run-tova) *63*, 133
run-tova (jfr. runntofki) *63*, 109, 121
Rusleien 130
ruṣmanjunka 117
(russebakkiler 143)
russebolika 144
russefolk *55*, *56*, 108, 121, 140
russki 125 (127)
Russlann (jfr. Rosland) 111
russmann (russemann) *43*, *49*, *60*, *64*, *65*, *67*, *71*, *98*, 112, 115, 126 (129), 130, 131, 132, 133, 134, 135, 143
rybak *42*, 142
ryby (jfr. ryiba, ryjpa) *63*, 142
ryiba (ryjba, ryjpa, jfr. ryby) *42*, *63*, 141, 142
ræva 109, 121
råskerka *63*, 117
sabagof 109,
saika (saiga, jfr. sajti, seika) *44*, *62*, *63*, 111, 116, 124, 126 (127, 129), 133, 134
sajti (jfr. saika, seika) 141
salt *60*, 109, 121
samme slag 114, 119
sanfærdi (sanfærdig) *55*, *98*, 108, 113, 116, 119, 120, 131, 133, 134, 139
seddisat 122
seika (seiga, jfr. saika, sajti) *48*, *55*, *63*, 109, 121, 130, 144
selle (jfr. sellom, sælom) 111
sellom (sælom, jfr. selle) 112, 130
selskap 112, 115
sem 122
semdisat 122
semnatsit 122
sesnatsit 122
sest 122
šetenatsit 122
setka 109, 121
si *51*, 108, 109, 120, 139
siin (=sønn) 142
sija 125 (127)
silka *44*, *63*, 109, 116, 121
sin 135, 152
sitiri (jfr. sjetiri) 141
sitte ne *47*, 113, 118, 146
sjetiri (šeteri, jfr. sitiri) 122, 130
sjib (jfr. skib, skip) *51*, *53*, *58*, 114
sjipper *58*, 112
sjisjas 141
sjul *43*, 140
ska *51*, 108, 109, 120, 139
skade *60*, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 132, 133, 141, 143, 144
skaffom *19*, *51*, *52*, *53*, *55*, *56*, *59*, *98*, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 120, 121, 122, 132, 133, 134, 140
skal *52*, 112
skandal 116
skasi *42*, *56*, 123, 124
skerom (skirom) *98*, 117, 134
skib (jfr. sjib, skip) *53*, *55*, *56*, *59*, *60*, 107, 110, 111, 115, 116, 118, 120
skip (jfr. sjib, skib) *44*, *46*, *50*, *55*, *98*, 115, 117, 121, 122, 130, 134, 139, 140, 141, 143
skona 133
skoro 110
skrivom *59*, 112, 116
skuta 112
skål *98*, 116, 134
slagom (jfr. pošlagom, påsjlagom) *60*, 145
slik slag 112, 113, 114, 117, 118, 119, 146
slipom *51*, *53*, *54*, *59*, *60*, *61*, *98*, 107, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 123, 132, 133, 134, 139, 141, 142, 144, 154
sliskom 142
smotrom (jfr. påsmotrom) *47*, *48*, *50*, *53*, *56*, *57*, 109, 114, 116, 117, 119, 122, 124 (129), 140
snai *42*, *47*, 109, 121, 122, 132, 140
snakka *59*, 131
snart 111

snjaka 146
snora 122
sobaka (subaka, jfr. subadtka) *63*, 124 (127), 144
soia (jfr. soika) *72*, 144
soika (jfr. soia) *72*, 144
sokkari (jfr. sukkari) *92*, 143
sondok 123
sorok 122
spaserom (spasirom) *61*, 107, 108, 109, 112, 115, 116, 120, 121, 123, 126 (128), 139
spasiba (jfr. basiba) *41*, 107, 122, 130, 140
spidits (jfr. spitski) *63*, 109, 121
spisom 113, 118
spitski (jfr. spidits) *44*, *45*, 114, 118
sprek (šprek, spræk, jfr. sprekam) *47*, *51*, *54*, *55*, *56*, *57*, *59*, *61*, *89*, 107, 108, 109, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 126 (127, 129), 130, 131, 133, 139, 143
stajanki (jfr. stojanki) 113
stannom *51*, *55*, *57*, *60*, *61*, 107, 108, 109, 115, 120, 121, 139
stannop *47*, *51*, *60*, *61*, 110, 113, 117, 118, 133
stara (jfr. staraja, starii) *45*, *62*, 107, 109, 121, 122, 133
staraja (jfr. stara, starii) 141, 142
starii (jfr. stara, staraja) 142
starik *89*, 114, 119
stavai 117
stembit 124 (127)
sterk 114, 119, 145
sto (jfr. stå) 122
stoberi 115
stoga (stoka, ståga) *41*, *42*, *48*, 111, 113, 115, 118, 125 (128)
stoit (ståit) *47*, 108, 121, 124, 132, 139
stojanki (jfr. stajanki) 118
stopom 115
storm *57*, 113, 114, 118, 119
stova *52*, *55*, *57*, *58*, *59*, *61*, 107, 108 116, 121, 122, 123, 132, 133, 140
straks 111
strasvi (strasvui, jfr. drasvi, trasvi) *41*, *59*, 109, 110, 111, 117, 131, 139, 145
subadtka (jfr. sobaka) *63*, 142
sukkari (jfr. sokkari) *44*, *45*, 109
svedski (svidski) *44*, *63*, 114, 118
søndag 114, 120
så *50*, *98*, 107, 113, 115, 118, 121, 131, 134, 139, 146
tabaska 124
tak *98*, 134, 135, 152
takom 146
te *51*, *53*, *98*, 114, 120, 134
teska (jfr. piksa, piksja, tiksa, tiksja) *63*, 144
tiksa (tiksja, jfr. piksa, piksja, teska) *62*, *63*, 111, 130, 133
tjai (tjei, jfr. kjai, tsjai) *52*, *60*, 113, 115, 118, 130, 135, 146, 152
tjainik 135, 152
tjornaja (tjornja) 142
to, tallord 112, 113, 118, 146
to, part. 123
tosk 124 (127)
totsjevo 109, 122
tovara 109
trasvi (jfr. drasvi, strasvi) 144
travi 117
tre (jfr. tri) *68*, 137, 149
trekom 117
tresjanka 144
treska (træska, jfr. treski) *56*, *59*, *63*, 110, 111, 113, 114, 118, 119, 130, 142, 143, 144, 146
treski (jfr. treska) *44*, *51*, *56*, *63*, 108, 109, 121, 122, 140
tri (jfr. tre) *55*, *60*, *61*, 108, 112, 113, 118, 120, 122, 139
trinke (jfr. drikke, drikkom, drinkan, drinkom) *49*, *51*, *54*, 109, 124
trogoj (jfr. drogoj) 121, 140
troja (jfr. tvoja) 139
trokk *48*, *61*, *89*, 108, 110, 121, 125

(128), 139, 143
trokk om trokk 112, 114, 119, 142, 144
trokkom *48, 61*
Troms 115
tros (jfr. trosa) *50, 54,* 126 (129)
trosa (jfr. tros) *53,* 126 (128, 129)
trovva (jfr. drof) *60,* 143
tsjai (jfr. kjai, tjai) *41, 44,* 111, 112, 133, 141, 143, 145
tujjasa 122
tunna 116
tva (jfr. dva) *42,* 122
tvatsit *42,* 122
tvenatsit *42,* 122
tvoj (jfr. tvoja, poss. pron.) 117
tvoja, pers. pron. (tvåja, jfr. troja) *36, 46, 48, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 68, 98,* 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 126 (127, 128, 129), 130, 131, 132, 133, 134, 140, 141, 142, 143, 144, 146
tvoja, poss. pron. (tvåja, jfr. tvoj) *46, 51, 53, 58, 98,* 111, 112, 114, 120, 134, 140, 142
tyi 142
uri (jfr. luri) *57,* 114, 120
utrom (jfr. motrom) 142
vara *52,* 108, 120, 121, 123, 139, 143
Vargav 115
vaskom *51, 53, 55, 61,* 108, 109, 121, 132, 140, 151
vat *62,* 123
vater *50, 55, 56, 58, 62,* 112, 113, 114, 116, 119, 120, 125 (128)
vegel (jfr. vekkel) 113, 118
vegom (vægom, jfr. vågom) *54,* 116, 125 (127)
veit *47,* 111
vekkel (vikkel, jfr. vegel) *55, 61,* 108, 120, 139, 140
ven (=venn) *44, 51, 56, 98,* 108, 111, 113, 117, 119, 121, 134, 139, 142, 146
ven (=vind) 141
venta 117
verrigod *62,* 130
vesit (visit) *59,* 114, 119
vil *48, 51, 52, 53, 59, 98,* 107
vin (jfr. vina) *44, 45, 50, 55, 57,* 107, 115, 121, 139
vina (jfr. vin) *44, 45, 49, 51, 54,* 109, 121, 124
voga 110, 113, 118, 132, 146
vosom 122
vosomdisat 122
vosomnatsit 122
vot 140
vre (vred, vrei, vret) *49, 51, 54, 55, 57, 58, 98,* 109, 110, 113, 114, 115, 119, 120, 124, 133, 134
vros *41, 47, 55,* 108, 120
vudra *42,* 123
værsego (værsgo, værsågo, veršagu, vešagu) *47, 53, 55, 59, 60,* 108, 110, 111, 114, 115, 116, 119, 121, 125, 126 (128, 129), 139, 140
våga 111
våg om våg 143
vågom (jfr. vegom) *46,* 112
y 142
zakrepiko *53,* 126 (128)
Øksfjurd 133
øre 145
å (jfr. og) 110, 113, 130, 141, 146
ådin (jfr. odin) 119
ålenej 135, 152
år (jfr. ort, årt) *52, 56, 57, 59,* 111, 112, 114, 119, 130
årt (jfr. ort, år) 122

RUSSENORSK kalles det hjelpespråket som blei brukt mellom nordmenn (bumenn, samer og kvener) og russere i Nord-Norge i den sakalte *pomorhandelen*, fram til den russiske revolusjonen i 1917.
I denne boka legger forfatterne fram resultatene fra et forskningsprosjekt som kaster nytt lys over dette eneste relativt godt kjente pidginsprak i Norden.
Ved sida av a gi en beskrivelse av fonologi, morfologi, syntaks og vokabular, drøfter forfatterne også hvordan spraket er oppstått og blitt utvikla. For første gang blir bruken av russenorsk her behandla i ei brei språksosiologisk ramme.
I tillegg bak i boka finner en samla alle de russenorske tekstene som er kjent i dag, og ei fullstendig russenorsk ordliste.

Ingvild Broch og *Ernst Håkon Jahr* er førsteamanuenser i henholdsvis russisk og nordisk sprakvitenskap ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø.